

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskerens Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

8

ARBEJDER HØJSKOLEN

JUNI 1944

Statens pædagogiske Studiesamling
København

ARBEJDERHØJSKOLEN

ELEVSKRIFT

FOR ESBJERG ARBEJDERHØJSKOLE OG
ROSKILDE HØJSKOLE

NR. 26

JUNI 1944

UDGIVET AF
ELEVFORENINGERNE I SAMARBEJDE MED
ARBEJDERNES OPLYSNINGSFORBUND

Statens pædagogiske Studiesamling
København

REDAKTION:
Oluf Bertolt, Chr. Christiansen, Hj. Gammelgaard,
Poul Hansen, Hans Holm, M. P. Jensen, Erik Christensen, Ib Kolbjørn
og Svend Anker-Larsen.

INDHOLDSFORTEGNELSE

	Side
Den danske Højskole 100 Aar.	
Af Forstander <i>Hj. Gammelgaard</i>	5
Den svenske folkehøjskole 75 år.	
Af Højskolelærer <i>Frode Kristensen</i>	13
Hvorfor skal vi danne Spareklubber?	
Af Højskoleforstander <i>Poul Hansen</i>	20
Muren.	
Digt af <i>Halfdan Rasmussen</i>	23
Til dansk Films Venner og Fjender.	
Af cand. mag. <i>Harald Engberg</i>	27
Fallgropar i Svenska.	
Af Fru <i>Selma Kristensen</i>	34
Selvportræt af en omtumlet Læser.	
Af Højskolelærer <i>Møller Nielsen</i>	42
Livet i Statsungdomslejren.	
Af Forstander <i>Michael Andersen</i>	49
Strejkeretsproblemet.	
Af Højskolelærer <i>Kaj Bundvad</i>	54
Mellem Isbjerge, Kajakker og Skonnerter.	
Af Kaptajnløjtnant <i>Claes Hastrup</i>	61
Arbejderhjemmene og Fidusmalerierne.	
Af Maler <i>Viggo Sørensen</i>	67
Esbjerg Arbejderhøjskoles Elevforening	70
Esbjerg Arbejderhøjskole Vinteren 1943—44.	
Af <i>Poul Hansen</i>	73
Børge Christensen in memoriam.	
Af <i>Svend Anker Larsen</i>	81
Roskilde Højskoles Elevforening	82
Roskilde Højskole Vinteren 1943—44.	
Af <i>Hj. Gammelgaard</i>	84
Elevfortegnelse for Roskilde Højskole	94
Elevfortegnelse for Esbjerg Arbejderhøjskole	95

Flere af Klicheerne til dette Hæfte er fremskaffet ved Laan fra »Vild Hvede« og »Grønningen«s Katalog, hvorfor Redaktionen takker Kunstnerne *Sihker Hansen*, *Ebbe Sadolin*, *Axel Salto* og *Arne Ungermann*, samt Redaktøren af »Vild Hvede«, Forfatteren *Viggo F. Møller* og Forlagsboghandler *Rasmus Naver*. Tre af Grønlandsklicheerne er udlaant af Grønlands Styrelse.

DEN DANSKE FOLKEHØJSKOLE 100 AAR

AF HJ. GAMMELGAARD

Det begyndte i Nordslesvig. Landsbyen *Rødning* ligger en Mils Vej Syd for Kongeaaen. I en af dens Gaarde, der var blevet købt til Højskole, drog den 7. November 1844 en Snes unge Bønderkarle ind som Elever, Forsøgskaniner, Verdens første Højskoleelever.

Det var ikke tilfældigt, at Sønderjylland kom først. *Grundtvig* havde ganske vist i over 12 Aar talt og skrevet om sin Højskoleidé, om »*Skolen i Søer*«, der skulde være Hovedmidlet til Folkestyrets Virkeliggørelse, saa ikke blot Intelligensen, Storgrundbesidderne og Embedsstanden kunde faa Indflydelse i Landets Raad. Han havde — gennem Dronningen — faaet Kong *Christian den Ottende*' Interesse vakt for Planen. Men hans Indflydelse var dengang ikke naaet ud i vide Kredse. I København boykottede man ham nærmest som uforberdlig Kværlant og Fortaler for den foragtede Landbostand i Vadmel og Transtøvler.

Men i Nordslesvig var Kampen for det danske Sprogs Ligestilling med det tyske begyndt, den Kamp, som tilspidsede sig i den tidligere slesvig-holstenske Fører *Peter Hiort Lorenzens* haardnakkede Talen-Dansk i Stænderforsamlingen i Slesvig By i November 1842 og den voldsomme Kamp, som opstod deraf. Det stærke Røre, som dette fremkaldte, forplantede sig til Kongeriget, til København, og efter at Peter Hiort Lorenzen det følgende Aar var blevet hyldet ved det første store Skamlingsbanke-Møde, stiftedes der en »*Slesvigske Forening*«, hvis vigtigste Opgave blev at faa oprettet en dansk Højskole i Nordslesvig til Støtte for den nationale Kamp. I København dannedes en Komité (»*Syvtjernen*«), væsentlig bestaaende af fremstaaende Nationalliberale, der paatog sig den Opgave at skaffe Midler til Skolens Start. —

Hverken hos de københavnske eller hos de slesvigske Ledere i disse Organisationer var der synderlig Forstaaelse for Grundtvigs Højskoletanker. Ja — »*Syvtjernen*« ledende Mand, Professor *H. N. Clausen*, var endog hans specielle Fjende. Naar Skolen i Rødning alligevel blev en Slags Moderskole for de senere grundtvigske Højskoler, skyldes det den Mand, der i det skjulte var primus motor i det meste nationale Arbejde i Sønderjylland, Professor ved Universitetet i Kiel, *Chr. Flor*, en Mand, der selv havde ringe Betingelser for at være Leder udadtil, men som var saa meget bedre skikket til at støbe de Kugler, andre skulde skyde ud. Han var fint Papir inden for den københavnske Intelligens, han havde i Slesvig været den ansporende, altid utrættelige Kraft bagved Skabelsen af en dansk Presse, bagved den politiske Kamp i Stænderne, bagved Mødearrangementerne og nu ogsaa bag Skole-

planerne. Efterhaanden var Flor bleven overbevist om Rigtigheden af Grundtvigs pædagogiske Grundidé, men han forstod overfor de interesserede Parter at iklæde denne Idé en saadan Form, at den ikke virkede stødende, samtidig med at der var givet rigelig Plads til Realfagene, specielt Landbrugsvidenskab.

Da det andet store *Skamlingsbanke-Møde* holdtes, den 4. Juli 1844, var Skoleplanen udarbejdet, Forstanderen udvalgt og Skolens Oprettelse godkendt af Christian den Ottende. Grundtvig selv talte ved Mødet, og her klang »Skov-Hornet« (som han selv kaldte det) uden nogen som helst Bilyd:

»— — En dansk Højskole, det var alt i mange Aar min sødeste Drøm, og Mangelen deraf, selv hvor Aanden gennem Aarhundreder udviste og forgyldte Byggestedet, Mangelen deraf mit bitreste Savn, fordi det er mig soleklart, at rejser sig ikke snart en saadan, en virkelig aandfuld dansk Højskole og staar fast, da er det, i Henseende til Folket, omsonst og forgæves, alt hvad vi har stridt og lidt, skjaldret og sjunget, sagt og skrevet til Modersmaalets Ære, thi da kryber Strømmen, som oprandt fra Hjertedybet, oprørtes af Kæmpeaanden over vor Isse, og udsprang paa vor Tunge, da kryber den, om et Øjeblik, ned i Graven med os, i Steden for at oversvømme Marken til Frugtbarhed og Grøde og forplante sig i Folkemunde fra Slægt til Slægt.

Derfor, slesvigske Dannemænd, fuldender standhaftig, hvad I har kækt begyndt! Rejser en Højskole i eders Midte, som er Skamlingsbanken, er Dannemænds Forsamling her, eders Fædres Stovværk og gamle Danmark værdig, en Højskole, hvis Danskhed man, med Heimdals Øjne, *kan se hundrede Mile borte*, en Højskole endelig, der kan hjemle sig Navn af Heimdals Klanghorn, der *høres over al Verden!* Lad det ikke standse eder, ikke svække eders Mod eller formindske eders Stovværk, at der i hele Danmarks Kongerige ej findes Mønster eller Mage, men kommer i Hu, at ligesom I fra Hedenold var Danmarks Landeværn, saaledes var I ogsaa de kongelige Mærkesmænd, som gik i Spidsen og gav Løsenet, laante ikke Mønster af os, men gav os et Mønster, vi fandt det var Lyst at efterligne.«

Som man vil se, har Grundtvig været højt oppe, hvad han da ogsaa selv bemærker. »Jeg har aldrig før talt til saa mange Øren paa een Gang, aldrig talt med Danebrogens vajende, Bøgeskovens sjungende og Østersøen bølgende for mine Øjne, aldrig talt saa længe og dog saa mageligt, saa muntert og dog saa lysnende — — Stilheden og Opmærksomheden voxte, jo længer jeg talte, og jo alvorligere Talen blev« — siger han i et Brev til Dronningen.

I mange Henseender kom den første Rødding Højskoles 20-aarige Historie (indtil den ved Krigens Udbrud 1864 flyttedes til Askov, Nord for den fremtidige Grænse) langt fra til at svare til denne højstemte Optakt. De 5 Forstandere, der i

denne Periode afløste hinanden, var vel alle Grundtvigs Disciple, men blandt Lærerne i Realfagene var der en stærk Modstand mod alt, hvad der smagte af »Brage-Snak«, og denne Modstand fandt let nok Medhold hos Skolens Direktion og hos de københavnske Kredse, der holdt Skolen oppe økonomisk. Der maatte en Mand med Flor's Anseelse og diplomatiske Snille til for at klare Skærene.

Skolen var slaaet ret stort op, anlagt paa et to-aarigt Studium og et meget stort Antal Fag; en enkelt Lærer skulde undervise i Jordbundslære og Geologi, Husdyravl og Husdyrbrug, Nivellering, Dræningslære, Plantelære, Zoologi, Kemi, Fysik, Geometri, Aritmetik, Tegning og kemisk Analyse. Ogsaa Samfundslære og Statsøkonomi havde en fremtrædende Plads. Elevbetalingen var i Forhold til Tidens Kaar ret høj — og Skolen var præget af Tanken om, at det skulde være en Lederskole. Men de lange Semestre og den høje Pris førte til, at dens Elever i langt højere Grad, end Tilfældet har været med de senere Højskoler, mest kom fra Bondestandens Overklasse, men der var ogsaa Herremandssønner, Grosserersønner og Præstesønner. En af dens Elever fra denne Periode fortæller Træk fra det daglige Liv, som vilde være ganske utænkelige paa de senere Skoler. Efter Skolens Aabning mødtes man paa Kroen for at drikke Dus i en Bolle Punsch, og før Fastelavnsgildet udbrød der en skarp Strid om, hvorvidt man skulde møde med eller uden hvide Handsker. Resultatet blev, at omtrent Halvdelen af Eleverne bar Handsker, Resten ikke!

Den stærkt materialistiske og rationalistiske Indstilling hos Eleverne fik den første Forstander, cand. theol. *Johan Wegener*, til hurtigt at opgive Modet. Han aabnede Skolen med Ingemann's straalende Indledningsvers til »Valdemar den Store og hans Mænd«:

Stig op af Graven, du Slægt, som døde,
forkynd dit Fald og afmal din Brøde!
Advar os for Udslettelsens Dom
og vis os, hvorfra din Frelse kom! — — —

med dets Kulmination i Linierne:

Hvad Danmark er, skal det atter blive,
endnu er Fædrenes Aand i Live.

Men han fik meget snart den Fornemmelse, at saadanne Toner fandt ringe Genklang hos Eleverne, hvem al slig Tale var »ligesaa komplet fremmed, som Drik og Kortspilafstener paa Kroen var dem velkendt«. Allerede efter 3 Dages Undervisning skrev han til Professor Flor: »Det er mig et helt Studium at tale saa dumt og barnagtigt, at man tør være sikker paa at blive forstaaet«. Og otte Dage senere hedder det: »Taler man om noget, der gaar højere end Spise og Drikke og Embedsmændenes

Bedragerier, forstaas man ikke. Jeg tror heller ikke, der findes en Plet saa blottet for højere Dannelse som her. — — Jeg, som saa ofte havde søgt den danske Bonde og fundet mig lykkelig i hans Familie, jeg indser nu min Usselhed og Koketteriet, jeg har drevet med mine Følelser.»

Kort efter fik Wegener Tilbud om et godt Præstekald paa Lolland og tog imod det. Men nu forstod Flor sin Pligt. Han tog sin Afsked fra Universitetet og overtog selv, skønt allerede en ældre Mand og lidet skikket til netop dette Arbejde, Ledelsen af Skolen. Han fik den ogsaa ind i et roligere Spor og fandt Efterfølgere, der var betydelige nok til at føre den frelst gennem de mange Begyndervanskeligheder.

Rødning Højskole fik efterhaanden Efterfølgere. I Tiden mellem Krigene bl. a. *Kristen Kold's* Skole i *Ryslinge*, der fik den største Betydning for hele Bevægelsens Karakter. Men den egentlige »Gründertid« kom dog først efter 1864. I de første 6 Aar efter det ulykkelige Aar stiftedes ikke mindre end 50 nye Højskoler — deraf i Aaret 1867 alene 20. Paa intet andet Omraade viste der sig vel en stærkere Vilje til Genrejsning efter Nederlaget i Folket.

Det lille Træ, der plantedes i Rødning, har skudt mange Grene — ikke alle lige levedygtige: af de ca. 200 Skoler, der i Aarhundredet var begyndt, er nu knap 60 tilbage. Og de har i mange Henseender været hinanden ulige. Der har været »rene« Højskoler og Højskoler, der ved at hægte et eller flere praktiske Fag paa Undervisningen har søgt at erhverve en stærkere Tiltrækningskraft: Højskoler med Landbrugsfag eller Haandværksfag, Gymnastikhøjskoler, Fiskerihøjskoler, Sygeplejehøjskoler. Der har været ikke blot grundtvigske Højskoler, men ogsaa Skoler i Tilknnytning til Indre Mission, Baptismen, Luthersk Mission, Arbejderbevægelsen m. m.

Mest karakteristisk for Udviklingen er den Kamp, der i de første Tider førtes mellem den »bjørnbakske« og de af Grundtvig og Kold paa virkede Skoler. *Lars Bjørnbak* (1824—78) var fra Midten af 1850'erne den ledende Aand i en ikke ubetydelig Gruppe Højskoler i Øst- og Nordjylland. Han lagde Vægt paa at udvikle Bondens Standsfølelse og Selvbevidsthed, især overfor Embedsstanden og de National-liberale. Solid Viden samt Disciplin og ydre Politur skulde i Forening afkaste Resterne af Trældommens Aag, som Bonden endnu bar: »Kundskab er Magt og Uvidenhed Trældom«. Skønt Bjørnbak var en fremragende Dygtighed baade som politisk Leder og som Lærer, skønt han havde en langt mere instinktiv Opfattelse af Bondens Naturel og Tankegang end hans Modpart, og skønt hans Beskyldning mod de grundtvigske Skoler for at være præget af Drømmerier og uklare Tanker næppe var helt uberettiget, led denne Skoleform dog et afgjort Nederlag. De bjørnbakske Skoler er forlængst forsvundne. Kold har alligevel vist sig at have Ret: skal Ungdommen vækkes til Liv, saa der sker noget alvorligt med den, saa maa det først ske gennem

Paavirkning af *Fantasi og Følelse*. Højskolegerning er Kunst, hvis den er rigtig. Og netop det, at Maalet sattes saa højt, man kunde fristes til at sige utopisk højt, var Grunden til, at Mænd, der havde Evner og Udsigt til mere indbringende og ærefulde Samfundsstillinger, lod sig drage af Højskolegerningen og derved højnede denne. Paa mange Omraader har Højskolens Mænd ved Siden af Lærervirksomheden ydet en videnskabelig Indsats, f. Ex. i Dialektforskning, Historie, Fysik og Folklore.

Har Højskolen udfyldt de høje Maal, dens Ophavsmand satte den? Har den maaske overlevet sig selv? I den Jubilæumskampagne, der — om Forholdene tillader det — vil gaa over hele Landet, hele Norden, ja vel endda langt videre, vil der nok komme til at lyde Toner, som kan faa det til at krible ængsteligt i vi Højskolefolks Hjerter. »Ve mig, nu bliver jeg Gud!« — var det ikke saadan han sagde, den gamle romerske Kejser, da han laa for Døden!

Højskoletanken har bredt sig langt ud over Danmarks Grænser. Hvert af de andre nordiske Lande, Finland, Norge og Sverige, har et omtrent lige saa stort Antal Højskoler som Danmark. Især i Tiden mellem de to Verdenskrige eksperimenterede man i mange Lande med Højskoler og strandede vel ofte, fordi man troede, at sligt lader sig slet og ret kopiere hos andre Folk. Den Verdensberømmelse, Grundtvig forudsagde den, synes den at have naaet. Før Krigen saa vi hvert Aar her i Roskilde (der jo ganske vist er en af de Skoler, der ligger Hovedstaden nær) Gæster fra mange Lande; jeg talte én Sommer Repræsentanter for 26 Nationer — fra alle 5 Verdensdele. Japanere, Kinesere og Indere hørte til de hyppigste. Adskillige kom med ret overfladiske Forestillinger om en intim Forbindelse mellem Højskolen og Danmarks fremskredne Kultur: om Andelsforetagender, Sociallovgivning, Kvalitetsproduktion af Levnedsmidler. Der skal endog have været en Udlænding, der kom her til Landet med den Forestilling, at Grundtvig havde været en fremragende Slagteridirektør. Paa den anden Side møder vi ogsaa tit et forbavsende Forhaandskendskab, Studier af særlig Grundtvigs og Kolds Liv og Tanker, som gør os selv til Skamme.

I Reglen tror jeg ogsaa, de rejser herfra med Følelsen af, »at der er noget om det«. Den stærke Fællessang, det kammeratlige Samliv mellem Elever og Lærere, de særlige Undervisningsformer, gør altsammen Indtryk paa dem, og Lærere og Elever sætter vel heller ikke Lyset under en Skæppe ved saadanne Lejligheder.

Man har ogsaa forsøgt at maale Højskolens Betydning ved at tælle op til forskellige Tider, hvor mange Procent af Rigsdagens Medlemmer, der var fhv. Højskoleelever. Man har samlet Udtalelser i lange Striber fra gamle Elever, der fortæller om, hvilken herlig Tid de oplevede paa Højskolen, det bedste Halvaar i deres Liv.

Men »Minder gør ikke Sagen klar«, lige saa lidt som Statistik eller Examiner

(som Bjørnbakkerne indførte). Det afgørende maa blive, om Højskolen er en levende Kraft i *hele* Folkets Liv og Virke. Og det kan ifølge Sagens Natur ikke bevises. Blader man en Aargang Beretninger fra Danmarks Højskoler igennem, kan man faa en beklemmende Forestilling om, at det hele har været Idyl og Haandhævelse af de 100-aarige Traditioner — en lukket Verden —, og man trøster sig med, at det nok ikke var den fulde Sandhed.

Thi Idyl var det jo ingenlunde, da Højskolen begyndte. Den var en udpræget Kampskole, ikke blot udadtil, men ogsaa i mangen Elevs private Liv. Der gaar Historier om unge Mænd, der mistede baade Fædrene og Kæreste, fordi de trodsede et Højskoleophold igennem. Kold karakteriserede engang sin egen Skole ved en Sammenligning med to af de mest kendte samtidige Skoler: »Paa Rødding kæmper de for dansk nationalt Liv imod tysk Kultur, og naar den første har sejret, saa er den Skoles Opgave fuldført. Paa Hindholm kæmper de for Bøndernes Ret mod Herremændene, og naar Bønderne er kommet ovenpaa, vil der ikke mere være Brug for Hindholm Højskole. Men i min Skole kæmper vi for Livet imod Døden, og den Kamp maa blive ved, saalænge Verden eksisterer; altsaa er min Skole den bedste.« — Endnu i 80'erne mistede adskillige Skoler for en længere Periode deres Understøttelse, fordi Forstanderne medvirkede i Riffelforeninger og Grundlovsværneforeninger og lignende statsfjendtlige Foretagender.

Der har hos de mest fremragende af Højskolens Mænd altid været en Følelse af, at Faren for Højskolen laa i, at den blev en Skole for en bestemt Befolkningsgruppe, klassemæssigt eller religiøst. Gang paa Gang rejstes Kravene om Virkeliggørelse af Grundtvigs oprindelige Højskoleidé: Den, der kunde tiltrække og rumme Ungdom fra alle betydende Dele af Folket. Stærkest vel nok af den grundtvigske Bevægelses lyseste Hoved, Præsten *V. Brückner*, der i mere end 40 Aars Skribentvirksomhed kæmpede for en »Fortsættelse af den grundtvigske Reformation«. Jeg har for et Aar siden her i »Arbejderhøjskolen« fortalt om »Skolen i Soer« og skal ikke gentage det her.*)

Fra det store Flertal af Højskolens Folk er Tanken om en saadan Skole imidlertid stadig blevet tiet og frosset ihjel, ogsaa naar der fra autoritativ Side har været Mulighed for en Gennemførelse deraf. Og da der nu sidst i Forslaget til en ny Højskolelov beskedent blev antydnet Muligheden af, at Staten kunde oprette en saadan Skole (hvad jo i Virkeligheden Staten alene kan gøre), forsvandt Bemærkningen ganske stille, før Forslaget blev Lov. Man ønskede ikke Idyllen og Hyggen forstyrret,

*) Har den danske Højskole udtømt sine Muligheder? (»Arbejderhøjskolen«, Juni 1943, Side 5—11).

man frygtede vel en ny Ungdom, der, som Hostrup sang, »dristig op og ned paa Huset vender«.

Det er naturligvis ikke nok, at vi faar den store, altsamlende Skole, hvor ogsaa det vordende Bureaukrati faar sin folkelige Udvikling — ogsaa i de smaa Skoler, som vi ikke kan undvære, og som naturligt som hidtil vil være knyttet til særlige Retninger og Bevægelser, maa Vinduerne aabnes — og vil ikke netop Grundtvigs store Skole helt af sig selv føre dette med sig?

Aldrig har Ungdommens Problemer været saa stærkt drøftet som i vore Dage. Her, som ude i den store Verden. Kan der herske Tvivl om, at i den Tid, der kommer efter Krigen, vil en rent faglig Uddannelse mindre end nogen Sinde dække Ungdommens Behov. Paa den ene Side vil vi kræve en Ungdom, hvis Evne til Kritik og selvstændig Tænkning er vakt og udviklet, Indsigt i Enkelthederne og Overblik over Helheden. Men lige saa vist vil vi blive stillet over for Kravet om, at Ungdommen maa have noget at tro paa. Den kan ikke udholde at leve i en Verden, hvor alt kun synes at dreje sig om Magt, Mad og Prestige, en Kamp, der altsaa Gang paa Gang antager djævelske Former. Fra Ungdommen selv hører vi det allerede nu — dunkelt eller klart bevidst: »Hjælp os til at tro paa noget, Fritænkeri eller Kristendom, Nationalsocialisme eller Bolsjevisme, Kunst eller Heroisme — blot ikke denne forskelsløse Ligegyldighed, denne Fisken i det døde Hav.«

Paa Højskolens Evne til at skabe en Synthese af disse to hinanden tilsyneladende diametralt modsatte Krav: Kravet om Tvivl og Kravet om Tro — paa bredeste Basis — beror i Virkeligheden dens Fremtid.

Hj. Gammelgaard.

Transnit af Axel Salto.

DEN SVENSK FOLKEHØJSKOLE 75 ÅR

AF FRODE KRISTENSEN

Det er altid lærerigt at se, hvorledes andre lever og arbejder. For enhver, der virker i den danske folkehøjskole eller på andre af den folkelige oplysnings arbejdsområder her i landet, vil det være lærerigt og oplivende at stifte bekendtskab med de svenske folkehøjskolars liv, udvikling og arbejdsmåde. Der er en særlig lejlighed til det nu. Samtidig med, at den danske folkehøjskole bereder sig til sit 100 års jubilæum, fylder den svenske 75 år, og i den anledning har kendte mænd i den svenske skole udgivet et digert og loddigt værk: »Svensk folkehögskola under 75 år«. Det er en frisk kilde at øse af. De to broderlandes folkehøjskoler har meget tilfælles, men de er tillige så pas forskellige, at de kan have meget at lære af hinanden.

Udgangspunktet var noget anderledes for højskolen i Sverige end i Danmark (i det følgende bruges mest den i Danmark gængse betegnelse *højskole*, i stedet for det mere korrekte *folkehøjskole*, som altid bruges i Sverige, hvor en højskole er et universitet). Den første danske højskole, *Rødding*, var en bastion i kampen mod den fremtrængende tyskhed. Nationalitetskampen, som i hvert fald indtil 1920 betød så meget i den danske højskole, har man været helt fri for i den svenske højskole.

Det var andre tanker, som lå til grund for de svenske højskoler, de samme tanker som fik Grundtvig til at fremføre sine højskoleplaner i 1830'erne. Efter Grundtvigs opfattelse skulde højskolen være en »borger-skole«, i modsætning til de videnskabelige og de kirkelige skoler. Kun en »borger-skole«, mente han, kunde samle alle danske uden hensyn til stand og næringsvej, og højskolens mål skulde være »en dannelse og oplysning for livet, som vi kan få den tydeligste forestilling om, når vi spørger, hvad medlemmerne af det folkelige statsråd behøver for at være deres stilling voksne og deres hverv mægtige.« Dette stemmer ganske overens med, hvad de jævne svenske bønder mente, som grundlagde den svenske højskole.

De svenske bønder ønskede en skole for medborgerlig uddannelse »så mycket mer som, då den nya representationen lagt större makt i folkets händer, staten måste av folket fordra större insikter såväl i allmänhet som i landets språk, historia och statsförfattning« . . . en skola »där ynglingar kan lära något för själens bildande som för det praktiska livet gagnande, där han kan lära att rätt fatta sin bestämmelse och få håg och aktning för arbetet samt komma till insikt om, att man icke endast på ämbets- och tjänstemannabanan kan bliva en duglig medlem av samhället.«

Som den svenske folkehøjskoles fødselsdag regnes den 17. april 1868. Den dag dannedes ved et møde på værtshuset »Tyska krogen« i Tottarp sogn i Skåne en »For-

ening til oprettelse af en folkehøjskole i Bara herred«. Foreningen havde 44 medlemmer, hvoraf de 43 var bønder. Den 2. november 1868 åbnede skolen sit første højskolekursus, og den fik til huse i den gamle kro »Hvilan« (mellem Lund og Malmö), som skulde standse sin krovirksomhed, hvorfor bygningerne kunde lejes for små midler. »Hvilan« blev senere foreningens ejendom, og gennem mange årtier var den Sveriges mest berømte folkehøjskole.

Den svenske højskole fik fra første færd præg af, at det var bønder, folk af »arbejdsklassen«, som de kaldte sig selv den gang, der tog initiativet. Og den fik præg af en ting til: af de politiske opgaver, som de nye kommunallove og forfatningsændringen i 1860'erne stillede bønderne overfor. Bønderne havde fået stærkt udvidet magt i samfundet og dermed også et stærkt øget ansvar. Og deres bedste folk var klar over, at skulde det gå godt ud i fremtiden med det udvidede folkestyre, så måtte der nogen uddannelse til, først og fremmest i samfundsspørgsmål. Og den bonde, *Ola Andersson*, som var den drivende kraft ved starten af denne første skole, ønskede også at finde en vej til udjævning af den standsforskel, der var ham »inderlig forhadet«, som han sagde.

Bønderne selv, som var drivkraften bag værket, havde forestillet sig en rent praktisk, kundskabsmæssig uddannelse, en slags overbygning over folkeskolen. Forslag om en sådan skole var ved flere tilfælde tidligere blevet fremført offentligt, men uden resultat — heldigvis kan man vist sige, ud fra den betragtning, at hvis det var sket, var der måske aldrig blevet gode vilkår for højskolens særlige arbejdsform i Sverige.

Da den eneste »lærde« mand, som var med i foreningen til oprettelse af højskolen, en dr. *Bendz*, hørte om bøndernes højskoleplaner, udbrod han: »Nej, det är inte en högre folkskola, ni behöver, det bör vara en folkhögskola efter danskt mönster«, hvorefter han fortalte dem, hvad han vidste om de nye folkehøjskoler i Danmark og deres idegrundlag og skaffede de ledende bønder forskellige artikler om de danske folkehøjskoler til læsning.

Således blev netop »Hvilan«, der på mange områder blev retningsgivende for de svenske højskolars liv og virksomhed, til som en krydsning mellem på den ene side »arbejdsklassens« ønsker og behov og på den anden side de bærende danske højskoleideer, som allerede den gang havde stået deres prøve og vist deres værdi. Disse ideer var bragt til Sverige og udbredt i de højere samfundslag af unge akademikere, der brændte af iver for det nordiske samarbejde.

De to mænd, som i mange år blev ledende i den svenske højskole, forstander *Leonard Holmström* på Hvilan og forstander *P. A. Gödecke* på Östergötlands folkehøjskole, fandt frem til en arbejdsform, som i nogen grad har været forskellig fra de danske højskolars arbejdsform; den svarer dog omtrent til, hvad vi bruger ved arbejderens højskoler. På Hvilan blev det »ett stycke föredrag, omväxlande med samtal

med eleverna, en fråga som framkastades och kunde ge uppslag til en ny synpunkt eller en närmare utredning av något förut berört.»

Det såkaldte »levende ord« kom aldrig til at spille samme rolle i Sverige om i Danmark. Svenskerne er mere tillukkede, mere fyldt af hemninger; de kan ikke så let slå sig løs i »veltalenhed« som danskerne. P. A. Gödecke når snart gennem sine erfaringer til denne opfattelse: »At vække og varme bliver således også denne skoles første mål. Men et så praktisk anlagt folk, som det svenske gennemgående er, kan ikke tages med bare ord, det vil ikke nøjes med blot at høre og røres. Dets bedste repræsentanter er alt for arbejdsomme til at kunne sætte sig ned i seks måneder og bare passiv høre og se på, hvorledes lærerne anspænder alle sjælens og kroppens kræfter for at samle og give alt det bedste, de evner og ved. De vil selv arbejde med. Hjælp og hjælpemidler er nødvendige, for at de kan arbejde med. Derfor må de bruge bogen som et holdepunkt og en ledetråd, det skrevne ord, som visse ved uforstand kan blive et dødt ord, eller noget endnu værre, men som også kan blive til velsignelse, blive til et sundt levende ord ved siden af det talte.«

Det blev en enkelt gang forsøgt i Sverige at drive en højskole som en enkelt mands foretagende. Det gik ikke. Efter et års forløb måtte man give skolen en anden basis. Den danske form med højskolerne som forstanderens private ejendom slog aldrig rod i Sverige, hvad nu grunden kan være.

De svenske skoler blev fra første færd *bygdeskoler*, eller landsdelsskoler, hver med en stedlig højskoleforening som grundlag. Det sidste svarer nærmest til, hvad vi her i landet forstår ved, at skolerne er »selvejende institutioner«. De stedlige højskoleforeninger søgte straks forbindelse med sognerådene i egnen og med amtsrådet (»landstinget«) for at få støtte til skolernes drift, og følgen blev, at der tidligt kom repræsentanter for sogne- og amtsråd med i skolernes styrelse.

Skolerne fik derved en forbindelse med samfundets organer, som næsten ikke kendes i Danmark. Forstandere og lærere blev lønnede efter regler omtrent som i offentlige skoler. Men glippede det for dem at samle elever, eller at omgås eleverne og befolkningen, ja, så måtte de gå, og andre måtte tage opgaven op.

Det har givet de svenske højskoler en noget anden karakter end de danske. De svenske skoler står og falder ikke med en enkelt mand. Men den enkelte personlighed som forstander eller lærer har de bedst mulige betingelser for at udfolde sig og yde det værdifuldeste han formår. Forskellen er af stor praktisk betydning: Man kan nævne, at *hun nogle ganske få af de svenske højskoler, som en gang er blevet oprettede, er blevet nedlagt igen. I Danmark er der i tidens løb nedlagt ca. dobbelt så mange højskoler, som der for tiden eksisterer.*

Andre vigtige ting står også i forbindelse med det forhold, at skolerne ikke er privat

ejendom på samme måde som i Danmark. Den svenske folkehøjskole har i højere grad end den danske formået at gro og udvikle sig i nær overensstemmelse med samfundets vækst og udvikling. Det at en ny klasse, lønarbejderklassen, er vokset frem til at være en med bønderne jævnbyrdig klasse, og det, at folkerørelserne har fået en sådan betydning i samfundets liv som tilfældet er, det har den svenske højskole lettere kunnet tilpasse sig efter. Den synes at have haft større muligheder for at følge væksten i samfundets liv, uden dog på nogen måde at fire på højskolens idealer. Det hænger sammen med, at *den svenske højskoles økonomiske grundlag har været solidere, højskolen har været mindre afhængig af enkelte befolkningsgrupper*, den har bedre i sin undervisning kunnet tage hensyn til andre samfundsgrupper.

Den svenske højskole er i hvert fald i højere grad end den danske vokset fra at være en ren bondeskole til at være en skole for de brede folkelag i det hele taget. Antallet af bondeungdom, som besøger de svenske folkehøjskoler, har i de senere år (før krigen) været større end nogensinde, men alligevel udgjorde de kun godt 50 pct. af det samlede elevtal, arbejdere fra industri og håndværk 22 pct., resten var sømænd, fiskere, handels- og kontorfolk m. v. Statistikken fra højskolerne er ikke direkte sammenlignelig mellem Sverige og Danmark. Men at den danske højskole er blevet bagefter, hvad det angår at få nær forbindelse med andre vigtige folkegrupper end bondestanden, det ligger klart.

Der findes nu lige ved tres svenske højskoler i drift, altså rundt samme antal som i Danmark. Elevtallet svarer nogenlunde til det danske. Da Sveriges befolkning er godt halvanden gang større end Danmarks, er højskolens udbredelse i Sverige altså noget mindre end i vort land. Derudfra kan man dog ikke slutte, at den betyder mindre i folkets liv. Adskilligt kunde tyde på det modsatte.

De fleste højskoler er som nævnt bygdeskoler og har som grundlag en stedlig højskoleforening. I nyere tid er dog *adskillige skoler oprettet i forbindelse med de store folkerørelser*, eller har fået en så stærk tilknytning til folkerørelserne, at det giver dem særlige karaktertræk.

Den mest bemærkelsesværdige af disse skoler er *Brunnsvik* i det sydlige Dalarne. Brunnsvik begyndte sin virksomhed 1906. Den var tænkt som en bygdeskole ligesom de tidligere højskoler. Men de folk, som stod i spidsen for den, havde radikale synspunkter og stærke sympatier for arbejderrørelsen. At Brunnsvik blev en højskole for arbejderungdom, det beroede udelukkende på, at den mødte stærk modstand hos det »store hartkorn« i kommune og stat. Sverige havde højregering i disse år, og både stat og kommune nægtede tilskud til skolen. Den skulde kvæles.

Da myndighederne svigtede den nye skole på en måde, som meget store dele af folket betragtede som magtmisbrug, greb folkerørelserne ind og sørgede for, at skolen

kunde holdes i gang. Særlig de socialdemokratiske politiske og faglige organisationer satte ind for at skaffe midler, og de fulgtes af afholdsorganisationerne og kooperationen. Ikke blot skaffede de midler direkte, men hvad der var mere betydningsfuldt: *de sendte elever til skolen med stipendier fra organisationerne.*

Arbejdernes organisationer stillede sig solidarisk med skolen, men de søgte ikke på nogen måde at gribe ind og påvirke skolens arbejde; den skulde have og har stadig haft den fuldeste frihed i sin undervisning og virksomhed. Ganske som arbejdernes højskoler i Danmark. Der krævedes ikke af lærere eller ledelse partipolitisk rettroenhed eller noget i den retning. Arbejderne forlangte ikke engang repræsentanter i skolens styrelse. De viste den blot tillid, og skolen viste sig tilliden værdig. Den største forskel mellem den nye skole og de ældre skoler var måske den, at Brunnsvik ikke stillede sig på nogen religiøs troslæres grund. Brunnsviks stilling i den evige strid mellem tro og viden kendetegnes ved nogle ord fra 1912 af skolens forstander *Torsten Fogelquist*: »Hvad jeg ved, det ved jeg, og derpå søger jeg at bygge videre; hvad jeg igrøvrigt tror om det, jeg ikke ved, det er min private sag, min egen hemmelighed, og den hemmelighed løber jeg ikke rundt med på torvene.«

Blandt de betydelige mænd, som har været knyttet til Brunnsvik, har der været en katolik og andre positivt kristne. Men hvad der har forenet både kristne og ikke-kristne, har været *et humanistisk livssyn* og hengivenhed overfor skolens arbejde og opgaver.

Brunnsvik måtte prøve sig frem ad sin egen vej. Humanistiske fag og derunder *medborgerkendskab* fik hovedpladsen i undervisningen. I mange henseender betød det en ny frisk kilde i de svenske højskolars liv. Og frem for alt: Brunnsvik viste i praksis, at højskolen kunde virke på en sådan måde, at arbejderungdommen følte sig hjemme der, og det uden at højskolen svigtede nogen af sine bærende ideer. Brunnsvik var den første højskole, som virkelig samlede industriarbejderungdommen. Og hvad denne ungdom krævede af skolen, det var jo egentlig blot det: at blive respekteret og få saglig og grundig undervisning på de områder, der var af størst betydning for de unge som enkeltmennesker og som medlemmer af samfundet, og at skolen ikke søgte at presse dem ind i en vis form, men kunde glædes over at se hver enkelt udvikle sig efter sine evner og opgaver.

Dette fik betydning for de øvrige folkehøjskoler. Dels hjalp det dem til bedre at kunne indrette sig efter den vækst og forandring, som var sket i det svenske samfund gennem de sidste slægtled, og dels hjalp det til, at man i arbejderkredse blev fortrolig med højskoletanken. *Arbetarnes Bildningsförbund* (ABF, d. v. s. Sveriges AOF) blev dannet på Brunnsvik og er et barn af højskolen.

Der er siden kommet flere højskoler i Sverige med nær tilknytning til arbejder-

rørelsen, men disse skoler tilsammen tager kun en mindre del af det antal arbejdere, som søger højskolerne. Praktisk talt alle øvrige højskoler har nu et stort indslag af arbejderungdom, og der er opstået et forhold med gensidig tillid mellem højskolerne og arbejdderrørelsen.

Der er mange andre interessante foreteelser indenfor den svenske højskoles verden. Der er *Birkagårdens* folkehøjskole i Stockholm, som får sine elever næsten udelukkende fra arbejderkredse i hovedstaden. Det er en mærkelig højskole, som har haft og har stor indflydelse langt ud over hovedstaden. Denne skole har i høj grad fået præg af en enkelt mand, dr. *Natanael Beskow*, en kulturpersonlighed af sjælden art, kristen humanist og en stor kunstner i sin fremstillingsform; den griber ved sin enkelhed, visdom og absolutte vederhæftighed i alle spørgsmål. Det også her i landet kendte tidskrift »*Studiekamraten*« udgives af en arbejderstudiekreds i nær forbindelse med Birkagården.

Der er *Sigtuna* folkehøjskole, med nær tilknytning til en stærk, ungkirkelig bevægelse, som søger at forny svensk kirkeliv og at give kirken større indflydelse på samfunds- og kulturlivet. Denne skole har også haft livlig forbindelse med arbejderkredse, på grund af dens alvorlige interesse for sociale spørgsmål. Den har også i særlig grad været præget af en enkelt personlighed, *Manfred Björkquist*, som for et par år siden blev kaldet til at overtage det nyoprettede bispeembede i Stockholm.

Der er *Viskadalens* folkehøjskole, hvis grundlag er en forening af ca. 150 arbejderorganisationer i Vestsverige. Der er *Jakobsberg* ved Stockholm, som lægger særlig vægt på undervisning i nationaløkonomi, med udgangspunkt i kooperationens virksomhed og ideer (fra Jakobsbergs forstander, *Karl Petander*, har vi på Roskilde højskole fået ideen til vore såkaldte gruppeøvelser). Grundlaget for denne skole er en sammenlutning af ca. 300 kooperative foreninger.

I denne forbindelse må også nævnes afholdsbevægelsens højskole *Wendelsberg* i nærheden af Göteborg. Afholdsbevægelsen har jo i Sverige spillet en meget stor rolle i hele den nyere demokratiske udvikling, en rolle, som vi her i Danmark har svært ved at forestille os, og den har været pioner i det folkelige oplysningsarbejde, til at begynde med foran, nu ved siden af ABF.

De fleste af de højskoler, som i de sidste årtier er oprettet i Sverige, står i intim forbindelse med en eller flere af de store folkerørelser, som kendetegner den nyere samfundsudvikling. De fleste af de ældre højskoler har nu også på en eller anden måde tilknytning til folkerørelserne, og denne tilknytning må betegnes som »en fornyelse, en ny epoke i den svenske folkehøjskoles historie,« siger Brunnsvik-højskolens forstander, dr. *Alf Ahlberg*. »Højskolerne fik ved samarbejdet med folkerørelserne et nyt og væsentligt krafttilskud. Noget af den begejstring og fremtidstro, som bar folke-

rørelserne frem, strømmede ind i den. Den ungdom, som via folkerørelserne søgte til de skoler, de havde forbindelse med, var ofte besjælede af en idealisme, som måske forekommer os, der har oplevet mere bistre tider, noget lyseblå, men som ejede en stærk personlighedsdannende og samfundsofbyggende kraft . . . En ungdom med videre horisonter, mere vant til at tænke over livets spørgsmål, ivrig efter at drøfte dem, en ungdom med frisk appetit efter viden, stundom lidt selvsikker og for selvbevidst, men netop derfor så meget mere trængende til den afslibning og modning, som mere indgående studier er i stand til at give.«

Det er værd at understrege: I alle tilfælde står højskolen som en fuldt selvstændig institution, med fuld frihed til at virke efter højskolens bærende ideer.

Hvilke disse ideer er, det kan være svært at udtrykke klart. Nogen fuldgyldig definition af »skolen for livet« har vi heller ikke i Danmark. De svenske højskolefolk er dog enige om det væsentlige, som man har søgt at sammenfatte i følgende:

1. Folkehøjskolen skal være en medborgerskole for voksen ungdom.
2. Den skal tjene al svensk ungdom, som vil benytte den, uden hensyn til egen eller forældres livsstilling.
3. Undervisningen skal være kundskabsgivende, men kundskabstilegnelsen skal tjene både den intellektuelle og den etiske opdragelse. Undervisningen skal således vække og udvikle dannelsesbehovet og medborgersindet.
4. Det centrale i undervisningen skal være det, der vedrører menneskelivet og samfundslivet, men det må ikke forsømmes ved siden af at give sådanne kundskaber og færdigheder, som vil være eleverne til nytte i det praktiske liv, uden hensyn til, hvilket fag de har.
5. Eleverne skal ikke bare være modtagende, endnu mindre bare lære lektier, de skal så vidt muligt arbejde med selvstændigt. — Selvvirksomhed bør være et pædagogisk hovedprincip i undervisningen.

Der er mange enkeltheder ved de svenske højskoler, som det kunde være interessant at drage frem. De fleste svenske højskoler er samskoler; kun seks skoler har ikke både mandlige og kvindelige elever. Samskolen er jo en undtagelse i Danmark. Utvivlsomt forudsætter samskoleformen en ret høj elevstandard. Men samskolen er sikkert det ideelle.

Undervisningen er ved de fleste svenske skoler lagt til rette efter, at eleverne kommer to vintre på skole, altså med en fortsat og udvidet undervisning for andet års elever.

Trods fællesskabet i de nordiske landes højskoler er der forskelligheder fra land til land, forskelligheder som giver spænding og virker stimulerende. Den svenske højskole har lært meget fra Danmark. Vi har meget at lære igen derovre fra.

Frode Kristensen.

HVORFOR SKAL VI DANNE SPAREKLUBBER?

AF POUL HANSEN

Det kan se urimeligt ud at opfordre Folk til at danne Spareklubber for at opspare nogle Kroner om Ugen eller om Maaneden af en Løn, som for manges Vedkommende slaar daarligt til i Forvejen. Det kommer dog i høj Grad an paa Formaalet. Opsparingen kan have to Hovedformaal: Opsparing med Rente og Investering — altsaa Pengeanbringelse — og med et senere Forbrug for Øje. Den første Form, hvor Pengene varigt trækkes ud af Forbruget, maa i Hovedsagen være Samfundets, Aktieselskabernes og i det hele taget de store Indtægters Sag. Man kan ikke vente, at f. Eks. Arbejderne skal kunne naa noget af Betydning i den Retning. Det er paa *Forbrugsopsparingens* Omraade, Spareklubberne har Muligheder for at sætte ind. Her er ikke Tale om en Opsparing, som varigt fjerner den øverste Top af en i Forvejen lille Indtægt, men om en tiltrængt Tilrettelæggelse af *nødvendige Henlæggelser* til den Del af Forbruget, som ikke kan tages ud af en enkelt Periodes Løn.

De dominerende og de fortrængte Behov.

De fleste Mennesker har en udpræget Tilbøjelighed til at give de Varer, der dækker et *øjeblikkeligt Behov* eller giver en omgaaende Fornøjelse en Forrang i Indkøbet. Til de saaledes dominerende Behov hører ikke alene livsnødvendige Ting som Bolig og Mad, men ogsaa velsmagende Ting som Kager, Tobak og Spiritus, naar det kan faas, samt Biografbilletter, Restaurationsbesøg o. s. v. Faa Mennesker — og slet ikke Ungdommen — kan undvære Fornøjelser, men de kan overdrives paa Bekostning af mere værdifulde Ting, saa man i det lange Løb faar for lidt for sin indtjente Arbejdsløn.

En Række andre Behov skydes paa denne Maade, og uden at man egentlig selv vil det, for stærkt i Baggrunden, — maaske fordi deres Tilfredsstillelse spreder sig over en længere Periode og ikke yder saa store øjeblikkelige Glæder. Særlig tre Ting bør nævnes som gode Eksempler paa disse fortrængte Behov: Ungdommens Uddannelse, Udstyr til forestaaende Ægteskab og eget Hus.

Denne Tendens til at fortrænge vigtige Behov forstærkes i høj Grad, naar let tilgængelige Opsparingsmuligheder ikke findes. Vi mangler stærkt en *tidssvarende* Tilrettelæggelse af den nødvendige Opsparing. Vi savner et Organ, som i let Tilgængelighed kan hamle op med Lysten til at lade Biograferne og Danserrestauranterne tappe for stærkt navnlig af Ungdommens Pengepung, et System, som kan gøre det overkommeligt for Flertallet at gennemføre de gode økonomiske Fortsætter, de fleste af os vist egentlig har i rigeligt Maal. En *Spareklub* er et saadant tidssvarende Organ.

Det, at en paatænkt Opsparing indbetales til Klubkassereren paa selve Lønningsdagen, betyder, at man saa at sige kommer sine uøkonomiske Tilbøjeligheder i Forkøbet.

Ungdommens Uddannelse.

Vi har her i Landet en Række Ungdomsskoler, som er typiske for dansk Demokrati: Folkehøjskoler, som Arbejderhøjskolerne efter Højskoleloven hører ind under, Efterskoler, Husholdningsskoler, Landbrugsskoler, Husmandsskoler o. s. v., som bør staa aabne for hele den danske Ungdom. De højere Læreanstalter maa ogsaa nævnes, fordi det er af overordentlig samfundsmæssig Betydning, at et stort Antal af de bedst begavede unge uden Hensyn til Klasse kan bane sig Vej til disse Skoler.

Det er et centralt Punkt i dansk Lovgivning, at Samfundet betaler en væsentlig Del af Omkostningerne ved næsten al Uddannelse. (Til de højere Læreanstalter dog endnu alt for lidt til at give alle en lige Chance.) Betingelsen er imidlertid, at de unge ogsaa selv bidrager dertil. Dette pædagogisk set udmærkede Princip fungerer imidlertid langt fra som det skal. Den Del af Ungdommen, som ikke kan faa Hjælp hjemme fra, og som heller ikke er vænnet til at spare noget sammen selv, har ingen *Adgang*. Selv hvor f. Eks. Statsunderstøttelsen til Højskoleophold (Amtsunderstøttelsen) i Tilfælde af Arbejdsløshed kan suppleres med en Understøttelse fra Arbejdsløshedsfonden, maa der i det mindste fremskaffes 100—150 Kr., hvilket de fleste som Tingene ligger har meget vanskeligt ved.

Udstyr.

Ogsaa naar det drejer sig om Udstyr, mangler en klar Forstaaelse af, at en Del af Indtægten har *fremtidige og ikke øjeblikkelige Formaal*. Naar det gælder Udstyr er Køb paa Afbetaling efterhaanden de flestes eneste Udvej. Det er maaske uundgaaelig i begrænset Omfang, men ved Overdrivelser fører det til uoverkommelige privatøkonomiske Problemer, fordi Gælden oftest bliver hængende Livet igennem under en eller anden Form. Dersom alle unge kom ind paa en planmæssig Henlæggelse til dette Formaal, saa de ikke i saa høj Grad var prisgivet Afbetalingshandelens Udbytning og Varefordyrelse, vilde mange Arbejderhjem kunne raade over egen Økonomi med større Frihed.

Eget Hus.

Af Hensyn til Børnene og Ungdommen trænger vi til et stort Antal nye Boliger med bedre Pladsforhold. Selv om dette Spørgsmaal forhaabentlig i stigende Grad vil blive betragtet som en Samfundssag, vil det langt hurtigere føre os ind i bedre Forhold, dersom alle, der vil og kan, har den lettest mulige Adgang til at opspare den

Egenkapital, som Opførelsen af et Enfamiliehus kræver. Ikke mindst her er der Tale om et fortrængt Behov, — en Drøm, som de fleste har næret, og som langt flere vilde være i Stand til at virkeliggøre, dersom en hensigtsmæssig Adgang til Opsparing findes og benyttes. Under alle Omstændigheder vil de fleste Mennesker kunne magte at spare sammen til en Andel i en Andelsboligforening, og derved være med til at bane Vejen for en tiltrængt Revolution paa Boligens Omraade.

Hvem kan spare i Øjeblikket?

Det kan utvivlsomt blive meget vanskeligt for f. Eks. Arbejder- og Tjenestemandsfamilier med flere Børn at spare for Tiden. Naar *Spareklubbernes Fællesraad* alligevel har besluttet sig til at lægge ud nu, skyldes det navnlig to Forhold: dels at Ungdommen bl. a. paa Grund af den ringe Arbejdsløshed og de begrænsede Købemuligheder er mere sparemoden nu end tidligere, og dels at de flest mulige Mennesker maa have en let tilgængelig Adgang til at foretage de Henlæggelser til Fornylser, som nu er blevet dobbelt nødvendige, fordi alle Brugsting nu efterhaanden slides op til sidste Trævl, saa store Nyanskaffelser før eller senere maa forestaa.

Spareklubberne hverken kan eller skal skabe Kapitalister, men de kan for det enkelte Klubmedlem blive et fortrinligt Redskab, naar det gælder om at lægge Økonomi og Forbrug fornuftigt til Rette.

Poul Hansen.

MUREN

*Solen stod op. Det blev Morgen igen,
og Verden blev god og mild.
Soldater førte den dømtte frem
og bød ham den sidste Ild.*

*De snakkede sammen. Han gik saa tavs
med Sindet lukket og tungt,
og Øjnene søgte endnu en Gang
mod Solens brændende Punkt.*

*Og bagved Muren gik Folk forbi,
og Løvet hang grønt og vaadt
indover Muren og over den
stod en Himmel i blændende blaad.*

*En Fugl fløj bort og en Fugl kom til
og sang i det grønne Læ.
Og Livet blev bare den holde Mur,
og Himmel, en Fugl og et Træ. —*

De bandt hans Hænder paa Ryggen
 mens de snakkefæd sammen og lo.
 Hans Øjne blev fjerne og lyste af
 en sær uforklarlig Ro.

Han saa dem ikke. Hans Øjnes Lys
 bar Drømmens og Søvnens Skær.
 Han saa dem ikke. Men andre Ting
 kom ham saa usigelig nær.

En Mors blege Smil. En Søsters Smil
 og en Pige, der sang og lo.
 Og Mænd som han hvis Øjnes Lys
 gemte selvsamme sære Ro.

Og Mænd, der kæmped og Mænd, der stred
 den Kamp han selv havde stridt
 og faldt under Himle af blændende blaat
 og Sole af brændende hvidt.

Endnu staar Kærtegn og hede Kys
 med Bud fra et ungt, varmt Sind
 og brænder bag Læbernes vilde Trods
 og spænder i Skød og Kind.

Der springer Kilder. Der grønnes Løv.
 Det gror i den aabne Dag.
 Det stormer lydløst af varmt, rødt Blod
 i bankende Ekkeslag.

*Der flyver Fugle. Der skinner Sol.
Hans Tanker er ikke her.
men søger indad mod det, der var
og aldrig skal være mer.*

*Han hører hæse Kommandoraab
bag en Piges blomstrende Sang
og ser en Mors Smil, der gaar itu
og lyser for sidste Gang.*

*Og for sidste Gang vandrer Mænd forbi
hans Øjnes lukkede Ring.
Og alting blir tomt, uendelig tomt
og stivner til ingenting. — —*

*En Fugl fløj bort og en Fugl kom til
og sang i det grønne Læ. —
Og Livet blev bare den holde Mur,
en Himmel, en Fugl og et Træ.*

Halfdan Rasmussen.

Tegning af Arne Ungermann.

TIL DANSK FILMS VENNER OG FJENDER

NOGLE KOMMENTARER TIL ET OMSTRIDT EMNE

AF HARALD ENGBERG

Der er faa Fænomener, der kan glæde sig ved saa mange erklærede Venner og Fjender som de danske Film. Hvem skulde have troet, at det kunde blive nationale Livsspørgsmaal, hvorvidt *Vredens Dag* er en Film, om *Mordets Melodi* er spillet med een Finger, og *Biskoppen* et Mesterværk eller bare en ny Magisterinjurie. Fra at være et populært Problem i Pressen blev det paa Grund af Tidernes Ugunst ikke langt fra at være det eneste, hvor den offentlige Mening kunde boltre sig. Det er her, der skal springes — og de har ogsaa alle slaaget deres Kraftspring fra Pastor *Hjerl-Hansen* til Magister *Henning Kehler*. Vidste man ikke bedre, kunde man tro, at hele Folkets Liv — i hvert Fald Aandsliv — hang i et Filmsbaand. Naar man tænker paa Diskussionen om dansk Film, fristes man til at bruge en let Omskrivning af *Sophus Claussens* berømte Linjer: Tænk, at der kan blive saa meget af saa lidt. Hvad har Tidens største Dramatikere, en *Maxwell Anderson*, *Eugen O'Neill* eller *Clifford Odet* fremkaldt af Diskussion sammenlignet med *Afsporet*, *Tordenskjolds Natkvarter* eller *Biskoppen*?

Dansk Film har igennem fire trange Aar kunnet brede sig i et tomt Rum, og rent merkantilt er Chancen bleven udnyttet, saaledes at Produktionen steg fra 8—10 Film aarligt til det dobbelte. Men hvordan har det været med Kvaliteten? Der løstes sidste Aar 29 Millioner Biografbilletter, hvoraf sikkert et stort Flertal gik til danske Film. Er den danske Produktion vokset tilsvarende i indre Format i disse Aar uden Konkurrence? Eller »Har dansk Film svigtet sin Opgave«, som en velmenende og bekymret Ven af dansk Filmkunst højlydt spurgte?

Ja, hvad har dens Opgave været? Den samme som Mellemaktsmusikkens og Manegekløvnens: at underholde de ventende. Før man ganske nøgternt bliver klar over, at Danmark er et neutralt Land i Krig og vore Film Krigstidsunderholdning, der neutralt maa undgaa at tale om Krig, vil baade Vennernes og Fjendernes Kritik skyde over Maalet. Hvis det er Opgaven, saa maa man indrømme, at den er blevet løst. Noget mere neutralt i enhver Retning end en dansk Gennemsnitsfilm, skal man lede efter. Fra *Bodil Ipsen* og nedefter staar Spisesedlen paa »ren« Underholdning — kemisk fri for Ideer, Perspektiver og Problemer. Hvis nogle alligevel mener, at man trods Tidens særlige Vilkaar godt kunde vente »en ren kunstnerisk« Fornyelse, saa vidner det om manglende Forstaaelse af Forholdet mellem Samfundet og Kunsten. Ikke mindst Filmkunstnere skal have en bestemt Atmosfære for at folde sig ud.

Hvad man havde Ret til at vente sig, var en stigende *teknisk* Dygtighed hos Filmfolkene. Maa ikke selv Fjenderne indrømme, at den danske Gennemsnitsfilm har faaet lidt mere Form paa sig? Hos Instruktører som Bodil Ipsen, *Johan Jacobsen* og *Skot-Hansen* med hele det unge Kuld af Kortfilminstruktører mærker man en stadig mere dreven Udnyttelse af Filmens specielle Muligheder. Man er ved at faa Færten af, hvad en Film kunde være. I den Forbindelse er det vel ogsaa et onskabsfuldt Plus, at visse af Veteranerne glider ud blandt Instruktørerne. Derimod er selve det tekniske Apparat beskednere end nogensinde; der er blevet slidt paa det uden Mulighed for Fornyelse.

Men selv ren Underholdning kan naturligvis have menneskelige Kvaliteter: en veldrejet Handling med fikse Pointer, velgennemtænkte Figurer og først og sidst en intelligent Mentalitet, der lader én se stort paa Usandsynlighederne. Som Underholdning har dansk Film ikke svigtet *hver* Gang. Bodil Ipsen har skænket os to og en halv Gyser, hvoraf *Afsporet* med sine »mørke Billeder« manede et Nyhavn frem, der var ti Gange mere Nyhavn end Virkeligheden, mens *Mordets Melodi* viste en raffineret »international« Stil og det halve *Drama paa Slottet* den gode Vilje. Dansk Film blev elegant med Lystspil som *En Herre i Kjole og hvidt*, den blev indsmigrende og musikalsk med *Christen Juls* og Skot-Hansens *Vi hunde ha' det saa rart*. Johan Jacobsen har i sine Palladium-Lystspil udviklet en crazy-Teknik, der med sit kvikke Tempo og sine »gags« er helt amerikansk. Som paa andre Felter har det ogsaa været Opgaven for den danske Filmproduktion at skabe brugbare Surrogater for manglende udenlandske Varer. Ironisk nok er det *kunstnerisk* bedste, dansk Film har præsteret i de svære Aar, rene Efterligninger af amerikanske Lystspil og franske Mordhistorier. Men uforstaaeligt er det ikke. Vi trængte til at lære. — De største kunstneriske Nitter falder paa de hjemmestrikkede nationale Produkter som f. Eks. Kludetæppet *Biskoppen*. Mesteparten af danske Underholdningsfilm ligner hinanden, som to — ja, som nu kun to danske Film kan ligne hinanden, lad dem saa skiftes til at hedde *Naar man kun er ung*, *Det ender med Bryllup*, *Mit kære København* eller *Tre Skolekammerater* o. s. v., o. s. v. Det kan blive lidt ensformigt, men som Underholdning ikke værre, snarere bedre end det, Radioen, danske Forfattere, »Det ny Teater« og »Røde Kro« har præsteret i samme Tidsrum.

Hvorfor skyde med Kanoner efter disse mad- og kvindekære Sagførere eller teatertossedede Swingpjatter, som den moralske Kritik har moret sig med i disse Aar. Det er »Hverdagens Helte« i Krigstider. At man er *moralisk* forargede, er dog for anstrengt. Danske Film er ofte banale, forlome Idyller, ferske, flove, kort sagt ganske interesseløse, men det er ikke deres Skyld, at Gangsterne breder sig i Landet eller Kønssygdommene flourer. En Filmcensor maa smile lidt ovalt over de Uskyldig-

heder, han eller hun omhyggeligt friserer væk af Filmstrimlen, samtidig med at Trykpressen udspyr sine overdaadige sadistiske Fantasier. Sammenlignet med f. Eks. »U. S. A.-Detektiverne«s Raffinementer er de danske Film lammefrom Søndagsskoleunderholdning lige fra *Moster fra Mols* til *Det store Ansvar*.

Hvis man derimod vilde sige: Stop! Ikke flere Storfabrikanter, Højsteretssagførere og Kunstmalere i dansk Film, maa vi se en Arbejder, der ikke er komisk, en Arbejdsløs, der ikke er sentimental, eller en Bonde, der ikke er Menighedsraadsmedlem og har gjort en Pige tyk i Dølgemaal. Det vilde være noget nyt. Eller hvis man vil værne Moralen i dybere Forstand, hvorfor protesterer man saa ikke overfor Film som *Søren Søndervold* eller *Tre Skolehammerater*, der er en Haan mod den Samfundsmoral, der indpodes Menigmand. Men saa vilde Filmene jo komme til at handle om Livet i Danmark. Ønsker man et Par af de Hajer præsenteret, der fører Gamle Danmark paa Læberne, mens deres Tillidsmænd arbejder for dem paa den sorte Børs? Vil man se Rigdommens besynderlige Fordeling i vareknappe Tider? Vil man se pludselige Dødsfald? — Lad os tale om noget andet . . . Det er det, de danske Film forsøger at gøre. Er der andet at gøre?

I gode som i onde Tider er dansk Film lænket til sit Publikum paa en skæbnesvanger Maade. Publikums Ønsker og den herskende Mentalitet er Producenternes Lov. Det er gentaget indtil Trivialitet, at en dansk Film skal ses af over en Million Mennesker i et Land med $3\frac{3}{4}$ Million Sjæle, dem i Barnevogne og Rullestole indbefattet. *Filmen er den eneste Kunst, der er afhængigt af saa bredt et Publikum.* Men faa fatter alligevel rigtigt Konsekvenserne heraf: Filmens Intelligensniveau kan aldrig ligge væsentligt over Befolkningens Gennemsnitsintelligens. I Amerika planlægges Filmens Niveau nøje efter den amerikanske Befolknings Standard; men da der samtidig skal tages Hensyn til Sydamerika, Østen og Negerstaten Liberia, sænkes Niveaulet i et Flertal af Filmene under det amerikanske. Alligevel er de amerikanske Film, vi ser, gennemgaaende intelligentere end vore. Er det sandt, at vor Oplysning staa saa højt, kan man i høj Grad give de Kritikere Ret, der hævder, at Producenterne undervurderer Publikums Smag og Intelligens. Der er heller ikke nogen Producent, der kan bevise, at de værdifulde Film ikke er de store Succeser. Tværtimod, Kvalitet og Sukces følges smukt ad. Det er en Umyndiggørelse af Publikum, naar Producenterne tillod sig at lave en alvorlig Problemfilm som *Barnet* om til Familiejournale. Den var blevet en lige saa stor Sukces som den kunstnerisk langt ringere *Storhen*, hvis den havde været konsekvent. Man kan udmærket lave en kunstnerisk Film, der paa een Gang interesserer det kræsreste og det taknemmeligste Publikum. *Afsporet*, der nok er set af henved to Millioner Mennesker i dette Land, er eet af Eksemplerne. Maaske gaar det ikke med ethvert Emne. Det kan være, at *Vredens*

Dag var blevet en vældig folkelig Fremgang, hvis det havde været en fuldendt Film med det skiftende dramatiske Tempo, som Filmen kræver for at rive os med, men det er ikke sikkert. Maaske var dens Stof for egenartet. Det er ikke noget Tilfælde, at Bodil Ipsen, vor kræsneste Instruktør, hver Gang hun skal lave en kunstnerisk »alvorlig« Film, griber til Kriminalgyseren. *Drama paa Slottet* blev kun en halv Fremgang, fordi Mordet udeblev. Hun skylder os en Film med *Idé* i — politisk, social eller almenmenneskelig. Men hvem skal tage Risikoen for den?

Producenterne vil straks blive skræmte, hvis de hører Ordet *Idé* brugt paa den Maade. Hvor mange af Millionen vil falde fra, hvis Ideen ikke drejer sig om Fosterfordrivelse eller nøjes med at tale om Ungdomsproblemer i al Almindelighed som *Det store Ansvar* uden at gaa for dybt i Spørgsmaalet om Ansvar?

Problemløsheden i de danske Film er undskyldelig i *Dag*, som ovenfor vist. Men det var det samme før 1940! Producenterne mente ogsaa dengang at maatte imødekomme det tankeløseste Publikums Behov for »Glemmefilm«. Man mente *da* som *nu*, at en Film skal konstrueres og kalkuleres saadan, at den ogsaa »kan lokke Husarerne ind«. Intelligensmaalinger viser, at den sidste Femtedel af dette Publikum er særdeles lavt begavet, Bifaldet synes at vise, at de fire Femtedele foretrækker en grov Spøgg for en finere. Mens man i Udlandet regner med et stort kræsent Publikum for kunstneriske og intelligente Film, mener man her, at man stadig skal passe paa, at Pointerne ikke bliver for fint pakket ind, Antydningerne for smaa eller Vittighederne for intellektuelle. Man regner ikke med at kunne bygge noget videre paa den vaagne og oplyste Del af de forskellige Befolkningslag. Det er den tungeste Del af Publikum, der synes at bestemme dansk Films Niveau. Eller for at tale med Producenterne: Man maa lave Film, som »Folk« vil have dem.

Indstillingen er forstaaelig; der er virkelig en stor Risiko i at lave en eller anden særpræget kunstnerisk Film, selv om en Del af Risikoen kunde fjernes, hvis Selskaberne havde en kvalificeret Produktionsleder til at overvaage Produktionen. Filmproducenter er ikke lutter samvittighedsløse »Kapitalister«. De har det som andre Forretningsfolk: De vil først og fremmest tjene Penge, men de vil ogsaa gerne levere noget ordentligt. Hvad kan der ske, hvis de afviger fra den prøvede Vej? Efter lang Betænkning tog Direktør *Tage Nielsen*, Palladium, det smukke Initiativ til at lade vor eneste verdensberømte Billedkunstner, *Carl Th. Dreyer*, optage et dyrt og dejligt Eksperiment *Vredens Dag*. Det er næppe meget forkert, naar man regner med, at denne Idealisme vil koste Selskabet et Hundrede Tusinde Kroner. Til Sammenligning kan det anslaaes, at en Sukces giver 50.000 netto. Hvad om Resten gnider deres Hænder over, at de ikke gik paa den Galej?

Men saaledes opmuntrer man ikke *Eksperimentet* i dansk Film, og det er dog

indlysende, at et Eksperiment som *Vredens Dag* med sine iøjnefaldende Fortrin og Mangler vil virke mere befrugtende paa Filmkunsten herhjemme end mange pæne Successer. Hvem ønsker at brænde Fingrene paa det næste Eksperiment? Producenterne har gode Grunde for at gaa den slagne Vej og tage Kegler paa de prøvede Effekter: Der maa indlægges en Rolle til *Ib Schønberg*, *Reumert* skal spille graahaaret Chef eller Overlæge, og Resten maa *Marguerite Viby* tage i stiv Arm. Der er ingen Margin til nye Vovestykker. Paa den ene Side staar et bredt Publikums massive Tankeløshed (som Filmen burde have Raad til at slaa Hul paa!), paa den anden Side marcherer Samfundet op med sine økonomiske Krav. Filmen er en rigtig Guldflugt, der kan lægge et ekstra Æg, hvis den bliver godt klemt. Hvis man regner, at en Gennemsnitsbillet til Biografen koster 1,40 Kr., gaar de 40 Øre lige i Statskassen i Form af Forlystelsesskat. Af Kronen, der bliver tilbage, faar Producenten 30 Øre, men skal heraf betale Udlejeren ca. 15 pCt. Man gaar ikke meget forkert, hvis man anslaar, der bliver et Par og tyve Øre af hver Billet til Producenten. Af dette skal han selvfølgelig svare sine Skatter og Forpligtelser som andre Forretningsmænd og som Privatmand. Da Produktionsprisen for en dansk Film samtidig er steget fra ca. 125.000 Kr. til ca. 175.000—200.000, vil man forstaa, at Begrebet *Fiasko* er en Mare, der rider paa Producentens Dynevaar.

Tiden efter Krigen vil rimeligvis kun skærpe Vilkaarene for en dansk Produktion. Selvom Farvefilmen ikke slaar os helt ud, maa man regne med, at Produktionen gaar ned til 8—10 Film igen, d. v. s. et Par Stykker aarligt til hvert Selskab. Fiaskoer vil da være Katastrofer. Man behøver ikke at græmme sig paa Producenterne Vegne. De vil sikkert vide at klare sig — men paa Bekostning af Filmens Kvalitet! Fremtiden tegner sig ikke særlig lovende for dansk Film, hvis Produktionen skal bestaa af lutter traditionelle Trækplastre. Og hvor skal Fornyelsen komme fra? Hvert Selskab vil kun faa Brug for en enkelt prøvet Kraft, som sagtens kan sætte sig paa de Par Film om Aaret. Hvor skal alle de ny Instruktøremner gaa hen, som nu uddanner sig inden for vor blomstrende Kortfilmproduktion og en Dag haaber paa at faa Chancen til at iscenesætte en rigtig Spillefilm?

Der er kun to Udveje ud af den Stagnation, der truer vor Filmproduktion. Enten kan man lette eller fjerne Skattebyrden ud fra den Betragtning, at Film er Kunst, og Kunst ikke skal udnyttes, men støttes. Men derved giver man kun Producenterne *Muligheden* for at gøre en Indsats. Man har ikke Spor Garanti for, at de bruger Pengene til ny og bedre Eksperimenter. Filmens virkelige Venner kunde ogsaa gaa en anden Vej, hvis de ønsker et vist Indseende med, at de Penge, Filmen indtjener, virkelig sættes ind til en kvalitetsmæssig Højnelse af Filmens Standard, nemlig *Støtte til den værdifulde Filmproduktion*. Det skulde ifølge Biografloven kunne ydes af

Filmfonden. Men de 150.000 Kr., der her vistnok staar til Raadighed, har allerede saa mange Ben at gaa paa, at der ikke vil kunne hentes noget dér til de almindelige Spillefilm. Haandsrækningen til den Producent, der vil gøre en Indsats, kunde da gives i Form af Statsstøtte, f. Eks. nogle faa Procent aarligt af Forlystelsesaafgiften, som Filmen selv indbetaler. Kan man støtte Det kgl. Teater eller Bibliotekerne, er der jo ikke noget mærkeligt i, at man maa betale for det, hvis man ønsker »kongelig Filmskunst«. Flotheden er heller ikke saa stor, naar man kan tage Pengene i Filmens egen Lomme. Denne Ordning er foreslaaet i Sverige af et sagkyndigt Udvalg, men saa vidt det kan ses endnu ikke bragt i Anvendelse. Man regnede dér med at disponere over en halv Million Kroner, d. v. s. rigelig Støtte til to—tre Film. Naturligvis vilde det ikke dreje sig om Film som *Teatertosset*, den skal nok køre alene; men det, Producenten skrækker tilbage for, er den kunstneriske og ejendommelige Film, som Publikum maaske vil svigte, og først og sidst *Storfilmen*, som giver et Lands Filmsproduktion Ansigt. En saadan stor, toneangivende Film om Aaret vil have en stor Indflydelse paa den øvrige Produktion i Retning af at angive Maalestok og sætte Smagsniveauet, paa samme Maade som det Kgl. Teater har været forbilledlig for anden Teatervirksomhed.

Vanskeligheden ligger i paa Forhaand at afgøre, hvorvidt en Film opfylder Betingelserne, enten for Skattefrihed eller for Statsstøtte. Hidtil har *Filmraadet*, der ikke omfatter nogen Filmdramaturg, indskrænket sig til at indstille til Skattefrihed *bagefter*, naar Filmen forelaa færdigoptaget, og Justitsministeren, der har Afgørelsen, til at sige Nej. Men paa det Tidspunkt er eventuel Skattefrihed kun en Appelsin i Turbanen; Producenten har allerede maattet tage Risikoen. Skal man naa videre, maa det komme dertil, at Staten — paa Grundlag af Manuskriptets Kvalitet, Instruktørens Navn og Skuespillernes Kunst — tør tage Risikoen paa Forhaand. Dette er sket een Gang, da Filmen *Kongen bød* — blev lavet — og med godt Resultat. Maalet maa være, at gøre det til en sikker Forretning at lave god Film.

I den sidste Tid synes ogsaa dansk Films erklærede Venner at ville gøre et alvorligt Fremstød for at bringe dansk Film over det døde Punkt. Forhaabentlig bliver dette Publikumsinitiativ, der støttes af overraskende indflydelsesrige Personligheder (hvem vidste, at de foragtede danske Film havde saa formaaende Velyndere!) — ikke staaende ved at uddele Præmier eller udsende velmenende idealistiske Tryksager. Der er Brug for et Publikumsinitiativ, der kan overbevise Producenterne om, at vi er undervurderede. Her er en anden Mulighed for at give dansk Film en Haand og trække den i Vejret. Saa mægtig en Publikumssammenslutning maa kunne mobilisere en betydelig idealistisk Kapital. Hvis da det lodige Manuskript foreligger, den rigtige Instruktør staar til Raadighed, og værdifulde Kunstnere er sikret, da vilde

det være en smuk Opgave, hvis Venskabets Oprigtighed besegledes ved, at Publikums-sammenslutningen gik ind og tog den yderste Risiko ved Siden af Producenten med de 75.000 eller 100.000 Kr., som skal til for at gøre det til en Film af Format.

Da havde Producenterne ikke længere nogen Undskyldning for kun at lave Film, som de mener, Publikum vil have dem. Da kunde dansk Film holde op med kun at være ren Adspredelse og ogsaa tage sin anden Opgave op som *Opdrager af Publikum*. Da kunde vi maaske se en dansk Film, der rejser Tanker, diskuterer Problemer og vover at gaa ind for de menneskelige Idealer, der bærer et Demokrati, samtidig med at den lyser for Øjnene af Kunstens Ild. Ikke blot en »højtidelig« Film, slet ikke nogen »Kulturfilm«, gerne et Lystspil, men en Film med *Stil*, en Film med *Idé*.

Harald Engberg.

FALLGROPAR I SVENSKA

AF SELMA KRISTENSEN

I dessa avspärningstider »må vi jo nøjes med at oversætte svenske bøger«, som en god vän så älskvärt uttryckte det för en tid sedan. Och det medför att både negrer och vita ger sig till att översätta från svenska till danska, i den tro, att »det kan man sagtens«. Med den påföljd att vi får de mest sällsamma språkblomster i översättningslitteraturen. Översättare, som inte känner språkets irrgångar, går på huvudet i fallgropar, som den mera tränade nog hade undgått, låter bedraga sig av ordlikheter, som inga likheter är, låter sig narra av ord och vändningar, vars riktiga mening de inte helt förstå.

Nu avbryter plötsligt en av mina gamla elever och säger förebrående:

— Nej, ved du nu hvad! Du sagde ofte til os, at svensk var så let at lære. Vi skulde bare tage fat og ikke lade os hemme af den tro, at svensk kan man ikke læse. Svensk og dansk var bare dialekter af samme sprog. Svensk er altså svært!

Jag svarar honom:

— Kära du, tag det lugnt! Jag har sagt, att det är lätt att lära sig förstå svenska i tal och skrift, men jag har inte sagt att det är lätt att översätta svenska till danska. Det är nämligen något helt annat och kräver en mera ingående kunskap i båda språken.

— Ja, du havde jo ret, da du sagde, at det går lettere, bare man tror, at man kan, säger min gamle elev, och tillfogar:

— Nu læser jeg svensk og dansk næsten uden tanke på, om det er det ene eller det andet sprog. Det vil sige, hvis jeg kommer til at tænke på *forskellighederne*, så synes jeg sommetider, at svensk er som dansk med en masse fejl i! Men oversætte skriftlig fra svensk, det har jeg aldrig prøvet på. Det kan godt være, at det ikke er så ligetil.

Er der ikke også i svensk en masse ord og vendinger, som let kan misforstås? Mange flere end i dansk?

— Nej, jeg tror inte det finns fler fallgropar i svenska än i danska. Det är bara det, att i ens eget språk märker man ju inte sådana ord, som en främmande finner vara fallgropar.

— Men der er mange ord, som ser ens ud i svensk og dansk, og så betyder de alligevel noget helt forskelligt.

— Ja, det har du rätt i. Och där är det den otränade översättaren »plumper i«.

— Hvis jeg nu f. eks. vil købe mig et par *seler* i Sverige . . .

— Så skal du be om *hängslen*, eller mera korrekt *byxhängslen*.

— Har man slet ikke ordet *seler* i svensk?

— Jo, men *selar* använder man till hästar, inte till herrar!

— Det er lidt mærkeligt for en dansker at spørge efter *hængsler*, når han vil have *seler*. Hængsler plejer vi at sætte på døre og vinduer.

— Ja, och det använder man *gångjärn* till i Sverige.

— *Gangjern*, nåja, det kan der være lidt fornuft i. Men nu mit fag. Jeg er blikkenslager. Det lyder vist ikke godt i en svenskers øren?

— Visst låter det bra! Det heter *plåtslagare* på svenska. Men när *plåtslagare* översattes till danska ordet *plattenslager*, vilket jag har sett exempel på, då har blikkenslageren all anledning att känna sig sårad i sin yrkesstolthet. Det är ett exempel på hur folk kan låta sig narra av en viss ordlikhet. Plåt = plade, plade-slager, nej, det måste vara plattenslager!

— Jeg er jo håndværker, og i en fra svensk oversat bog mødte jeg gang efter gang en »skikkelig håndværker«. Manden var ikke skikkelig. Der var godt med spræl og fiduser i ham, og han var knagende dygtig til sit fag.

— *Dygtig*, ja, det var riktigt. På svenska har vi också ordet *dugtig*, men att vara *skicklig*, det är lite mera. Man är *skicklig* när man kan sitt yrke (fag) helt och fullt. Det danska *skikkelig*, det betyder på svenska närmast en som är snäll och rar och inte gör någon förtret.

— *Snäll*, ja, det er jo når man er god eller rar. Men på svensk har I jo *snäll-tåg*. Hvad mening er der i det?

— Ingen mening alls. Det är en tysk-ism (schnell-zug) och den går inte att utrota. Man har försökt med il-tåg o. l., men utan resultat. Nu kunde man kanske försöka med det danska *hurtigtog*. Det är ett bra ord.

— I har også et forfærdeligt ord: *fordon*!

— Tycker du *løretøj* är bättre!

— Nja . . . men så *skodon*?

— Det kan vara lika bra eller dåligt som *skotøj*.

— Det kan du have ret i. Men at man skal ind i en *affär* for at købe sig et par sko eller hvad det nu er man ønsker . . .

— *Affär*, ja det är ett franskt låneord och betyder butik på svenska. Nog har jag hört att danskarna tyckt svenskarna måtte vara tämligen kriminella, eftersom de hade så många *affärer*. *Affär* är alltså en butik, och en *affärsman*, det är en man som köper och säljer varor.

— En *købmand* — som vi udtaler *kømand*!

— Ja. Men man har också ordet *butik* i svenska. Man hyr (lejer) en butik om man skall starta en *affär*.

— Der er også noget mærkeligt med ordet *nederlag*, ikke?

— Jo. Man kan *lida nederlag*. Det har samma betydelse som på danska. Men man kan också *ha nederlag*. Vilket betyder att ha en vara på lager.

— Det er svært. Jeg mener nok selv, at jeg kan en del svensk, men jeg blev dog noget forbavset engang i Malmö; jeg bad om et *glas* ekstra — og så fik jeg serveret en portion *is*!

— Det kan man komma ut för. Men alla danskar älskar ju is — alltså glass — så den missförståelsen tog du nog lätt! Ser du, *is* heter *glass* (kort a och dubbelt s) på svenska. Det är det franska ordet *glace* (*is*) som försvenskats. Glas med ett s är det samma som i danska, men uttalet är annorledes: långt a. Men isen på sjöar och floder om vintern, den heter *is* i Sverige som i det övriga Norden.

Och eftersom vi talar om *is*: tror du *isenkræmmer* är lätt för en svensk att förstå?

— Nej, det er svært nok for os selv. I en af vore sange tales der også om de *isengrå*. Det er tyskernes *eisen* (jern), som i dansk er blevet til *isen*.

— Järnhandlare är bättre än isenkræmmer, eller hur?

— Afgjort. Og vort *is* er bedre end jeres *glass*. Det er bare så vanskeligt at ændre ord, som er gået ind i sproget.

— Just det!

— Vi har også forskellige navne til vore klæder. Jeg blev til grin en gang ovre i Sverige. Jeg skulde gå til et politisk møde og vilde tage *frakken* på.

— Det kan jag förstå. *Frack*, det är det ni kallar *kjole* og *hvidt*. Festdräkt alltså. Och det ni kallar *frakke* eller *overfrakke*, det heter *överrock*. Ett *overstykke*, det är en *kappa* på svenska. Och en *nederdel* är en *kjol*. En *kjole* är en *klädning*.

— Ja, det opdager man jo efterhånden. Men de lo også af mig, engang jeg vilde hente en *taske*.

— Ha, ha, ha! *Taska*, det är ett skällsord. Riktigt fult ändå! *Taske* heter *väska*.

— *Väska*, det er også et slemt ord. I har jo også ordet *våtska*, som betyder noget flydende, ligesom *vædske* på dansk. De to ord er ikke lette for en dansker at *urskilja*, som svenskerne siger.

— *Urskilja*, det såg jag nyligen översatt med *udskille*!

— Det har jeg også set. Det er helt fjollet. I de fleste tilfælde må det vel være *skelne*?

— Ja, det blir visst det närmaste. Jag har också sett *utskott* översatt med *udskud*. Det är inte bättre.

— Nej, bevares. Et *utskott*, det er jo et *udvalg*, ikke?

— Jovisst. Och eftersom vi är vid det politiska livet — det är ju mest där *utskott*

förekommer — så är *omröstning* det samma som *afstemning*, inte omrystning, som jag verkligen sett det översatt. Och det svenska ordet *landsting* hade en eljest habil översättare utan vidare låtit stå i den danska översättningen.

— Er det da ikke rigtigt? Det er da helt samme ord.

— Just det. Därför är det farligt. *Landsting* i Sverige, det motsvarar närmast *amtsråd* i Danmark.

— Men hvad hedder så vort danske *landsting* på svensk?

— Det heter *Riksdagens första kammare*.

— Det er unægtelig noget forvirrende. Men jeg kommer til at tænke på en ting: Du sagde, at *taske* var et groft skældsord. Er det ikke lige så galt med *kone*?

— Jo, det kan du tro. *Kona* har man blott i Sydsverige, och det motsvarar närmast det danska *kælling*. Kanske ännu grövre! Jag minns, att min man en gång skrev en hälsning i ett brev till en av mina vänner i Sverige, och han hade skrivit något om »min kone«. Det kom omgående svar: »Hur i all världen kan en svensk flicka låta kalla sig kona«!

— Ja, men en svensker kalder jo sin *kone* for *gumma*. Det synes vi lyder fjollet, for *gumma*, det er jo en gammel kone, ikke?

— Visst är det det. Men det motsvarar också *kone*. Dock mera familjärt. Eljest säger man *min fru* eller *min hustru*.

— Det synes vi lyder så höjtideligt.

— Kanske det.

— Der er også noget med »dagen efter«. Hedder det ikke *køpperslagare* på svensk?

— Fullständigt riktigt. En svensk har *køpperslagare* när en dansk har *tømmermænd*.

— Og *shinsyg*, hvad er det nu, man kalder det på svensk?

— *Svartsjuk*.

— Sortsyg. Det er et udmærket ord. Man er sort i sjælen, når man har den lidelse.

— *Lidelse*, säger du. Det är ett farligt ord. Det heter *lidande* paa svenska. Men svenska har också ordet *lidelse*, som skall översättas med det danska ordet *lidenskab*. Och *lidelsefull*, det är det samma som *lidenskabelig*.

— Ja, hvad kan det ikke give anledning til!

— Medan vi talar om *lidande*, alltså sjukdom, så erinrar jag mig hur chockerad jag blev, när jag kom hit ned till Danmark och så ofta hörde folk tala om, att den eller den kommit »på hospitalet«. Dit sänder man nämligen de sinnessjuka i Sverige. Andra sjukdomar behandlas på *sjukhus*. Så om du råkar ut för en olyckshändelse — kommer til skade — i Sverige, är det inte värt du ber om att bli sänd till hospitalet!

— Du kan tro, jeg studsede også en gang, da jeg på landet i Sverige hørte bonden sige til sin karl, at han skulde køre ud og hente *fan*!

— Det låter våldsamt! Ser du, det hör till de dialektala egendomligheterna, som kunna vålla missförståelser också inom ett lands gränser. Den person, man i Danmark kallar *fanden*, han kallas visserligen i svenskt riksspråk för *fan*. Men i Skåne betyder ordet *fan* också — *roetop*, *kartoffeltop* o. l.! Vilket på svenskt riksspråk heter något så fint som *blast*. Så fint ord använder en skåning inte till vardags.

— Der er jo også store forskelle mellem dansk rigssprog og de forskellige danske dialekter.

— Ja visst. Dialekterna, det är något för sig. I Skåne säger man exempelvis: »Nä, vad det är grannt.« Och menar att det är vackert, alltså smukt, dejligt. Men i Mellansverige säger man: »Det är så grannt«. Och menar att färgerna är allt för skarpa, *prangende*, som ni kallar det.

— Er der virkelig så stor forskel mellem skånsk og svensk?

— Det finns alltid skillnad mellan dialekter och riksspråk. Det danska ordet *spand* heter *spann* på skånska, *hink* på riksspråk. Och . . .

— Så er det altså rigtigt, at skånsk er næsten dansk!

— Ingalunda, min gode vän! Försök läsa skånsk dialekt får du se!

— Der rørte jeg ved din skånske patriotisme, kan jeg forstå!

— Du gjorde det. Om jag till gengäld skulle röra vid din jydsk patriotism! Tror du inte, den översättare, som översatte det svenska ordet *oprøvd* (uprøvet) med *højrumpet*, tror du inte han var från Jylland?!

— Det var han muligvis. Men *oprøvd* er også et fult ord. Det er ikke altid let at vide, hvordan ordene skal skilles ad. Men for at tale om noget andet: Jeg så engang på et svensk spisekort, at man til frokost kunde få *varm låda*. Det var fristende at bestille det for at få at se, hvad det var for noget. Men jeg vovede mig ikke på det, da jeg vidste, at *låda* betød *pakåsse*! Og det kunde jo blive for meget selv for en sulten dansker.

— Det har du rätt i. Man skall vara försiktig med främmande mat. *Varm låda* är emellertid inte farligt. När *låda* förekommer på ett frukostbord är det ingen pakåsse. Inte ens en dåse konserver, som någon tror. Det är ett elffast fat med en eller annan av de läckra varma smårätter, som det svenska smörgåsbordet är så berömt för. Sill-låda och annat gott.

— Så fik jeg det at vide. Men kan du også sige mig, hvad en *sol-och-vår-man* er for noget. Jeg har set det udtryk i bladene.

— *Sol-och-vår-man*, det är en *ægteskabssvindler*. En herre som lovar giftalystna kvinnor äktenskap — sol och vår! — narrar ifrån dem deras pengar och försvinner.

— Det er ikke let at gætte sig til. Sol og vår, ordet er virkelig ikke ilde. Der er sans for humor i det også. Men sig mig noget helt andet: Hvad betyder TT?

— TT, det betyder Tidningarnas Telegrambyrå, ett svenskt Ritzaus byrå, om du vill. Lilla beskedliga TT, som en finländare skrev en gång.

— Nå, sådan. Ja, der er mange som ikke ved, hvad TT betyder. I er slemme med forkortelser i Sverige. Og I er også slemme med voldsomme udtryk. Hvordan er det, går ikke svenske katte på dyner, og en bydreng kaller I vist for en springpojke. Meget andet at fortie!

— Jovisst! Svenska kattor går på dynor! *Trampdynor*. Mindre kan det inte vara! Edra kattor får nöjas med *trædepuder*! Och en bydreng kallas en *springpojke*, fast han aldrig springer! Därför har också folkhumorn döpt honom till gå-gosse!

Men vad menar du så om det lilla trevlige danska ordet *nedstyrtningskækt*!

— Der fandt du også en pragtblomst!

— Ja, nedstyrtningskækt är förfärligt. En svensk tror lätt att det är något man har i moderna hus till att störta sig ned i, när man tröttnat på livet!

— Det var en forfærdelig tanke, I der har fået! Hvad hedder det på svensk?

— *Sopnedkast*. *Sopor*, det är *fejemøg*, *affald*, *skrald*. Så den gången har man det svagaste uttrycket i svenska! —

— Jeg fandt en gang ordet *vidskæpelse* i noget svensk, jeg læste. Hvad betyder det?

— *Overtro*. Det måste vara ett svårt ord för främmande ögon, men ofta kan man ju av sammanhanget se, vad det betyder.

— Det kunde jeg ikke dengang. Ordet *bortskænd*, det er også svært. Hvordan i al verden skal man kunne regne ud, at det betyder *forhælet*!

— Det har du rätt i! I synnerhet som man också har *skænd* i andra förbindelser. *Skænd mat* t. ex., som betyder *fordærvet mad*. Men *bortskænd mat*, det går inte. Och så har man *oförskænd*, som betyder *uforskammet*.

— Hm, ja, er der ikke også noget fordægtigt ved ordet *bus*?

— Jo. *Buss* kan betyda *rutebil*, alltså en förkortning av omnibus. Och det kan betyda *skrå*; han tuggar buss, det vill säga han skrår. Men så kan man också vara bussig. Vilket betyder att man är präktig, god kamrat.

— Og *hemske*? Det forekommer vist også i ganske forskellige betydninger?

— Ja visst. *Hemske* kan betyda *skrækkelig* o. l., det är dock närmast kvinnospråk. Men så har man *inhemske*, som betyder *indenlandsk*. Vilket gör det hela mer förvirrat. Men om du tar dig för att granska ditt eget språk lika kritiskt skall du säkert finna lika orimliga saker där.

— Sikkert. Men sig mig en ting til: *Spannmål*, hvordan forklarer du det ord? Jeg forstår omtrent, hvad det betyder, men

— *Spannmål* är ett gemensamt ord för säd — *horn* — som handelsvara. En gång var det väl det mått — mål — man mätte — målte — med, och så blev det till slut beteckning för varan man mätte, alltså vete, råg, havre och korn som handelsvara. Ni säger ju *horn* om det alltsamman. Och det förvillar oss, ty *horn* på svenska, det är *byg* på danska.

— Der kan man se

— Ahja, men nu har vi kivat i all vänskaplighet om fallgropar och olikheter i våra språk. Kan vi nu inte bli eniga om, att det mesta i våra språk, det är så lika och så lätt att förstå i tal och skrift. Om man vill.

— Det kan vi meget let blive enige om. Jeg er så glad for det svensk, jeg har lært. Det var jo en ny og større verden, jeg fik adgang til. Og hvor var det let, da jeg endelig fik begyndt. Så let, at jeg ikke begriber, jeg nogensinde troede, det var svært.

— Tack för det, du. Så är vi eniga.

— Det er vi.

Selma Kristensen.

Selma Kristensens artikel er skrevet til Arbejderhøjskolens december-nummer 1943, men maatte udgaa p. g. a. pladsmangel. Nu er den her altsaa! Efter den tid er der udkommet en bog om samme problemer. Den er skrevet af en anden svensk kulturgesandt i Danmark, *Valfrid Palmgren Munch-Petersen*, og hedder »*Farlige ord og lumske ligheder i svensk og dansk*«. — Se upp!
 Red.

Tegning af *Sikker Hansen*.

SELVPORTRÆT AF EN OMTUMLET LÆSER AF MØLLER NIELSEN

Sammen med min første Kærlighed begynder ogsaa min Udvikling som Læser. Da var jeg 13 Aar, og den tilbedte var otte. Hun kaldte mig en Gris, da jeg første Gang, efter at have overvundet grufuldt Sindsbevægelser, fik Mod til at kysse hendes Haand. Dog — det var om Læsning, vi skulde tale, men jeg maa sige, at hvad der ligger forud for denne Kærlighed, betyder intet. Jeg skal blot nævne, at jeg kunde læse, da jeg var fem Aar, men det var fordi, min Mor ønskede, jeg skulde være et fremmeligt Barn. Derfor var det ogsaa, jeg havde 12 Kroner i Sparekassen og var den, der bukkede pænest i den Pøgeklasse, hvor jeg blev anbragt to Maaneder før, jeg fyldte 6 Aar. Jeg blev i det hele, som det var Skik den Gang, indøvet i Kardinaldyderne: Flid, Sparsommelighed og Høflighed, og derfor fik jeg heller ikke uden videre Lov til at bruge min Læsefærdighed til andet end at lære Katekismus og Kongerækker. Det var først sent, jeg opnaaede Tilladelse til at laane Bøger i Skolens Bibliotek. Her var det Læreren, der valgte for os, for at være sikker paa, at det blev noget lødigt. Det var nok derfor, at H. C. Andersens Eventyr, Tusind og een Nat og Robinson Kruso kedede mig gudsjammerligt. Senere, under mere liberale Forhold, har jeg som andre Drengene slugt »Rasmus fra Raaskov«, »Peder Most« Bøgerne, Coopers Indianerhistorier og »Gøngehøvdingen«, og jeg har selvfølgelig leget alle de Lege, der fulgte med. Men om en egentlig Grotid i mit Indre var der ikke Tale, før Kvinden traadte ind i mit Liv, altsaa i 13 Aars-Alderen. Dengang var jeg anbragt paa en Realskole i Svendborg, da jeg jo som sagt var fremmelig.

Nu skulde man jo have troet, jeg med mit nysvaagnede Kærlighedsliv vilde have fortabt mig i den klassiske Kærlighedslitteratur i »Abailard et Heloise« eller »Den unge Werthers Lidelser«, thi heller ikke jeg kunde jo forenes med min Elskede, men det blev mærkeligt nok en Bog om Hønseavl, der skulde sætte mit Sjæleliv i heftige Svingninger.

Det skyldtes nu ikke Pigen, men Bibliotekaren paa Svendborg Bibliotek. Han haandhævede det horrible System, at man ikke kunde laane skønlitterære Bøger uden ogsaa at laane Faglitteratur, og at der til to skønne Bøger svarede een Fagbog. Jeg gik troskyldig ind under denne Kulturens Tugt og laante paa dette skæbnesvangre Tidspunkt, da Eros rørte ved mit Hjerte, *Knud Hjortø's* »Kraft« og *Harald Kiddes* »Sejren« samt en Haandbog i rentabelt Hønseri.

Og da ingen nok saa flammende Elskov vilde kunne forgyldte Hjortø's Mosebryg eller Kiddes Natvægtergrublerier, saa blev det altsaa Hønsefarmeren, der kom til at besætte mit Sind. Det ytrede sig paa den Maade, at jeg okkuperede mine Forældres

Hønsehold og fodrede Hønsene efter videnskabelige Fodertabeller med afvejede Blandinger af Majs, der giver Fedt, og Hvede, der giver Æg, samt Grønt, Benmel, Klid m. m. Jeg sørgede for, at de fik Motion, idet jeg gravede Jord op til dem hver Dag, for at de skulde skrabe i det; jeg lavede Askebassiner, hvor de kunde tage Solbade, og jeg førte Kontrol med hver Hønes Æglægning og fik den drevet op til højeste Kapacitet, hvad der nu ikke var saa svært, da det just var i den bedste Læggetid. Men inspirerende var det. Min Hønseavlsbog fyldte alle mine Tanker, dens Teorier og Anvisninger hypnotiserede mig — alt skulde prøves: Kontrolreder, Ringmærkning efter Alder, regelmæssig Mugning og rationel Anvendelse af Gødningen o. s. v. Mine Følelser var brændende, min Begejstring altid levende — i tre Maaneder. Saa blev Bogen haardhændet afkrævet mig af Biblioteket, og da de tog min Bibel fra mig, døde ogsaa min Hønsekultus hen af sig selv. Men hvor lærte jeg meget af den. Alt, hvad jeg i Dag ved om Høns, stammer fra disse lykkelige Maaneder, og da jeg for et Par Aar siden havde Lejlighed til at opholde mig et Par Uger paa Statens Forsøgshønseri paa Fauersholm, mindedes jeg med Vemod min allerførste Kærlighed, dens Undseelse og Sødme — og dens Hønseri.

Men Kærligheden døde ikke med Hønseavl. Ak nej, den har mange Udveje, og denne Gang faldt jeg over en Haandbog i Havebrug, som jeg viede samme Dyrkelse som Hønsebogen, og den berigede mig med ligesaa aktive Impulser som denne. Vor Have blev reol- og kulegravet og underkastet alskens Behandlinger, der nu siges at være baade forældede og skadelige. Dog døde denne Haveraptus ret hurtigt hen alene af den Grund, at det ikke er saa hurtigt at faa en Have til at give Resultater, som det er at faa en Høne til at lægge Æg.

Imidlertid havde jeg i min Oktoberferie faaet Lov at bo hos min Onkel — og dermed hos min Elskede, der var min Kusine — en hel Uge. Og i den Uge kom min tredie store litterære Oplevelse. Det var en Bog om Hundedressur — paa Tysk. Og nu maatte jeg dressere for enhver Pris. Jeg havde Dressur paa Hjernen, i Nerverne, i Blodet og mange andre Steder, og jeg fik ikke Fred. Min Onkel forærede mig Bogen (Gud ved, hvor han havde den fra?), og min Far fik ikke Ro, før han købte en Hund til mig. Det var en Bastard, men en Bastard mellem to fine Politihunderacer, og den blev dresseret efter de bedste tyske Mønstre, ihærdigt og langvarigt. Hunden lærte dog ikke nær saa mange Kunster, som jeg lærte Tysk. Det er faktisk den mest effektive Undervisning, jeg har faaet i Sproget. Og saa elskede vi hinanden, Hunden og jeg, og indtil for kort Tid siden havde jeg Bogen om Hundedressur staaende i min Reol. Hver Gang jeg saa den, mindedes jeg Agathe og Pilsudski. Agathe, det var Kusinen, Pilsudski var Hunden.

Nu havde jeg imidlertid tre Gange oplevet en Besættelse paa Grund af Bøger,

og har man een Gang drukket af Champagneglasset, søger man Rusen igen. Fagbøgerne blev min Lidenskab — særlig de instruktive. Jeg har læst Idrætsbogen og dyrket klassisk Atletik — helt solo — med Løb og Spring og Kast. Diskos, Spyd og Hammervægt var hjemmelavede. Jeg har prøvet *I. P. Müllers System* med Koldtvandsfrotteringer og Solbade, og jeg har eksperimenteret med Yogalære efter *Nervils Bøger* om de indiske Sjelétræningssystemer. Haardest prøvet blev min Mor og jeg, da jeg havde læst *Upton Sinclairs Bog* om Sultekure. Jeg sultede mig halvanden Dag under Mors harmfulde Protester. Hun troede, jeg vilde dø af det, og først under Pres af Løfter om Klø, fremsat af Far i behørig Tone, opgav jeg denne ellers saa ufejlbarlige Vej til forhøjet Velvære og Livskraft.

Det bedste Resultat fra disse Lære- og Vandreaar i Bøgenes Verden fik jeg efter Læsningen af *Sven Hedins Beretning* om Udforskningen af Himalaya. Vel kunde jeg ikke skaffe mig nogen Bjergkæde, men i Stedet udforskede jeg Lillemølleskoven ved Vejstrup, og den er netop rig paa Kløfter og romantiske Panoramaer, paa Sumpe og uigennemtrængelige Krat, sjældne Plantevækster og Dyr (blandt andet den store Vinbjergsnegl). Dette var et smukt Stykke systematisk Undersøgelis- og Kortlægningsarbejde. Jeg var ikke særlig god til Geografi i Skolen, i Praksis var jeg derimod ikke saa ringe.

Paa de mangeartede Strejftog blandt Bøgerne traf jeg ogsaa paa *John Ruskin* og hans Kunstteorier, der naturligvis maatte fængsle mig stærkt, og efter at have læst alt, hvad der fandtes af og om ham paa Dansk, laante jeg hans samlede Værker — i otte-ti Bind tror jeg — fra Det kongelige Bibliotek og gik frejdigt i Gang med at oversætte dem til Dansk. Jeg naaede dog ikke mere end en Snes Sider hen, da hverken min Ordbog eller min Taalmodighed slog til overfor de mange kunstfilosofiske engelske Gloser.

Brudstykket offentliggjorde jeg i et lille Tidsskrift, som jeg lejlighedsvis udgav for min Søster, der var min eneste Abonnent — Tvangsabonnent — og hun læste det ikke. Men det forstaar man godt, naar man faar at vide, at det indeholdt Artikler om Lægevidenskab, genfortalt efter en Lægebog (det var om Hjerteklapfejl og Lungesygdomme) og en fortsat Roman, der var en Selvbiografi, som handlede om min Løbebane som Botaniker og alle de Opdagelser, jeg havde gjort ved Hjælp af *Bøving-Petersens »Fra Mark og Skov«* o. s. v. Bladet udkom i fire store Numre, illustreret af mig selv.

Mens vi taler om Kunst, maa jeg nævne, at jeg ogsaa læste en Bog om Mensendieckøvelser, men jeg havde nu laant den, fordi den hed »Kropskultur«. Jeg troede, det var noget med Billedhuggeri. Biblioteksdamen, der iøvrigt havde samme Navn som jeg, men var adskilligt smukkere, saa bebrejdende paa mig, da jeg laante Bogen

(15 Aar har jeg vel været), for den handler jo om Nøggymnastik for Kvinder og indeholder dertil passende Illustrationer, der skal vise Damerne, hvordan de opnaar naturlig Skønhed og Ynde. Jeg har senere truffet mensendieckdyrkende Damer, men har hver Gang tænkt, at Bogen vist hellere burde have heddet »Kropkeramik« end »Kropskultur«, for Resultatet var ikke blevet nær saa meget Statue som Krukke.

Omsider havnede jeg — o Skræk! — i Bøgerne om Opdragelse og Pædagogik, og optændt af *Ellen Keys* Idealisme og *Sigurd Næsgaards* Revolutionærpædagogik rasede jeg mod min egen Opdragelse, mod Skolens Undervisningsmetoder og kom til det Resultat, at jeg var et forkvaklet, forsømt og fortabt Individ. Mine Pubertetsaar var jo inde med deres »himmelhøje Jublen og Dødsens Melankoli«, og denne Kritik af min Opdragelse skulde ikke gøre mine Underværdsfølelser mindre eller mildne mit Oprør mod »de Gamle«. Men der var jo ogsaa i denne Boggruppe Bøger om Selvopdragelse, og *Sweet-Mardens* »Hjælp dig selv« og »Jeg vil fremad« og de andre Patentanvisninger paa Lykke, Fremgang og Mandighed stivede mig godt af og bærer den væsentligste Skyld for, at jeg var saa fin i Verdenshistorie og i min Engelsklektie.

Den sidste Gruppe Bøger, jeg gav mig i Lag med, var Litteraturhistorie. Men her blev jeg ogsaa hængende den næste halve Sned Aar, og her indtræder den anden Fase i min Udvikling som Læser. Den første kan vi vist godt kalde den eksperimentelle Fase, den, der indtræder nu, bliver saa den idealistiske, der afløstes af tredie og sidste Trin, som vi kan kalde den nydende og vurderende.

Den Forfatter, der nu skulde blive min Skæbne, var ikke Hønseavler, men — om jeg saa maa sige — Forfatteravler. Det var selveste *Georg Brandes*, der da endnu levede. Naturligvis skulde jeg, letbevægelig som jeg var, blive et let Bytte for hans Flammekasterstil. Jeg købte »Det moderne Gennembruds Mænd« og »Det unge Tyskland« og sled dem bogstavelig talt op. Essayet om *I. P. Jacobsen* kunde jeg næsten udenad, og jeg skrev selv — inspireret af Brandes' Analyse af Jacobsens Sprog — rimfri Arabesker, rigt broderede med perlemorsglitrende Tillægsord. Essay'et om *Alexander Kielland* skrev jeg af Ord til Ord. Afhandlingerne om *H. C. Andersen* og *Kamma Rahbel* hensatte mig i Henrykkelse, og jeg synes stadig, det er noget af det smukkeste, der er skrevet i dansk Kritik. I det hele har vist ingen nogensinde laant Brandes saa flittigt paa Svendborg Bibliotek. Nu er han gemt hen paa Magasinet, at ingen igen skal saaledes vildføres af den store Hedning.

Imidlertid gik det saadan, at jeg ogsaa skulde faa Lov at forsøge mig i Brandes' Rolle som Lynildsmand, Oprører, Kritiker, Spotter og Fanfareprofet, og det skete, fordi jeg nu igen var blevet forelsket. Denne Gang dog ikke i en Pige, men i Afholdsbevægelsen. Ved et eller andet Tilfælde havde *Larsen-Ledet* set noget skriftligt

fra min Pen, og han gjorde nu det, at han aabnede »Afholdsdagbladet«s Spalter for mig — og dør drog jeg ud til Strid, dels mod de gamle indenfor selve Bevægelsen, dels mod Alkoholkapitalen. Denne sidste nøjedes med at knurre ildevarslede ad mig nogle Gange. De første derimod var saa elskværdig at tage mig alvorlig, og det kom til saa voldsomme polemiske Træfninger som vist aldrig før set mellem unge og gamle. Side op og Side ned haglede det med Indlæg fra begge Sider, bitre fra de gamles Side, overmodige, kaade, arrogante, drilagtige, uforskammede fra de unges. Striden stod paa længe, blev mere og mere bitter, og tilsidst stod hele Bevægelsen paa gloende Pæle, og den trak sig ud af »Afholdsdagbladet«, der nu overlodes privat til Larsen-Ledet, der naturligvis ikke længe kunde holde det oven Vande. Iøvrigt kørte de unge træt; min Medkritiker, der af Natur var langt mere en Brandes end jeg, den unge lovende Forfatter *Johs. V. Kirh*, det flittigste Menneske, jeg nogensinde har kendt, gik hen og døde. Jeg selv blev desillusioneret i Kampen, gav mig andre Muser i Vold — Kunstmaleriet — og levede videre i det.

Men endnu den Dag i Dag undrer jeg mig over, at en Bevægelse med gamle prøvede Førere, udgaaet af Folkets jævreste Lag, i den Grad kunde lade sig gaa paa af saa unge Hedsporer som os. Dens Sekretær, *Adolph Hansen*, sagde engang ved et vildt Diskussionsmøde:

— Ingen anden Bevægelse vilde finde sig i saadan en Opposition!

Hertil svarede jeg rapt:

— Og ingen anden Bevægelse vilde finde sig i saadan en Ledelse!

Men det var nu ham, der havde Ret. I en hvilken som helst anden Organisation vilde man omgaaende have spændt Plagene for den tunge Vogn og ladet dem løbe sig tamme.

Personligt er jeg Larsen-Ledet inderligt taknemlig for, at jeg fik Lov at være Oprører og Frihedshelt. Det var en rig Tid.

Men ellers var Brandes' Betydning for mig den, at han slog Portene op for mig til Verdenslitteraturen. Navnlig var der to, han lærte mig at sætte Pris paa — og det var *Turgenjev* og *Shakespeare*. Et Par mærkelige Modsætninger iøvrigt. Men *Turgenj*evs blide Melankoli og *Shakespeares* »Stormen« og »En Skærsommernatsdrøm« betog mig. Derimod fik jeg ikke meget ud af »Hamlet« og *Goethes* »Faust«. Det var først mangen Aar senere, at jeg ved Genlæsning fik Udbytte af dem.

Endelig henlede Brandes min Opmærksomhed paa *Shelley* og derved ogsaa paa *Shelleys* geniale Oversætter, *Sophus Claussen*, og dermed dalede Brandes' Stjerne hos mig. Gennem »Den følende Blomst«, hvis sarte Poesier endnu faar det til at synge i mit Indre, blot jeg tænker paa dem, lærte jeg Navnet at kende paa den Mand, der skulde likvidere Brandes' Indflydelse paa mig.

Ingen ung kan i Længden holde til et konstant idealistisk Højtryk, der ligger lige i Nærheden af Hysteri. Desuden var mit Naturel jo slet ikke af Brandes' lidenskabelige Art. Han var af Heltenes og Riddernes højtidelige Slægt, noget af en Don Quixote — jeg var mere i Familie med Sancho Panza, og dette Familieskab fandt Sophus Claussen frem med sine kaade Djævlerier, sit alvidende Satyrsmil. Med ham og hans »Eroter og Fauner« kom man ned paa Jorden igen og opdagede, at denne ikke var saa tosset endda, skønt den »blander rent og urent paa storslaaet Vis«.

Hidtil havde jeg levet og aandet i en idealistisk Kamptilværelse, nu kom jeg pludselig under Vejr med, at for at føre sine Ideer ud i Livet maa man kende dette Liv. Og det betød, at jeg kastede mig over min egen Samtids Litteratur, der hidtil havde været lukket Land for mig, fordi Brandes ikke regnede den for noget. Disse Værker gennemrystede mig nu og ændrede totalt min Livsindstilling. Bøgerne havde først talt til min Virksomhedstrang, senere til min Idealisme — nu skete det katastrofale, at de ogsaa talte til mit Blod, mine Instinkter og Drifter.

Det skal ikke være nogen Hemmelighed, at *Aahjærs* »Hvor der er gærende Kræfter« var en pornografisk Katastrofe for mig. Men jeg blev ikke hængende i det, hungrig som et Vilddyr aad jeg alt, hvad der kom i min Nærhed, af *Johns V. Jensen*, *Andersen-Nexø*, *Tom Kristensen*, *Bønnelykke* — og Upton Sinclair, hvis »Junglen« gjorde mig til Socialist paa en eneste Nat.

Det var Læsning, der gav Søgning i Sjælen. Det var som Fanden sad paa mit Hjertes Skorsten og lo, mens Engle og Trolde, Helgener og Skøger, Skomagere og Condottierer dansede Ringdans inden i mig, ondt og godt, helligt og profant, rent og brunstigt i een syndig Kehraus.

Men alt faar en Ende. En skønne Dag bliver Fanden lukket ind i det ene Hjertekammer, Idealismen i det andet, og saa sætter en rolig Tilskuer sig til Rette i Hjernens Kontor, en Tilskuer der smiler ad de to Stormagters indbyrdes Trakasserier. Og dermed er tredje og sidste Fase indtraadt. En roligere Alders ligevægtige Syn sætter sig nu til at vurdere *Hemmingway* og *Hønseavl*, *Huxley* og Studiekredsteknik, *Panaï Istrati* og Forfatningsproblemer, mens altsaa Fanden og Idealismen begge faar Lov at kommentere denne Læsning. Disse Kommentarer er den muntreste Procedure mellem surt og sødt, mellem Pathos og Kynisme, blaaøjet Tro og underfundig Skepsis mellem graa Askese og varmblodet Sensualisme.

Og Tilskueren oppe i Hjernekontoret morer sig og giver hver af de stridende Parter netop saa megen Ret, at de kan leve Side om Side i bedste Velgaaende. Men det kan jo hænde, at een af dem — Idealismen eller Fanden — i et ubevogtet Øjeblik kører Tilskueren paa Døren og tager Hjernen i Besiddelse. Men lige meget hvem af dem det er, der gør det, saa er Fanden løs.

LIVET I STATSUNGDOMSLEJREN

AF MICHAEL ANDERSEN

— Nej. Arbejde kan jeg ikke anvise Dem, og da De nu har været uafbrudt arbejdsløs i 50 Dage, maa jeg meddele Dem, at Kontoret har Pligt til at henvise Dem til en Ungdomslejr, idet Samfundet anser det for bedre, at unge Mennesker er beskæftiget dèr, end at der fortsat ydes dem Kommnehjælp.

— Sagde De Ungdomslejr. Hvad er det for noget?

— Det er et Sted, hvor de unge faar Kost, Logi, Beklædning, Arbejdsløsheds-kontingent (De har jo opbrugt Deres ordinære Understøttelse) og Sygekassekontingent betalt, og desuden faas udbetalt et kontant Vederlag pr. Uge. Arbejdstiden er 40 Timer.

— Hvor stort er det kontante Vederlag?

— Fra 6 til 10 Kr. om Ugen, og hertil kommer saa 4 Kr., som anbringes i Bank eller Sparekasse.

— Det vil sige, at det højeste, man kan tjene, er 14 Kr. pr. Uge. Nej, til den Løn skal jeg ikke nyde noget.

— Ja, det maa De selvfølgelig selv om. Jeg kan kun sige, at De ikke længere er berettiget til Kommnehjælp uden Retsvirkninger, og jeg maa paa det varmeste anbefale Dem Ungdomslejren.

— Hvor længe varer Opholdet?

— Efter Loven skal det normalt vare i 9 Maaneder, men faar De normalt Arbejde, før denne Tid er forløbet, afgaar De fra Ungdomslejren med det samme, og De staar hele Tiden opført som arbejdssøgende, saa De er ikke gaaet i Glemmebogen, fordi De tager paa Ungdomslejr.

— Hvor ligger disse Lejre? Ligger de langt fra Byerne?

— De fleste ligger i Jylland, og om dem alle gælder, at de er placeret ret langt fra Byerne, idet det jo er ukultiverede Omraader, Ungdomslejrenes Mennesker skal bearbejde.

— Nej, det gør jeg ikke. 9 Maaneder paa den jyske Hede. Nej, jeg skal ikke paa Slaveanstalt, saa faar det gaa, som det kan. Farvel!

— Farvel!

— — —

For helt at forstaa denne Scene maa vi tænke os 3—4 Aar tilbage i Tiden. Da var det en daglig Begivenhed rundt om paa Arbejdsanvisningskontorene. Og da var Ungdomslejrene »i Vinden«. Der kunde vanskeligt blive bygget nok, skønt de fleste

unge havde samme Indstilling, som ham vi lige har stiftet Bekendtskab med. Kravet rejstes altsaa ikke fra de unges Side, men fra ansvarligt Hold i vort Land fandt man det sundere, at de unge skulde være beskæftiget fremfor at gaa og hutle sig gennem Tilværelsen paa en karrig Understøttelse. Lad os derfor følge en af de unge, som i Stedet for at kaste Vrag paa Tilbudet siger: »Jeg vover Pelsen«, ud paa en af Statsungdomslejrene og betragte »Slavetilværelsen« der.

Ogsaa han møder paa Lejren mut og afmaalt og fyldt med Skepsis. Det mærker man tydeligt paa de Svar, han giver paa de Spørgsmaal, som *skal* stilles ved hans Ankomst. Som Regel er der Kludder med Sygekassen, et Par Rationeringsmærker kan det ogsaa knibe med at gøre Rede for, men det maa jo være Mor, som har taget for mange, men selvfølgelig skal de blive skaffet til Veje. Ja, ja, saa maa Mor døje, fordi Mærkerne blev byttet bort for Tobaksvarer, men hun klarer den nok. Naar saa denne Skærsild er gennemgaaet, gaar Turen til Spisesalen, og det ses straks paa ham, at det store og smukke Lokale gør Indtryk. Han fortærer den fremsatte Mad, og det er let at se, at den bekommer ham godt. Og da der i det samme lyder Sang fra Sidelokalet: »Vi er Kampens unge Hære«, lyser Ansigtet op. Der er nemlig ikke Tungsindspræg over denne Sang. Der begynder at opstaa Tvivl om, hvorvidt den skeptiske Stilling er holdbar, og da han saa gennem Glasdøren ser 15 unge Mennesker i Gymnastikdragt, giver han op. Tænk, er her Gymnastiksal, og de har været i Brusebad, endda tempereret, ja, saa maa den være helt rigtig.

Og den er helt rigtig. I Løbet af et Par Dage glider han ind i Lejrens faste Rytme. Vel gaar Tankerne engang imellem tilbage til Livet i Byen, men man lever jo endda. Og godt er det at have Plan over sin Tid. Godt er det at føle, at der er en Mening med Tilværelsen.

Men Livet i Statsungdomslejren præges ikke blot af Spisning, Sang og Sport. Som allerede nævnt omfatter Arbejdsugen 40 Timer, og Vejret skal være slemt, før Eleverne fritages for Arbejdsplichten. Det meget Ophold i den friske Luft giver snart de blege Kinder en mørkere og friskere Lød. Den unge Mand, der mødte slatten og slap, fremviser snart et helt andet Fremtoningspræg. Blodet ruller hurtigere, og der kommer Marv i Knoglerne.

Ved Siden af de 40 Timers Arbejde bestemmer Loven, at Eleverne skal have et bestemt Antal Undervisningstimer om Ugen. Undervisningen omfatter en stor Del af selve Livet i Lejren; men lad det være sagt straks, at den i nogen Grad har været Stedbarn. Dette mærker man straks, hvis man som jeg kommer til Lejrene fra en Højskole, hvor der er lagt en bestemt Plan for et bestemt Tidsrum, og hvor et nogenlunde bestemt Pensum bliver gennemgaaet. Paa Ungdomslejren er det anderledes. Her skifter Eleverne hurtigt. Selv om den normale Opholdstid er 9 Maaneder,

viser en Undersøgelse, at Eleverne i 1941 kun opholdt sig gennemsnitligt 3 Maaneder paa Lejrene. Her kan der ikke siges, at i dette eller hint Tidsrum skal det Stof gennemgaaes, dertil er Elevernes Standpunkter for forskellige. I en Klasse kan der være Elever, som har været paa Lejren i flere Maaneder, men der kan ogsaa være nogle, som lige er ankommet dertil.

At Arbejdet skal være det fundamentale, er ligetil. Det er jo netop for at løse et Beskæftigelsesproblem og for at bevare og udvikle de unges Arbejdskraft, at Staten har oprettet de faktisk meget bekostelige Lejre. Men Undervisningen skal have en nogenlunde sideordnet Plads, om ikke i Tid, saa i Værd. Fra alle Sider sættes der da ogsaa meget ind for at gøre dette muligt. Som Norm for Undervisningen er opstillet, at Eleverne skal have opfrisket og videreudviklet deres elementære Skolekunderskaber, samt at der skal sigtes imod at gøre dem til ansvarsbevidste Samfundsborgere.

At lade Eleverne »leve Folkeskolen om igen« vilde være forfejlet, og derfor fik Undervisningen en Drejning i Retning af Højskolens, og hvor Læreren magtede dette, opnaaedes virkelig gode Resultater. Imidlertid kan Ungdomslejren ikke forvente at faa sin Undervisning anerkendt som liggende paa Linie med Højskolens, det være sig saavel fra Autoritetens som fra Almenhedens Side, og der er heller ikke den samme Mulighed for at samle sig om den, da det praktiske Arbejde lægger Beslag paa Hovedparten af Tiden.

Til Gengæld rummer Ungdomslejren Muligheder, som Højskolen ikke har, og udnyttes disse rigtigt, er det muligt at give Lejrens Undervisning sit eget Ansigt, sin egen Form. Der er i denne Forbindelse Grund til at nævnte det store Pionérarbejde, som er udført af Statsungdomslejren »Klosterheden« under Forstander *Carl Rasmussens* Ledelse. Som Haandværksmester i Grindsted havde han tidligere undervist paa Teknisk Skole dèr, og han vidste tillige fra sin egen Læretid, hvorledes Optræningen i praktisk Arbejde for de faglærte Arbejderes Vedkommende suppleredes med teoretisk Undervisning. Han overfører dette til sin Lejr og gør *den arbejdstekniske Undervisning* til Centralfag paa denne. Og der findes næppe noget mere ideelt Sted at praktisere denne Undervisningsform end paa Ungdomslejren. Skolen for ufaglærte i Byerne savner Adgang til Arbejdspladsen, og noget lignende gør sig gældende for den arbejdstekniske Undervisning, som af Dansk Arbejdsmands Forbund og Arbejdsgiverforeningen i det sidste Aar er iværksat i saavel Hovedstad som Provins. Her er Savnet dog næppe saa stort, idet der kan bygges paa de ældre Arbejderes praktiske Erfaringer fra Arbejdspladsen.

Paa Ungdomslejren er Eleverne beskæftiget ved praktisk Arbejde daglig, og hvad er i Grunden naturligere end at hente Stof til Undervisningen paa Lejrens forskellige Arbejdspladser. Og ethvert Arbejde kan udnyttes: Skovarbejde, Vejarbejde, Jord-

arbejde, Landbrugsarbejde, Mosearbejde, ja, selv i Køkken- og Rengøringsarbejde er der Stof til Undervisningsbrug.

Forbindelsen mellem Arbejdet og Undervisningen er Elevens Ugeseddel. Paa denne føres dagligt under Arbejdslederens Vejledning Arbejds mængde, Arbejdstimer og Fortjeneste. Naar Arbejdsugen er forbi, konfereres den med Arbejdslederens Opgørelse, og derpaa skrives paa Bagsiden Dispositioner til den skriftlige Redegørelse for Arbejdet, han skal udføre i Undervisningstiden under Lærerens Vejledning.

Lad os tænke os, at Eleven er beskæftiget ved Vejarbejde. Han har da paa Arbejdspladsen set en hel Mængde Pæle og Pløkke, hvorpaa er skrevet forskellige Tal og Bogstaver, og af Arbejdslederen har han faaet at vide, at Vejens Form, Grøfternes Dybde, Bredde o. s. v. er bestemt med disse Pæle. Han faar tillige opgivet Maalene og laver nu i Undervisningstimen en Tegning af Vejen i Profil, han foretager under Lærerens Vejledning Beregning af Areal og Rumfang, han lærer at kende de forskellige tekniske Udtryks Betydning, han lærer Miring, stifter Bekendtskab med Vinkelspejl og Nivellerinstrument, kort sagt, han lærer at være *Arbejdsmand* i dette Ords bedste Betydning.

Endvidere faar han opfrisket og udvidet sine Skolekundskaber. Det er kun tilsyneladende, at de elementære Regningsarter springes over. Der er rig Lejlighed til at gennemgaa og forklare dem; Eleven ved blot ikke paa Forhaand, at nu skal det eller det Afsnit gennemgaaes, han faar ikke Tid til at blive vrangvillig, hvad han maaske ellers vilde være blevet. Nu føler han tillige, at det er en Nødvendighed, hvis han vil forstaa sit Arbejde. Fra *Arbejds læren* gaas over i *Produktions læren* ved Omtalen af Vejens Belægningsmateriale, og endelig kan Opgaven slutte med *Samfundslæren*, idet en Omtale af Vejbygningens Betydning for Samfundet vil være en passende Afslutning paa det hele.

Sluttelig har Eleven et lille arbejdsteknisk Værk, som er hans Ejendom, og som fortæller om det paagældende Arbejde, praktisk som teoretisk, hans egen Præstation og Fortjeneste og Arbejdets samfundsmæssige Betydning. Han opdager pludselig, at han, som tidligere var sat udenfor, nu er et Led, der er Brug for i den store Samfundsmekanisme. Selvtilliden, som var gaaet fløjten, kommer igen, Troen paa egne Evner er vakt paany.

Selv om den arbejdstekniske Undervisning er Centralfaget, og det vil den blive paa alle Lejrene i Fremtiden, betyder dette ikke, at Fag som *Litteratur* og *Historie*, der har betydet saa meget i Højskolens Undervisning, bliver glemte. Gennem Foredrag om store Personligheder og Begivenheder stifter Eleverne Bekendtskab med vort Fædrelands Skæbne i gode og onde Dage, og gennem Oplæsning af lødige Litteraturstykker bibringes der dem Indtryk fra Aandslivets Verden. Og siges skal

det, at Eleverne lytter gerne. Jeg selv har aldrig staaet over for en bedre Tilhørerkreds. Der sigtes ogsaa mod at paavirke den enkelte Personlighed. Det kan vare noget, før det er muligt, men i de fleste Tilfælde er det gørligt. I Begyndelsen er Eleverne hverken umiddelbare eller ligetil. De er hidtil blevet mødt med Skepsis og har indrettet sig derefter. Nu møder de Tillid, og efter nogen Tids Forløb bliver den besvaret. Og saa kommer Udtalelserne: »Hvor var vi forblindede! Hvor var vi blevet fyldt med Usandhed om Livet paa Lejrene! Opholdet her vil altid staa som et smukt Minde for os!« Eller som en anden Forstander har mødt den: »Jeg har aldrig mødt Kærlighed før. I Dag har jeg igen faaet lidt Tro til mig selv.« Manden er nu Jernbanefunktionær og har sikkert Troen paa sig selv i Behold endnu. Men den Slags Udtalelser vidner om, at der er noget, der *gør*, at Lejrens Arbejde er rigtigt. — —

Adskillige Skoleautoriteter og kendte Fagforeningsfolk har været indbudt til at stifte Bekendtskab med den arbejdstekniske Undervisning paa en af Lejrene, og jeg kan ikke undlade at citere, hvad nogle af dem sagde ved nævnte Lejlighed. (Citaterne gives efter Referat.) Tegneinspektør *Otto V. Nielsen*: »Jeg er meget imponeret af, hvad jeg har set fra Lejrenes Side i Dag«. Folketingsmand *Julius Bomholt*: »Efter min Mening har Lejrene fundet den helt rigtige Arbejdsform . . . For mig har det været den interessanteste Dag inden for Ungdomsudvalgets Virke«. Sekretær *Karl P. Jensen*, D. s. F.: »I Løbet af de 2 Dage har jeg faaet den allerstørste Respekt for Arbejdet paa Ungdomslejrene«. Sekretær *Julius Nielsen*, D. s. F.: »Jeg er meget imponeret over det Arbejde, der gøres paa Lejrene, og især af den arbejdstekniske Undervisningsform . . . De unge har en forkert Opfattelse af Lejrene, og det er rigtigt at appellere til os; der maa gøres noget, for at det rigtige Kendskab til Lejrene kan fremmes«.

De to sidste Udtalelser er ikke de mindst vigtige. De er Udtryk for, at der i hvert Fald hos fremtrædende Fagforeningsfolk er en Forstaaelse af, at Ungdomslejrene har en Mission. Det maa saa haabes, at denne Forstaaelse kan naa helt til Bunds i Fagbevægelsen, saa den Uforstand, der har holdt mange unge borte fra at komme i Forbindelse med Lejrene, kan blive udryddet.

I Øjeblikket er der ikke Brug for Lejrene, og de bruges da ogsaa til dette eller hint »andet Formaal«. Men de er der og er parate til at træde i Funktion den Dag, det maatte kræves. Og til samme Tid maa Vrangindstillingen høre op. Livet i Statsungdomslejren er ikke goldt og knugende. Der er Plads til positiv Livsudfoldelse. I Lejrens arbejdende Fællesskab er der Værdier at hente saavel for Øjeblik som for Fremtid: et arbejdsstrænet Legeme, et Blik for, hvad der er sundt og godt, en Forstaaelse af, hvorfor et Arbejde skal udføres netop saaledes, i det hele: en øget Evne til at hævde sig i Kampen for Tilværelsen.

Michael Andersen.

STREJKERETSPROBLEMET

AF KAJ BUNDVAD

Den sidste Lønændelse har bevirket, at Strejkeretsproblemet er sat under Debat for en større Offentlighed. D. s. F.s Formand, *Eiler Jensen*, udtalte efter Lønændelsens Offentliggørelse, at Formandsskabet og dermed tvungen Voldgift i Arbejdsstridigheder havde vist manglende Evne til at løse Lønspørgsmaalet paa retfærdig Maade, hvorfor denne Form for Afgørelse snarest maatte forlades til Fordel for den gamle Form med frie Aftaler og — om Aftaler ikke opnaaedes — Strejke eller Lock-out. Dette Krav om frie Aftaleformer er kraftigt understreget i de mange Resolutioner, der siden er vedtaget paa Hundreder af Arbejdspladser Landet over. Parolen er i Dag: *Strejkeret!* Disse Krav fra Arbejderside har igen udløst en Diskussion eller maaske rettere sagt en Række ængstelige Spørgsmaal i andre Befolkningkredse: Hvis Arbejderne faar Strejkeret, vil de saa ikke presse paa med saa voldsom Kraft, at Lønningerne og dermed Priserne stiger med eksplosionsagtig Hastighed, udløsende den Inflation, der i nogen Grad er holdt i Tømme? Vil Arbejderne ikke gennem landsomfattende Strejker hindre den Beskæftigelse og Vareproduktion, det er muligt at faa i Gang efter Krigen, og vil Strejke ikke hindre Regeringen i at føre en konstruktiv Politik, evt. bygget paa bunden Udenrigshandel?

Det er nødvendigt først at klargøre sig Fagbevægelsens Stilling til Strejken som Kampmiddel. Fagbevægelsen skal paa Arbejdernes Vegne løse en lang Række Opgaver, hvoraf Arbejdsforholdene og herunder Lønningerne indtager en fremtrædende Plads. Kan den lønmæssige Placering, som Fagbevægelsens Ledere i en given Situation anser for den rette, ikke naas ad Forhandlingens Vej, maa Nægtelse af at udføre Arbejdet — altsaa Strejke — bringes i Anvendelse, om ellers politiske, erhvervs-mæssige og andre Forhold taget i Betragtning taler derfor. Strejken bliver ved denne Anvendelse et Middel, ved hvilket andre Fordele opnaas og ikke et Maal i sig selv. Ikke Strejke for Strejkens Skyld, men for Maalets Skyld. Der ligger altsaa ikke noget samfundsomvæltende i Strejken. Er det stærkt begrænsede Maal naaet, afblæses Strejken, og Maalene begrænses som Reglen til Begrebet: Arbejdsforhold. Visse ubetydelige Grupper har i urolige Perioder søgt Strejken anvendt i den politiske Kamp, men disse Grupperes Indstilling til Problemet kan ikke tages som Udtryk for den samlede Fagbevægelses Standpunkt. Her taler historiske Kendsgerninger et andet Sprog. Altsaa: Strejken anvendes for at opnaa et begrænset Maal, og der er ingen Tegn paa, at Fagbevægelsen har Ønsker om at forlade denne traditionelle Linie.

Endvidere maa man erindre sig Fagbevægelsens Stilling i Samfundet. Fagbevægelsen er et vigtigt Organ i vort demokratiske Samfund, men ikke det centrale Organ.

Det er Staten. Og den igen bør være et Udtryk for det, vi kalder Samfundet. Altsaa en Generalnævner for alt, hvad der rører sig i Samfundet: Kultur, Politik og Økonomi, og det maa være Statens Opgave at finde frem til en Placering af de enkelte Borgere og Grupper, saa de føler, at en passende Ligevægt er naaet. I Forholdet til denne Fællesfaktor maa Erhvervsorganisationerne placere sig og udføre deres Opgaver i Overensstemmelse med det Udviklingstrin, Staten befinder sig paa. For Staten udvikler og forandrer sig stadig. Politiske og økonomiske, indre og ydre Forhold virker ind og forandrer Statens Opgaver eller forandrer Metoderne til Opgavernes Løsning. Og Erhvervsorganisationerne svinger med. Ogsaa Arbejdernes Syn paa Strejkens Anvendelighed som Kampmiddel vil være afhængig af, hvilket Trin i Udviklingen Staten befinder sig paa: Fri eller bunden Økonomi — Liberalisme eller Socialisme — Social Ulighed eller social Lighed — o. s. v.

Hvordan er ellers vor Arbejdsret bygget op? Lige et Par Ord om det og et Par Ord om Udviklingen iøvrigt. I Anledning af en Konflikt i 1908 blev der nedsat et Udvalg, bestaaende af lige mange Arbejdere og Arbejdsgivere med en fremragende Jurist som Formand, der havde til Opgave at gennemgaa og bearbejde de gældende arbejdsretlige Bestemmelser. Udvalget afgav Betænkning i 1910. Denne blev Grundlag for vor nugældende Arbejdsret. Kort skitseret kan Hovedlinien i det, Parterne blev enige om, refereres saaledes: Arbejdsforholdet bør hvile paa faste Aftaler (Overenskomster) mellem en Arbejdsgiver eller Arbejdsgiverforening paa den ene Side og en Fagforening paa den anden Side. Ikke som før paa private Aftaler, idet Arbejdsforholdet nu har udviklet sig fra et individuelt til et kollektivt Anliggende. Overenskomsterne skulde saaledes være det bærende i Arbejdsforholdet. Naar Overenskomst var oprettet, maatte Uenighed ikke give Anledning til Arbejdsnedlæggelse, men Striden maatte løses ad voldgiftsretlig Vej.

Anderledes derimod, naar Talen var om Indgaaelse af ny eller Fornyelse af gammel Aftale. Her forbeholdt Parterne sig deres Aktionsret: Ret til at anvende Strejke eller Lock-out. Parterne var rørende enige i dette, og der er intet mærkeligt heri. Man maa huske, at Parterne som Baggrund for Arbejdet havde et Samfund med udstrakte Frihedsrettigheder for hver enkelt Borger. Samfundet var liberalistisk i sin Grundform. Den enkelte Borgers Ret til frit at konkurrere sig til det bedst mulige Resultat for sig selv, og Retten til at sige Nej til et givet Tilbud overførtes her fra den enkelte til Gruppen, til Organisationen. Strejke og Lock-outretten blev herved fastslaaet som en Ret, der tilkom enhver lovlig Organisation. Ganske vist, indrømmede man, kan en Konflikt antage et saadant Omfang, at Samfundets Økonomi er truet. Derfor foreslog man, at der skulde udnævnes en Forligsmand (Statens Repræsentant i Arbejdsstridigheder), der skulde søge samfundsødelæggende Konflikter

undgaaet ved Forsøg paa Mægling eller ved at stille Mæglingsforslag. Dog havde Parterne Ret til at forkaste Mæglingsforslaget og derefter tage Konflikt.

Med disse grundlæggende Principper som Baggrund byggedes derefter hele vort arbejdsretlige Apparat op med Normen for Regler for Behandling af faglig Strid, Den faste Voldgiftsret og Forligsinstitutionen, og det er først i 30'ernes Krisetid, at Afvigelser fra Hovedreglen er gjort. I de mange Aar fra 1910 arbejdedes der efter Systemet, og det kan ikke siges at have været til Skade, tværtimod. De faste Regler med Overenskomst, voldgiftsretlig Behandling og med Strejke eller Lock-out undtagelsesvis har skabt en Stabilitet i Arbejdsforholdet herhjemme, som kun faa, maaske slet ingen frie Lande kender Sidestykke til.

Da Verdenskrisen ramte vort Land i 1930'erne, blev det nødvendigt for Staten paa Grund af den bundne Økonomi, som Staten var Garant for, for en Tid at begrænse de enkelte Erhvervsgruppers Frihed til at gøre, hvad de selv fandt passende. Truede det med samfundsødelæggende Konflikter greb Staten ind og løste Konflikten ad bunden Vej. Vi har oplevet det nogle Gange, men det betød ikke, at Strejke og Lock-out var forbudt. Kun de omfattende Konflikter med 100.000 Mand eller flere, eller Konflikter berørende særlig samfunds vigtige Omraader blev hindret, hvorimod Konflikter til Løsning af et enkelt Fags eller en enkelt Arbejdsplads' Forhold frit kunde udvikle sig, til Løsning fandtes. Saaledes maatte det naturligvis være, for dels var ikke alle Overenskomster med i »Sækken« hos Forligsmanden, og dels skulde stadig nye Omraader inddrages under ordnede Tilstande, og det traf, at Konflikt var nødvendig.

Det lykkedes da ogsaa uden særlig opsigtsvækkende Begivenheder at komme igennem indtil 1940. Naar det lykkedes, skyldtes det væsentlig to Aarsager: 1) at Arbejdere og Arbejdsgivere vel holdt paa deres principielle Ret til at erklære Konflikt, men at de under Indtryk af Tidens Vanskeligheder viste Maadehold i Anvendelsen af Konfliktmidler, og 2) at Statens Indgreb ikke paa afgørende Maade forrykkede Parternes Stilling, og at Staten gennem Indgrebene og anden Lovgivning søgte at yde social Retfærdighed. »Vi erkender, at hyppige og omfattende Arbejdskampe er skadelige for det hele Samfunds Økonomi, men Vejen til at ophæve Kampen maa være at fjerne deres Aarsager,« sagde Arbejdernes Repræsentanter i Arbejdskommissionen af 1925.

Besættelsen fremkaldte imidlertid helt nye Problemer, ogsaa paa Arbejdsmarkedet. Dels maatte alle Kræfter sættes ind paa Vareforsyning og Produktion og dels iværksatte den tyske Værnemagt betydelige Arbejder. Det var aabenbart, at Arbejdsstandninger maatte bringes ned til det mindst mulige og om muligt helt undgaaes, men dog helst ved saadanne Metoder, at vort Arbejdsretssystem led mindst muligt derunder.

Efter Henstilling fra Arbejds- og Socialministeren behandlede Parterne Spørgsmaalet og stillede derefter et Forslag, der stærkt ændret blev til *Lov om Arbejdsforhold*, som forbød Strejker og Lock-outer. Denne Lov er velkendt, derfor kun et Par Bemærkninger om Forudsætningerne.

Forudsætningerne for denne Lov var flere. Først, at Krigstilstanden umuliggjorde Kampmidlernes Anvendelse. Dernæst, at Loven byggede videre paa hele vort Arbejdsretssystem og bevarede de frivillige Overenskomster som det centrale i Systemet. Endvidere, i hvert Fald set med Arbejderøjne, det ikke mindre væsentlige, at Formandskabet i sine Afgørelser skulde søge at bevare den sociale Ligevægt.

Det er paa dette sidste Punkt, tvungen Voldgift har svigtet og vil falde. Det var klart for de fleste, at Landets samlede Købekraft maatte ned, og det var vel ogsaa Forudsætningen, at alle Grupperes Købekraft skulde sænkes nogenlunde lige meget, med de Variationer som en Krig altid fremkalder. Men klart for de fleste er det vel ogsaa efterhaanden, at Krigens Byrder er blevet højst ulige fordelt, og at de Grupper, hvis Indtægter fastsættes af Formandskabet, og andre Grupper, hvis Indtægter svinger med Lønarbejdernes, har maattet bære de største Byrder. Tvungen Voldgift maa vige til Fordel for noget andet, der i sig rummer Plads for større social Retfærdighed. Nu skal det i Retfærdighedens Navn siges, at det ikke bare er Formandskabet, der har svigtet. Arbejdsgivernes Vrangvilje i Forhandlingerne er velkendt. Ogsaa prisbestemmende- og kontrollerende Myndigheder har været svagere end ønsket, ligesom ogsaa Krigstiden i økonomisk Henseende har bragt uberegnelige Faktorer, der maa tages med i Betragtningerne. Nok er det her at konstatere, at tvungen Voldgift i Arbejdsstridigheder ikke egner sig som Afgørelsesform og noget nyt maa findes efter Krigens. Eller maaske skal det gamle og gennemprøvede System tages op igen, evt. med en Afpudsning.

Ved et Studium af Strejkens Anvendelse bliver man klar over, at Strejken finder Anvendelse paa to vidt forskellige Omraader, der dog i særlige Situationer kan glide over i hinanden. Det ene Omraade omfatter de lokale Aktioner. Aktioner overfor en særlig Arbejdsgiver eller mindre Gruppe til Løsning af rent lokale Forhold eller i særlige Tilfælde omfattende et enkelt Fag. Disse Konflikter har bortset fra Besættelsestiden aldrig været forbudt. De løser rent lokale Opgaver: Spørgsmaal om Løfteparagraffen, Ordning af et Overenskomstforhold o. l., og det kan kun rent undtagelsesvis siges, at de berører det relative Begreb, vi kalder Samfundsinteresser. Intet som helst taler for, at der her bør lægges Hindringer i Vejen. Det vilde være det samme som at hindre Fagbevægelsen i at udføre normalt Organisationsarbejde.

Det andet Omraade omfatter de landsomfattende Lønkampe, hvor store Dele af Erhvervslivet, om Aktionen føres til sin Ydergrænse, kan lægges øde for en Tid.

Det er her, Betænelighederne opstaar. Fremtiden er usikker og uklar, saa man kommer let til at arbejde med usikre Begreber, dog synes det nogenlunde sikkert, at vi ikke i den første Tid efter Krigen kommer ind i frie økonomiske Tilstande — hverken indenrigs- eller udenrigspolitisk. Det vil igen sige, at Valutakontrol og bunden Udenrigshandel med faste Handelsaftaler bliver Resultatet. Deraf følger imidlertid ingenlunde umiddelbart, at Strejke skulde være umulig. Det vil i saa Tilfælde være afhængig af Aktionens Længde og Deltagernes Berøringsforhold til Udenrigsproduktionen — Eksporten ganske væsentligt, men ogsaa i nogen Grad Importen. Til Eksempel kan en Konflikt i Byggeindustrien ikke have nogen væsentlig Indflydelse paa Eksportforholdene til England. Kun i samme Grad som Eksporterhvervenes Arbejdere drages ind i Konflikten, kan der tales om Samfundsinteresser. Her tørner Gruppeinteresser og Samfundsinteresser samme, og en Løsning synes kun mulig, om man finder en Mellemsvej. Denne synes at maatte gaa ud paa, at Eksporterhvervenes Arbejdere ved en eller anden, helst frivillig, Ordning udelukkes fra Deltagelse i Konflikten mod at opnaa samme Fordele eller Reduktioner ved automatisk Regulering som de i Konflikten deltagende. Maaske vil nok Arbejdsgiverne protestere mod en saadan Ordning, fordi deres Vaaben — den store Sammenkædning — i nogen Grad vanskeliggøres, men det er en Form, hvorunder Lønnen kan aftales frit uden at skade de fælles Interesser. Ogsaa Eksporterhvervenes Arbejdere maa vige for derved at give frie Tøjler til de øvrige Grupper. Ellers stilles man bare overfor et Krav om et alle Arbejdere omfattende Forbud.

Mere indviklet stiller Sagen sig, naar der tales om bunden Indenrigsøkonomi: Maksimalpriser, Avance- og Udbyttekontrol og Omsætningsavancer. Lønnen indgaar som en fast Bestanddel af en Vares Pris, og skal Vareprisen lægges fast, maa ogsaa Lønnen kunne holdes konstant. Det er jo rigtigt, ingen vil vel protestere. Men Ordet »konstant« dækker ikke over Ordene »vedvarende lav« eller noget i den Retning, men kun over, at Lønnen over et vist Stykke Tid skal ligge fast. Naturligvis maa der med Mellemsrum gives Plads for Forandring i Lønshøjden.

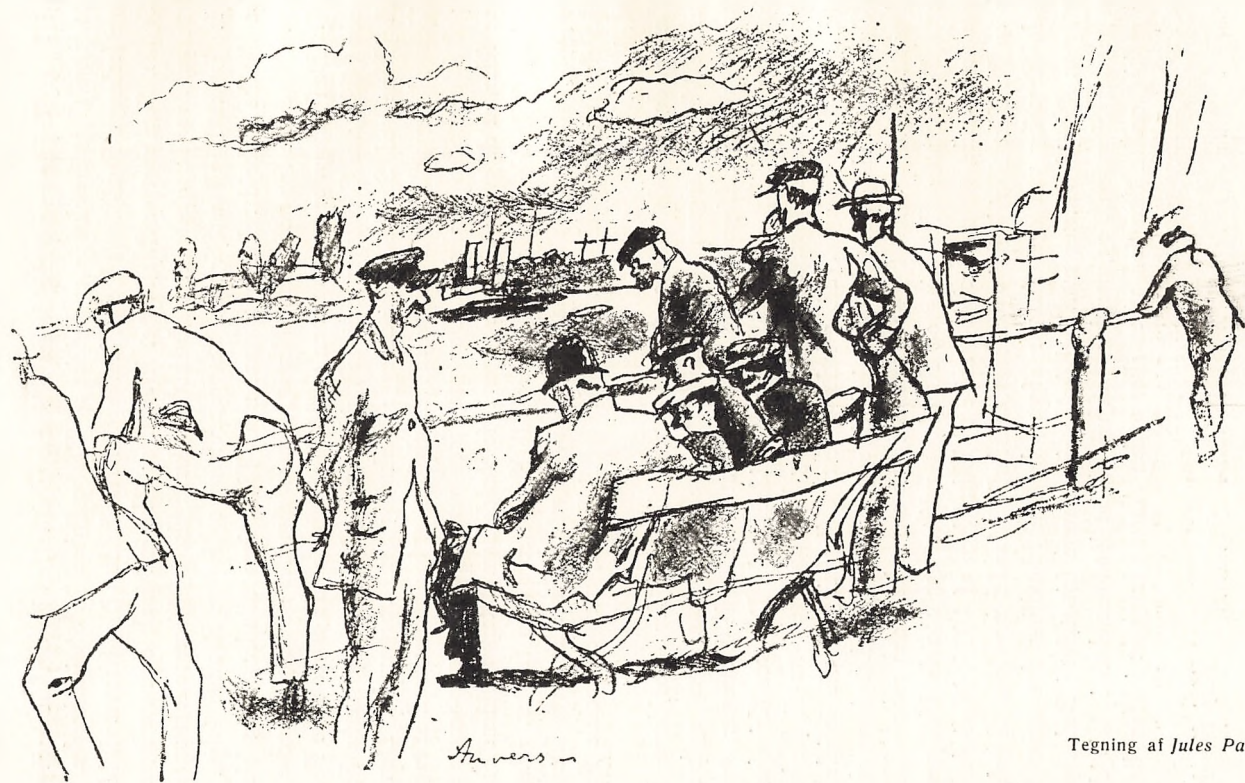
Det vil altid være vanskeligt for Staten eller et andet Organ at fastsætte den rigtige Løn, fordi »Løn« dækker over saa usigelig mange forskellige Begreber, Nuancer og Størrelser, og fordi der altid maa være Plads for indbyrdes Forskydninger. Størst mulig Frihed her er gavnlig, ikke alene fordi det er vanskeligt at ramme det rigtige, men ogsaa fordi man føler større Tilfredshed med og Ansvar overfor den Løn, man selv har aftalt eller kæmpet sig til, selv om fuld Retfærdighed ikke er sket Fyldest. De friest mulige Former maa tilstræbes.

I Virkeligheden drejer det sig heller ikke saa meget om selve Strejkeretten, men mere om med hvilken Kraft den skal sættes ind i Tiden efter Krigen. Og dette igen

beror i første Række paa Arbejdernes erhvervspolitiske Indsigt og Vurdering og paa Statens Evne til at fremkalde en Følelse af Retfærdighed i Arbejderkredse. At Arbejderne forlanger Reallønnen hævet, kan ingen fortænke dem i, og Kravet vil blive rejst med Styrke. Som sagt er Strejken et Middel og ikke et Maal, og naturligvis bruges Midlet ikke, hvor Resultater er udelukket. Beskæftigelse og Vareproduktion er Betingelse for højere Realløn. Stigende Vareproduktion og højere Realløn følges ad, det vil den danske Arbejder kunne forstaa, naar Tiden igen tillader saglig Vurdering. Den store Interesse for Erhvervsproblemer, som man møder i Arbejderkredse, er ikke tilfældig. Den hænger sammen med en samlet Vurdering af de økonomiske Problemer. Man saver ikke den Gren over, man selv sidder paa. Derfor er den stærke Frygt for, at Arbejderne ved Strejke skal ødelægge Beskæftigelsen, ubegrundet. Den danske Arbejders erhvervspolitiske Indsigt er saa veludviklet, at han venter med at tage Fremskridt til Muligheden foreligger. Dog maa man vente, at han omgaaende reagerer, hvis han føler, at de øvrige Grupper søger at foreholde ham Efterkrigstidens Fremgang. Vi vil i saa Tilfælde være midt i den sociale Kamp, som man frygter. »Regningen« skal betales, naar Pengene er paa Bordet. Yderligere Udsættelse gives ikke. Det er saaledes slet ikke Lønproblemet alene, der er til Debat, men de sociale Problemer som Helhed.

Tænkes der paa det Minus, der er opstaaet til Skade for Arbejderne, kan den lønmæssige Vej for langsomt give Resultat. Andre Midler maa søges, og her melder Statens Opgaver sig. Ligevægt kan opstaa ved at hæve nogle Indtægter, men ogsaa ved at sænke andre eller ved begge Bevægelser sideløbende. De store Krigsfortjenester kan beskattes ekstra kraftigt, evt. konfiskeres, og Pengene overføres til Beskæftigelse eller til social Genrejsning af tilbageladte og evt. Udbygning af den sociale Lovgivning. Og naar eller hvis Præfald sætter ind, da søge undgaaet, at Lønninger og Understøttelser straks følger efter. Ogsaa Skattelove kan anvendes i den sociale Udlignings Tjeneste. Kan Staten (Regering og Rigsdag) udføre den sociale Udligners Rolle blot saa nogenlunde, tør man roligt henvise til Udtalelsen af 1925, hvori det hedder: »Hvis en Konflikt tilspidser sig paa samfundsfarlig Maade, maa den til enhver Tid siddende Regering paa eget Ansvar afgøre, hvilken Handling den anser for paa-krævet, men Arbejderklassen maa forbeholde sig at være frit stillet i Bedømmelsen af enhver saadan Situation,« og man kan gaa ud fra, at Bedømmelsen i Arbejderkredse bliver positiv, om en Situation af en eller anden Aarsag er gaaet i Haardknude, og Staten i sidste Instans maa skride til Indgreb.

Kaj Bundvad.

Anvers -

Tegning af Jules Pascin.

MELLEM ISBJERGE, KAJAKKER OG SKONNERTER AF CLAES HASTRUP

Det er et voveligt Foretagende at opfordre en Sømand til at skrive om sine Oplevelser i den danske Marine. Vi Søfolk har jo et kedeligt Ry for om ikke ligefrem at være løgnagtige (det er jo et ækelt Udtryk) — saa dog i hvert Fald letsindige i Omgang med Sandheden! Nu findes der imidlertid en ganske logisk Forklaring paa denne Tilbøjelighed til at lade Fantasien faa frie Tøjler. Jeg har Gang paa Gang oplevet, at en Beretning om de faktiske Forhold paa Søen bliver modtaget med Skepsis, og Folk ser ud til at tænke: Næh, Tak! Den hopper vi ikke paa. Paa den anden Side kan man, naar man »spinder en Ende« opleve, at Folk sluger det raat og kritikløst. Mine Læsere vil derfor forstaa, at det er en frygtelig Fristelse at undersøge, hvor langt man kan gaa, inden Folk begynder at reagere. Nu skal De imidlertid ikke frygte for at blive fyldt med eventyrlige Fabler, men jeg skal prøve paa, ganske nøgternt, at give nogle smaa Glimt fra mine Oplevelser paa Grønland i 1933 og 34 ombord i Inspektionsskibene »Hvidbjørnen« og »Ingolf«.

Første Gang jeg tog til Grønland, var jeg forsynet med et Fotografapparat og rigelig Film for at kunne tage fine Billeder af Isbjerge o. l. Efter at have passeret Færøerne paa Vejen op, begyndte jeg at holde Udkig efter Isklumper, idet jeg ganske ignorerede, at Vandets Temperatur var ca. 12° — vi var i Golfstrømmen, og den er aldeles uegnet til at rumme Isfjelde. Men pludselig afløstes det milde Juni-vejr af Kulde, og i Løbet af ca. 1 Times Sejlads faldt Vandets Temperatur til ca. 4°. Vi var kommet ind i den østgrønlandske Strøm. Min skærpede Udkigstjeneste efter Fotografiobjekter maatte jeg indstille, da det blev tæt Taage. Farten blev nedsat, og Skibet begyndte at lytte sig frem, d. v. s. der blev afgivet Taagesignaler, og saa lyttede man efter Ekko fra eventuelle Isfjelde.

Men Lykken tilsmiler den ihærdige, og Taagen lettede, saa man kunde faa Øje paa en Del Isklumper, der straks lokkede Apparatet frem. Jeg tog en Række »pragfulde« Billeder, hvor man lige aner noget hvidt. Land var der ikke Tale om at se, da Skibet gik ca. 40 Sømil klar af Kap Farvel (Grønlands Sydspids). Under Land ligger der i Juni Maaned tæt med Is, og det søger man selvfølgelig at undgaa. Men som Fotograf har man ikke Brug for Land, naar Havet vrimler med Isskasser, hvoraf nogle var over 20 m lange. Jeg fotograferede som en gal, indtil jeg havde opbrugt min Film — saa viste de første *Isfjelde* sig i deres eventyrlige Storhed og Majestæt; men den lille Søkadet Hastrup havde ikke noget at fotografere med mere. Senere

Se Grønlandsbillederne S. 65—66.

har jeg altid advaret mine yngre Skibskammerater mod at starte for tidligt; der er rigelig Lejlighed til at fotografere senere.

Grønlands første Velkomst sørger Naturen for i Form af en Storm, naar man runder Kap Farvel. Jeg tror næsten, der er Tradition for denne Storm. Vi var lige ved at slippe rundt; men den sidste Nat ved I-Tiden kom »Piberen« fra Sydvest, og i Løbet af forbavsende Tid blev Skibets fredelige Rulninger i den evige Atlanterhavsdønning afløst af en vild Kan-Kan. Mit Lukaf laa lige op til Sygelukafet i Forskibet, og derinde laa en meget syg Mand, der i egen Indbildning var »havgal« i højeste Potens, d. v. s. den Grad af Søsyge, hvor man kun har eet Ønske: at dø, og hvor man er ude af Stand til at røre sig. Da Skibet selvfølgelig var lastet med alt nødvendigt til det lange Togt, havde det være nødvendigt at stuve nogle Sandsække ind i Sygelukafet. Disse Sække var surrede fast; men de rev sig løs under de voldsomme Bevægelser og startede paa Flyvetogt i Lukafet. Vi stormede ind og saa den »dødsmærkede« Mand foretage fantastiske Spring med en Vivacitet, der paa ingen Maade stod i Forhold til hans Sygdoms (paastaaede) alvorlige Karakter. Naa, Staklen blev befriet for sine Plageaander, baade i Form af Sandsække og Søsyge. Den gik jo ikke længere; for den alvorligt søsyge er fuldstændig ligeglad med Liv og Død — endsige Sandsække. Ja, man maa erkende, at Naturens Lægemidler til Tider overtrumfer den moderne Lægevidenskabs Helbredelsesmetoder i forbavsende Grad. —

Morgenen efter den første Velkomst blev jeg sendt op i Udkigtstønden i Masten for at se efter Isfjelde. Det var paa ingen Maade noget rart Job at klatre op til en saadan Tønde, hvor man det ene Øjeblik kravlede vandret ud ovenpaa Masten for i det andet Øjeblik at kravle vandret ud nedenunder Masten. Men var Opturen slem, var Nedturen meget værre; for dels var jeg gennemfrossen, og dels er det en modbydelig Fornemmelse at famle efter Trin, der svinger alle mulige mærkelige Steder hen. Det, jeg var mest bange for, var, at jeg ikke skulde have Kræfter nok til at holde fast. Men i en saadan Situation har man eventyrlige Fingerkræfter. Hvis Tivoli anbragte sine Fingerstyrkeapparater i en høj, svingende Mast, tror jeg, at der vilde blive langt bedre Resultater!

Men efterhaanden lykkedes det da at slippe igennem til Godthaab, Grønlands Hovedstad, og der blev vi Tilskuere til en spændende Kaproning mellem Kajakker. Det gjaldt om at komme først ud til »Hvidbjørnen«, for den heldige Vinder blev taget ombord med Kajak og det hele ved Hjælp af to Tovbugter. Sejrherreren blev derefter budt paa en stor Snaps, siddende i Kajakken paa Dækket, og 5 Kr. fulgte med i Præmien — og det er mange Penge for en Grønlander. Da vi ankrede ved Kolonien, afskød vi Salut, der blev besvaret fra det lille Salutbatteri i Land.

Efter et kort Ophold ved Kolonien skulde vi ud til Arbejdet paa Fiskebankerne, der ligger ca. 30 Sømil fra Land, og hvor flere Hundrede færøske, franske, portugisiske og canadiske Fiskekuttere og -skonnerter søger at tjene til Livets Ophold. Fiskeriet er i væsentlig Grad Torskepilkeri, der foretages fra smaa Baade, Dorrier, som i et Antal af 20—50 ligger rundt om Moderskibet. Inspektionsskibets Opgave er at sørge for Ro og Orden paa Fiskepladsen og at yde al den Hjælp til Fiskerne, som kan ydes i Form af Lægehjælp, Reparationer, Oplysninger om Fiskestimerne o. s. v. Det har derfor til Stadighed sine Fartøjer ude for at tale med Fiskerne. Det er ikke nogen kedelig Opgave at komme ombord i f. Eks. en portugisisk Fiskeskonnert, hvor Besætningen kun taler portugisisk. »Man tager et Sølvfad«, og deri blandes Fransk og Latin — hvis man er saa heldig som jeg, ogsaa lidt Italiensk. Det hele rystes godt sammen, og der tilføjes »-os« som Endelse. I en Lommebog tegnes smaa Billeder af de Ting, man ikke kan finde Ord for, og efterhaanden taler man frit og utvunget med Portugiseren, der villigt giver alle Oplysninger. Paa den Maade kan Inspektionsskibet hjælpe alle Fiskerne frem til de gode Fiskepladser, og har man lidt Kendskab til Forholdene for de haardt arbejdende og fattige Søfolk, saa er der intet, man hellere vil end at hjælpe, hjælpe og atter hjælpe.

Men det hele er ikke den rene Idyl. Det gode Vejr, der er almindeligt om Sommeren, kan pludselig afbrydes af Storm, og det kan blive en haard Belastning for de arme Fiskere, der ikke har nogen Havn at ty til. Inspektionsskibet maa da ogsaa optræde som Bjergningsdamper. Hvert Aar koster Menneskeliv, naar Havet kræver sin Afgift for Fiskeriet.

Det gode Forhold mellem Marinen og Fiskerne forsvinder, naar Skibene søger at fiske inden for 3-Mile Grænsen. Det Farvand er reserveret de indfødte, og naar det krænkes, maa Inspektionsskibet foretage Anholdelse, hvorefter der enten følger en skarp Advarsel eller — i Gentagelses- og særligt grove Tilfælde — Bøder og Konfiskation af Fangsten.

Inspektionsskibet deltager selv i Torskepilkeriet; men det er ikke for Vindings Skyld. Vi pilkede Torsk til Glæde for Havundersøgelsen, idet hver Fisk blev nøje undersøgt, og de opnaaede Resultater blev nedskrevet paa en Konvolut, hvori der ogsaa blev lagt Skælprøver og Øresten for hver Fisk. Det var en fantastisk Oplevelse at pilke Torsk i de store Stimer. Fisken stod saa tæt, at man ligefrem mærkede Bund med Pilken, naar man ramte Stimen. Der behøvedes kun et Par Tag for at faa Bid, og ofte fik man fat i Siden eller Halen paa Fisken. Det var tungt at trække en stor Torsk op, naar Pilken havde fat i Siden. Det var derfor altid spændende at se, om Besværet skyldtes, at man havde en ordentlig Krabat paa Pilken, eller om det var en mindre, der kom op paa tværs. Den største, vi fik, var 128 cm lang;

men den havde heldigvis fat med Munden — ellers var den næppe kommet op endnu fra 100 m Dybde.

Naar vi havde ligget nogle Uger ude paa Bankerne, besøgte vi Kolonierne til fælles Adspredelse. Det er en Festdag for en grønlandsk Koloni, naar Inspektionsskibet kommer ind og fortøjer ved Klipperne. Fortøjningen er et større Skibsarbejde; det er med 2 Ankre ude og svære Staaltrasser ind til Klipperne, og den, der første Gang er paa Grønland, finder det latterligt at svinebinde Skibet paa den Maade i straalende klart og stille Vejr. Men har man oplevet en pludseligt optrækkende Storm, er man henrykt for de mange Fortøjninger — ja, man er villig til at sætte endnu flere ind næste Gang.

Meget ofte inviterede vi hele Koloniens Befolkning ombord til Filmsforestilling, Kaffe og Dans. Ikke een undlader at komme, og den Dag er Inspektionsskibet fyldt til Randen med store og smaa. Dansen gaar paa Agterdækket til Harmonikamusik, Banjerne (Mandskabets Beboelsesrum) er omdannet til Biograf; men størst Trængsel er der maaske foran Kabysen, hvor Kokken skænker Kaffe og uddeler Wienerbrød (Bageren har haft et Par Dages ekstra Arbejde forinden). Jeg kan huske, at vi havde forregnet os med Wienerbrød i Jacobshavn — de var væk i Løbet af ingen Tid; men Kokken var rask i Vendingen, og efter Forhandling med Intendanten startede han en Masseproduktion. Sigtebrødsterninger dyppet i Chokoladesauce og overhældt med Sukker reddede Dagen! Vi plejede at give Børnene Slik af enhver Art, som vi kunde købe i Kantinen ombord, det var jo ikke Dagligkost for Eskimobørn.

Nu er det saadan med Grønland, at det er vanskeligt at beskrive — det maa opleves, og har man blot een Gang oplevet det, vil man altid længes tilbage til den store, smukke Ø. Det er ikke Naturen alene, der gør det, men nok saa meget Befolkningen, ja, det er maaske noget inden i en selv, der er den egentlige Aarsag til den store Glæde. Jeg tror aldrig jeg har følt en saadan Glæde ved at være dansk, som jeg følte ved at mærke Grønlændernes oprigtige Kærlighed til Danmark. Rigdom og Magt i almindelig Betydning har Grønland ikke givet os; men jeg vil dog hævde, at vi er rigere og mægtigere end andre Lande i Forhold til deres Kolonier, fordi vi har været store nok til at give Befolkningen menneskelige og værdige Forhold. Vort Udbytte har da ogsaa været større end andre Landes; for hvilket andet Land kan staa frem og sige: »Befolkningen i vore Lydlande elsker os!«

Claes Hastrup.

GRØNLANDBILLEDER

(til Claes Hastrups Artikel).

Kajakker i Storis.

Attentred over Fjorden.

Konebaade og Kajakker samlet til Fest.

»Dansemik« paa Ingolfs Agterdæk.

ARBEJDERHJEMMENE OG FIDUSMALERIERNE

Saa længe Arbejderklassens Kamp væsentligst drejede sig om dette ene: Brød paa Bordet, var Kunst for den en Kuriositet, som hørte hjemme paa Musæer. Da den gennem sine faglige og politiske Organisationer havde gennemtvinget en økonomisk Højnelse, opstod Kravet om bedre Boliger, og derpaa kom Behovet for Udsmykning af Hjemmet. Med Sofamøblerne holdt Fidusmalerierne deres Indtog i Arbejderhjemmene.

Malerkunsten — den i vor Tid saa eksperimenterende Kunstform med sin Mangfoldighed af Ismer — fra Naturalisme til Surrealisme og det abstrakte Maleri — har et Væld af Retninger, der hver har sine svorne Udøvere. Det skal uvægerligt skabe Begrebsforvirring. Her staar den lille Mand magtesløs. Han forstaar det ikke, og ryster forundret paa Hovedet. — Ska' det være Kunst? Nej, de naturalistisk udførte Billeder, det ved man da, hvad er; men Priserne overstiger som Regel hans Købeevne. Fidusmaleren har gode Vilkaar at arbejde under og faar taknemmelige Ofre.

Den Tid er forlængst forbi, da disse Billeder var daarlig udført og blev solgt for nogle faa Kroner. Det er sikkert Millionbeløb, der hvert Aar omsættes for her i Landet af Fiduskunst. Er det end aldrig saa drevent lavet — med Kunst har det ikke det mindste at gøre!

Maa man ikke ryste medlidende paa Hovedet paa sin Klasses Vegne over, at de for en Menneskealder siden af Borgerskabet tiljublede Malere — Michael Ancher m. fl. — nu hænger hos Arbejderne som højt skattede Sofastykker i Fiduskopier med smagløse, forgyldte Gibsrammer.

De sidste Par Aar har Smagen (ja, tro ikke, at der ikke er Mode i Fidusmalerierne) gaaet i Retning af bornholmske Motiver. Formanslaget i disse Billeder er saa sødt, saa sødt at man væmmes. De kan kun betegnes med ét Ord: Bolsje!

Et særligt Kapitel danner Maleriauktionerne. De grasserer frygteligt over hele Landet. Læg Mærke til de store Annoncer med et Par enkelte straalende Navne, oftest højt anerkendte, nu afdøde Kunstnere. Den store Hovedmasse af de solgte Billeder er Fup og Svindel. Der bliver aldrig budt tilstrækkeligt paa Berømthederne, saa disse Billeder bliver trukket tilbage, hvad der sikkert ogsaa var Meningen. Men Fidusbillederne med de straalende Kulører — disse rutineret udførte »Glansbilleder«, griber Folk efter med Begærlighed. Man maa jo undres over, at Samfundet gennem sine Auktionsholdere vil lægge Navn til sliig Svindel. Det er fra disse Auktioner, den store Flod af Fidusmalerier strømmer ind i Arbejderhjemmene, og at faa denne Strøm med sit smagsfordærvende Indhold standset, er en skøn og forjættende Opgave.

At Fidusmalerierne er et Problem er forlængst erkendt fra flere Sider. AOF har udsendt flere Serier Reproduktioner af gode Malerier og til smaa og overkommelige Priser. F. D. B., der har saavel By- som Landboer som Kunder, er nu ogsaa begyndt en Fremstilling. Pressen øver ligeledes sin Indsats. »Hjemmets Søndag«, »Politikens Magasin«, »Berlingske Tidende« m. fl. udgiver Reproduktioner og lader desuden Kunstnere, der tager den moderne Rotationspresses Trykteknik i Betragtning ved deres Arbejder, yde talrige Bidrag.

Betegnende er det, at vel Landets mest udbredte og mest læste Ugeblad —

»*Familie-Journalen*« — som sin Indsats i mange Aar paa dette Omraade bragte Reproduktioner af den nu afdøde, højt omdiskuterede Maler *P. Mønsted*.

Alt dette er saare godt og prisværdigt, men nogen Løsning paa Problemet bringer det aldrig. Maleri er Maleri, og Reproduktion er Reproduktion, og Folkets brede Masse vil fremdeles forlange, at Billedet skal være malet med rigtig Oliefarve og paa rigtigt Lærred. Det er da ogsaa et af de oftest benyttede Argumenter af Fidusgrossisterne. De Billeder, man vælger til Reproduktion, er ikke altid af særlig fremragende Kvalitet og derfor ikke berettiget til gennem Mangfoldiggørelse at blive spredt over det ganske Land. Det er iøvrigt ogsaa de naturalistisk malede Billeder, man bringer. Den eksperimentelle Malerkunst gaar man af gode Grunde langt uden om. Det har F. D. B. gennem sit Talerør, »Brugsforeningsbladet«, da ogsaa aabenlyst erklæret.

Dertil kommer, at Motiverne er relativt faa. Man ser de samme Reproduktioner i mange forskellige Hjem, og det er ikke morsomt. — F. D. B. udgav for kort Tid siden sin første Serie. Den bestod af fire forskellige Motiver. Hvis Serien faar Sukces, og det faar den sikkert efter den ihærdige Reklame, man fra den Side har ført for den, vil det sige, at disse fire Reproduktioner vil pryde Stuerne i mangfoldige Landbohjem — og for den Sags Skyld ogsaa Byhjem. Man behøver ikke at have megen Fantasi for at tænke sig til Resultatet. Kommer det ikke ud for større Konkurrence, bliver Fidusmaleriet aldrig kvalt.

Man bør vel ikke slutte en Omtale af den reproducerede Malerkunst uden at nævne, at vort Land har fostret fremragende Litografer, hvis ypperlige Reproduktioner har høstet megen Anerkendelse. I Kraft af deres høje Kvalitet og de faa Eksemplarer, de er trykt i, har de været relativt dyre.

I disse Aar er et Hav af Maleriudstillinger skyllet over det ganske Land. Besøget har været stort. Det er dog ikke givet, at det er Kunstinteressen, der har været den drivende Kraft.

Den for Tiden i visse Kredse store Pengerigelighed søger Anbringelse. Billeder af kendte Kunstnere regner man for en relativ sikker Kapitalanbringelse. Derfor er ældre dansk Malerkunst i Dag jobbet op i Fantasipriser.

Nu kan man jo hævde, at det er sociale Aarsager — altsaa Fattigdom —, der er Skyld i, at Arbejderhjemmene oversvømmes med Fiduskunst, men det er kun delvis rigtigt. Mange unge inden for denne Klasse er begge inden Ægteskabets Indgaelse industrielt beskæftiget og saaledes relativt velstillet, men Kunst er Latin for dem, og derfor er de ikke villige til at ofre en rød Øre paa dets Alter. Det latterlige i, til et Møblement til flere Tusind Kroner at købe disse Fupmalerier, er ikke gaaet op for dem. Der kan man med Rette sige: De har Øjne, men seer ikke!

Der skal altsaa en Mentalitetsændring til; men hvorledes opnaar man det? Oplysning — javel. Vandreudstillinger cirkulerer i Skolerne, Kunstudstillinger florerer som aldrig før, Radioen sender talrige Foredrag om Emnet, og Pressen over ogsaa sin Indsats, men er det ikke altsammen blot smaa Krusninger?

Men hvorledes løses da Problemet? For løses skal det. Arbejderne har Krav paa at faa lidt af Glansen fra Kunstens skønne Tempel, og ingen maa være mere interesseret deri end Kunstnerne selv. Sandheden er jo den, at det kun er en lille Flok

anerkendte Kunstnere, der i Dag har anstændige Levevilkaar. Den store, ikke anerkendte Flok lever paa Sultegrænsen og derunder. Hvad vil det ikke betyde for hele denne Stand, hvis et umætteligt Afsætningsmarked aabnede sig for den. Hvor mange af dem fristes ikke under de nuværende Forhold til kunstnerisk Uærlighed, undertiden til — Fidus, for blot at kunne leve? Løsenet bør være: Monumentalkunst alle de Steder, der er egnet dertil, i Forsamlingsbygninger og Gaarde, i Skoler og offentlige Bygninger o. s. v., og ærlig og god Kunst ind i Hjemmene med Motiver fra det arbejdende Folks Virkefelter.

At dansk Malerkunst vilde komme ind i en vældig Udviklingsperiode, er der sikkert ingen Tvivl om; thi Kunstnerne vilde naturligvis vokse med de dem stillede Opgaver. Se norsk Monumentalkunst, hvor rig og frodig den er. Mon det er, fordi de er saa meget dygtigere end deres danske Kolleger? Næppe, men de har faaet Opgaver og løst dem. — Jeg tror dog, at kun Arbejderklassen selv kan løse Problemet. Vi maa lave Kunstforeninger i alle Bysamfund med Centralledelse i København. Disse Foreningers Bestyrelse bør bestaa af kunstkyndige Mennesker, hvis Hovedopgave skal være at komme i direkte Kontakt med Kunstnerne og saaledes virke som Mellemed mellem Producent og Køber. Hvad vil det ikke betyde, at en saadan Bestyrelse arrangerer en Salgsudstilling for Medlemmerne og siger kunstnerisk god for de enkelte Billeder. Alene det, at der opstaar et Tillidsforhold mellem det enkelte Medlem og Bestyrelsen, er af stor Betydning. Ligeledes vil et mere intensivt Oplysningsarbejde med Foredrag, Studiekreds o. s. v. være glimrende til at højne Medlemmernes Smag.

Viggo Sørensen.

ESBJERG ARBEJDERHØJSKOLES ELEVFORENING

Beretning

I den Tid, der er forløbet siden Elevmødet i 1943, er der ikke sket store Ting inden for Elevforeningen. Det har været en rolig Periode, mere rolig, end vi egentlig selv kunde ønske det. Saa fremt Arbejderhøjskolen kunde have drevet sin Virksomhed og levet sit Liv her i Esbjerg, vilde alt have været anderledes. Nu er vi jo fortsat fjernt fra hinanden, saa fælles Arrangementer kan der ikke blive Tale om, udover det aarlige Elevmøde.

Inden for Bestyrelsen har vi beskæftiget os med Stoffet til Elevskriftet og med »Nordisk Korrespondance«. I Forbindelse med Redaktionsmødet, der afholdtes i København den 6. November 1943, drøftede vi sammen med Repræsentanter for Roskilde Elevforening fælles Anliggender og Interesser.

For Vinteren havde vi drøftet at afholde et Par Sammenkomster for de lokale Medlemmer, men vanskelige Lokaleforhold og Sygdom bevirkede, at vi kun kunde gennemføre een Sammenkomst.

Af Vinterskolens 13 Elever har de 9 indmeldt sig som Medlemmer af Elevforeningen, hvilket maa siges at være et godt Resultat, naar to af Eleverne i Forvejen var Medlemmer af Roskilde Elevforening.

Kammeratlig Sammenkomst den 30. Marts 1944

Vor tidligere Kasserer, Forstander *Michael Andersen*, holdt et Foredrag om den amerikanske sociale Forfatter *Erskine Caldwell* og gennemgik paa en ypperlig Maade hans Produktion, hvori skildres Sydstaternes Proletariat. Foredraget blev modtaget med stor Interesse. Iøvrigt var Aftenen godt besøgt, og der herskede en rigtig kammeratlig Stemning som altid, naar gamle Elever mødes. Der sluttedes med fælles Kaffe-bord, og hele Aftenen blev der gjort flittigt Brug af vor røde Sangbog.

Hans Holm.

Indbydelse til Elevmødet

Vort Elevmøde i Aar afholdes ikke, som vi gerne havde ønsket, paa Skolen i Esbjerg, men atter, ligesom de foregaaende Aar, paa »Kraglund« pr. *Hammel i Dagene Lørdag den 29. og Søndag den 30. Juli.*

Program

Lørdag Eftermiddag: Samling paa Skolen. Om Aftenen Fest med Tale af Forstander *Poul Hansen.*

Søndag Formiddag: Generalforsamling og Foredrag. *Eftermiddag:* Udflugt i Omegnen.

Aften: Kammeratligt Samvær og Afslutning.

Forslag, der ønskes behandlet paa Generalforsamlingen, maa være Elevforeningens Formand i Hænde *senest 15. Juli.*

Anmeldelse om Deltagelse i Elevmødet maa i god Tid og senest en Uge før Mødets Afholdelse tilstilles Forstander Poul Hansen, »Kraglund« pr. Hammel. Opholdet paa Skolen kommer til at koste ca. 5 Kr. pr. Døgn. Deltagerne maa selv medbringe Lagner og Haandklæder og selvfølgelig Rationeringsmærker.

Bestyrelsen forventer, at saa mange Kammerater som muligt følger Indbydelsen, saaledes at vi ogsaa i Aar kan faa et godt Møde og opleve et Par Dages Samvær med gamle Kammerater. Velkommen til Elevmøde paa »Kraglund« pr. Hammel den 29. og 30. Juli!

Bestyrelsen.

Elevforeningens Adresser:

Kasserer: *M. P. Jensen*, Kommuneskolen, Østergade, Esbjerg.

Sekretær: *Viggo Sørensen*, Haraldsgade 56, 2. Sal, Esbjerg.

Formand: *Hans Holm*, Nørvang 16, Esbjerg.

EN HILSEN FRA ET PAR 10 AARS JUBILARER

1. Du gav os saa meget, Esbjerg

Jeg har i min Reol staaende en lille graa Bog. Den er uanselig, fyldt med Fedtpletter paa Bind og Blade af mere eller navnlig mindre propre Bumsefinger. Den har vel for ti Aar siden kostet mig 25 Øre, men den er blevet en af mine kæreste Ejendele. I den har Kammerater fra Vinterholdet 1933—34 prentet deres Autografer, ledsaget af mere eller mindre personlige Udgydelser om den Tid, vi levede under Tag sammen, samt gode Ønsker for Fremtiden.

Jeg ved ikke, om disse Autografbøger for de gamle Kammerater blev mere end en blot og bar Grille, om Størstedelen af dem senere har skænket dem Opmærksomhed. Min blev som sagt en af mine kæreste Ejendele, og adskillige Gange har jeg i Aarene, siden den var ny, i en sen Aftentime, naar Dagens Gerning var endt, hentet den frem fra Reolen og fordybet mig i Minderne. Personerne stod lyslevende for mig, og i Tankerne fløj jeg tilbage til »den røde Borg« og oplevede paany den glade, sorgløse Ungdomstid, hvor vi jonglerede med de store Problemer og ordnede Verdenssituationen med samme Lethed, som vi snørede vore Sko. Men vore egne private Problemer, fik vi ordnet dem? Nogle af os gjorde det maaske, men alle blev vi halet ind i Tidens Malstrøm, og Fremtiden bragte os næppe det, vi havde ventet.

Den lille graa Bog med de mange Fremtidsdrømme har i alvorlige Stunder i de senere Aar været min trofaste Kammerat. Den løste vel intet Problem, men den fortalte om en Ungdom, besjælet af Ildhu og Vilje Og jeg maatte sige til mig selv: Det er dine jævnaldrende, dine gamle Kammerater. Det er os, der nu er saa gamle, at vi skal tage det store Nap, naar en Gang Sporene af Krigens Ragnarok skal ud-slettes. Ungdommens Ildhu har vel ikke forladt dig og dem endnu? Jeg kigger i min Bog Nej, vi er her, hver paa sin Plads, og savnes end en og anden fra den Gang, saa er vor Ildhu og vor Vilje til at gøre det bedste usvækket

Jeg kikker igen i Dag i den lille graa Bog »Du og jeg vil sent glemme de glade Dage paa den røde Borg,« skriver en af mine bedste Venner fra den Tid Hvor *har* han Ret Men fik vi nogen Sinde sagt rigtig Tak til dig, vor gamle,

hæderkronede Skole. Fik vi sagt dig Tak for det, du gav os? Har vi siden tænkt: »Det skylder du Esbjerg Tak for?« Næppe. Du gav os saa meget, Esbjerg, og vi ydede saa lidt til Gengæld Kom vi, naar du kaldte paa os senere? Til Elevmøder, til Kursus. Nej, alt for ofte svigtede vi. Vi hørte ikke din Kalden og hører den vanskeligt i din Udlændighed. Men, du skønne røde Borg i Esbjerg, vi vil strømme imod dig, vi vil takke dig og favne dig den Dag, du paany er den kære gamle, der for os alle rummer saa mange gode Minder. Den Dag vil ingen af os svigte dig, og vi vil kende, at Aanden, den Aand, hvorefter du gav os, stadig er den samme, uberørt af Aarene, vi *maatte* svigte dig: Til Gavn for de mange, til Skade for ingen.

Aabenraa, i Maj 1944.

Carl V. Kittelmann.

2. Hilsen fra en af de „Gamle“

En mørk og kold Novemberdag 1933 satte jeg mig i Toget for første Gang at drage fra Salling. Jeg skulde være Elev paa »Arbejderhøjskolen« i Esbjerg. Det var underligt de første Dage paa Skolen. Lutter fremmede Mennesker. Dialekter fra hele Landet svirrede omkring mig; vi kunde næsten ikke forstaa hinanden. Men det varede ikke længe, inden vi forstod alle de fremmede Tungemaal.

Den Vinter lærte jeg, hvad Kammeratskab var. Det var, ligesom Livet fik et helt andet Indhold.

Jeg fik meget at se og høre, som jeg ikke før havde kendt det mindste til, og saadan er jeg sikker paa, det er gaaet Tusinder af Kammerater rundt om i Landet.

Jeg er sikker paa, at Arbejderhøjskolen har en stor Mission at udføre blandt Arbejderungdommen. De, der har været der, glemmer det aldrig. Det er, som om man faar et Skub fremad. Først og fremmest faar man lært selv at arbejde med Problemerne, og det har enhver ung godt af mange Gange senere hen i Livet.

Jeg synes selv, jeg har haft meget ud af denne Vinter. Jeg lærte at begaa mig mellem andre Mennesker; jeg lærte at Folk andre Steder ikke altid har den samme Mening, som den jeg var vant til. Saadan et Sted bliver man undertiden dukket, og det har vi alle sammen godt af!

Nu er der gaaet 10 Aar, siden jeg kom hjem igen, men endnu husker jeg tydeligt hver enkelt af dem, jeg var sammen med. Jeg mindes de utallige Diskussioner, de smaa kammeratlige Samvær og de store Fester. Tankerne vender tit tilbage til disse gode, lærerige Dage paa den røde Borg.

Ja, der kunde skrives en stor Bog om det fra »dengang«, men det vil jeg ikke, jeg vil med til Elevmødet paa *Kraglund* nu til Sommer, og der regner jeg med at se alle mine Kammerater fra Vinteren 1933—34.

Altsaa, vi mødes alle til Sommer og prøver paa, i et Par Dage, at leve Højskoletiden om igen.

Hilsen fra

Peter Knudsen.

ESBJERG ARBEJDERHØJSKOLE

VINTERSKOLEN 1943-44

AF FORSTANDER POUL HANSEN

Gennem mange Aar er vore Elever kommet fra alle Landets Egnæ. I Aar blev det for første Gang anderledes. Københavnerne, som normalt har udgjort omkring en Fjerdedel af samtlige Elever, udeblev helt, og andre Sjællændere viste sig heller ikke — og kun een Fynbo! Den lille Flok Elever — 13 ialt — kom i Hovedsagen fra de nærmeste Byer: Aarhus, Horsens, Silkeborg, Holstebro, Randers og Landet imellem disse samt fra Esbjerg og Aalborg. Det ser ud som om Øboerne i Øjeblikket foretrækker at søge Arbejde herovre, naar de endelig vil til Jylland, og at Efterspørgselen efter Arbejdskraft her er saa stærk og Tilbudene saa fristende, at de fleste Byarbejdere blandt Jyderne lader Højskoleopholdet vente til andre Tider melder sig.

Det synes paa Forhaand meget vanskeligt at skulle holde Højskole for saa lille en Flok Elever. De fleste kommer med Forestillinger om et større Sving over Tingene, og har man ikke en naturlig Evne til at samle sig om Undervisningen som det eneste væsentlige, bliver Dagene ogsaa let noget ensformige. Naar det kommer til Stykket, er der dog ogsaa Gevinster at notere. For Læreren er det en stor Tilfredsstillelse ved at komme til at kende hver enkelt Elev grundigt og følge ham nøje. Han bliver mere sikker paa, at den Vejledning, han har at give den enkelte ogsaa passer for ham, det rigtige Skub kan bedre gives i det rette Øjeblik, og Ros og Opmuntring falder mere præcist.

Medens det altid føles som et Problem i den hundredtallige Elevflok at komme i virkelig Kontakt med hver enkelt Elev, bliver Problemet her snarere at undgaa at overbelaste Samværet. Noget saadant er nærliggende, naar to Lærere en Vinter igennem daglig skal undervise 13 Elever med de korte Afvekslinger, et Par enkelte Timer med Gæstelærere kan medføre ugentlig, og naar Samværet udenfor Undervisningstiden ogsaa skal have sit. Jeg tror dog, at Diskussionsaftenerne, Oplæsningsaftenerne og Filmsaftenerne, hvortil vi ofte indbød vore nærmeste Naboer, gav saa megen Adspredelse, at den normalt flittige og interesserede Elev kun havde godt af, at der ikke var mere. Er man vant til Byens afvekslende Tilværelse med Biograf og anden Film og uvant med de Krav, Skolebænk og Foredrag og Selvstudium stiller, kan man naturligvis for en Tid komme noget ud at svømme med sig selv og sin Tid, indtil man lærer, at det første ikke hører til de helt uundværlige Livsformødenheder, og at det sidste rummer Værdier, som man i det lange Løb bliver nok saa glad for.

Studiekreds i »Hverdagskunst« med Poul Hansen.

Kraglund.

Foruden *Harry Simonsen* og jeg underviste *Hans Fruerlund* og *Pastor Kirk-Thomsen*; *Erik Hauerslev* har endnu et Aar tilbage af sin Studietid i København. *Pastor Kirk-Thomsen* var ny i Lærerstaben, og hans Emne, *Filosofiens Historie*, har heller ikke tidligere staaet som selvstændigt Fag paa vores Timeplan. Men selv om *Aristoteles*, *Descartes*, *Spinoza*, *John Locke*, *Hume*, *Kant*, *Nietzsche*, *Bergson* og maaske ogsaa *Høffding* var nye Navne for adskillige Enkelthederne i deres Tanker ukendt for alle, og Arbejdet med Forstaaelsen af disse Tanker mere krævende end behageligt og mægtigt, saa har denne Vandring gennem ukendte Lande nok alligevel været ganske frugtbringende. Det er sundt at erfare, at Verden strækker sig et godt Stykke paa den anden Side *Præstens Havegærde*!

Som i Fjor sluttede vi ogsaa i Aar Vinteren med et Stykke »social research« i Marken. I Aar gjaldt det en Undersøgelse af Tjenestedrengenes, Karlernes, Landarbejdernes og Skovarbejdernes Kaar i Forhold til Byarbejdernes. Efter at Emnet var behørigt diskuteret og kortlagt herhjemme og den nødvendige Litteratur gennemgaaet,

Efter vel udført Arbejde paa Værelse 7.

Kraglund.

blev der aflagt Besøg paa Karlekamre og i Landarbejderhjem — og ogsaa hos en Række smaa og store Arbejdsgivere i Landbruget. Var en og anden Landbo lidt sky i Starten, saa gik det under alle Omstændigheder hurtigt over, og Drøftelserne blev ofte baade livlige og langstrakte — navnlig naar de endte med Kaffe eller Aftensmad. Man vil utvivlsomt kunne sætte et — og maaske ogsaa to — Spørgsmaalstegn ved Undersøgelsens Nøjagtighed; men det er godt for den saglige Forstaaelse af vore Samfundsforhold at se med egne Øjne i Stedet for altid med Avisens eller med Bogens og Læreren, og man finder efter en Vinters Stillesiddende næppe en Arbejdsmaade, der i højere Grad fængsler og interesserer.

Selvfølgelig maa den nye Højskolelov have Tid til at gaa ind i Folks Bevidsthed, før vi kan bedømme dens Værdi for os. Det er givet, at den indfører et System, som baade er mere indviklet og stiller større Krav til den enkelte, end vi er vant til. Gennem 20 Aar har vi nu vænnet os til, at Arbejdsløshed og Højskoleophold er uadskillelige Størrelser, og den Forestilling sidder fast hos baade unge og gamle. Det var saa

Kaffeklubben er samlet paa Værelse 8.

Kraglund.

let. Blev man arbejdsløs, kunde man omtrent omgaaende søge Arbejdsløshedsfonden om en Understøttelse, som dækkede alle Skolepengene, og sidste Frist for Optagelse paa Skolen med Arbejdsløshedsfondens Understøttelse laa efter Nytaar, saa det var noget, man altid kunde naa.

Nu skal man først have Amtunderstøttelse, før man kan søge en supplerende Understøttelse fra Arbejdsløshedsfonden, og Amtunderstøttelsen kan normalt kun opnaas, dersom man begynder Højskoleopholdet senest een Maaned efter Vinterskolens Begyndelse. Det er stramme Regler i Forhold til tidligere, og der vil desværre nok komme til at gaa nogen Tid, før man har vænnet sig til dem — og forsonet sig med dem. I Efteraaret sporede man en tydelig Forvirring, og hos os naaede kun 6 Elever at faa Arbejdsløshedsfondens Understøttelse, medens Resten betalte en væsentlig Del og enkelte alle Skolepengene selv.

Undervisningsministeriet havde for Vinteren 1943—44 fastsat samtlige Omkostninger ved et Højskoleophold paa 6 Maaneder til 810 Kr., hvoraf Skolepengene hos

Der arbejdes paa Værelse 3.

Kraglund.

os udgjorde 690 Kr., saa 120 Kr. af det beregnede Beløb var til Raadighed til Bøger og Lommepege. Amsunderstøttelsen ydes med 20—75 pCt. af samtlige Omkostninger efter Ansøgerens økonomiske Forhold, og Flertallet af vore Elever opnaaede 50 pCt. eller 405 Kr., medens ingen Amsunderstøttelse naaede op derover, og den mindste var paa 243 Kr. Til de 405 opnaaedes ca. 300 og til de 243 ca. 420 i supplerende Understøttelse fra Arbejdsløshedsfonden, saa man som arbejdsløs skulde skaffe mellem 105 og 147 Kr. selv for at have alle nødvendige Udgifter dækket.

Tidligere Aars 4—5 Teaterture til Aarhus maatte opgives i Aar, fordi Teaternattoget Torsdag Aften faldt for nye Indskrænkninger i Trafiken. Vi plejede at kombinere Teaterturene med Musæums- og navnlig med Fabriksbesøg, men da saadanne ikke lader sig arrangere om Søndagen, hvor Nattoget endnu kører, og Teaterbesøg altsaa ikke længere lader sig gennemføre om Hverdagen, faldt vort gamle og alsidige Program fra hinanden i to Halvdele. Vi maatte derfor nøjes med et Par Hverdags-

Paa Skøjter i Vintersol.

Kraglund.

besøg og til Gengæld se hen til en lang Cykletur, som skulde komme, naar Vejret blev dertil i Slutningen af Marts Maaned.

Forberedelserne til en saadan Tur er ikke længere det rene Legeværk, selv med et saa lille Antal Elever. Et Par Mand havde overhovedet ikke længere Dæk paa deres Cykler; men til dem lykkedes det overraskende nok at leje et Par Cykler i Hammel. Hos 5—6 andre var Gummiet saa medtaget, at der skulde baade Optimisme og Vovemod til for at trille ud paa en mere end 100 km lang Tur paa saadanne Hjul. Ved at lægge Lapper under, surre Sejlgarn om eller sætte to Dæk paa samme Hjul i Haab om, at hullede og hele Steder vilde fordele sig heldigt, lykkedes det alligevel efterhaanden at faa det meste i Orden. I sidste Øjeblik maatte vi dog endnu en Gang forsøge at fravriste Cyklehandlerne i Hammel to Cykler til. Ogsaa det lykkedes, saa vi kunde drage afsted den 30. Marts.

Planen var først at cykle over Aarhus til Egaa Efterskole, hvor Forstander Dybhær's med stor Imødekommenhed havde lovet at huse os i to Nætter, selv om de først samme Dag sendte deres Elevflok hjem, og Skolen saaledes maatte ligge i det Rod, ingen Kostskole undgaar en saadan Dag.

Vejret følte mildt og godt inde i den lune Skov omkring Kraglund, men da vi kom ud paa den aabne Landevej, blæste der en stiv Kuling imod os, og de sidste 10 km fra Aarhus til Egaa kørte vi i en rigtig Snestorm. Sneen vedblev at vælte ned i

Haandbold.

Hjem fra en længere Skovvandring.

Aftenens Løb, og det saa ikke ud til, at der skulde blive nogen Mulighed for at komme videre. Den venlige Modtagelse og den gode Mad, serveret i en hyggelig og lun Stue, varmede os dog svært op igen, og medens Snelaget udenfor voksede til rigtige Driver, begyndte vi at indstille os paa at gaa i Hi paa Skolen og sætte os paa Skolebænk hos Forstander Dybkær i et Par Dage.

Næste Dag havde de Magter, som staar for Vejr og Vind i Danmark, imidlertid ombestemt sig. Vinden drejede om i et mildere Hjørne og Morgensolen vred Landet som en Karklud. Kl. 10 vovede vi os ud i Sjappet. Paa den asfalterede Hovedvej malede Hjulene Vand og Tøsnede op om Fødderne paa os, og naar der kom en Bil, fik vi os en ordentlig Dravat, saa Overkroppen kom til at staa bedre til det sølede Bentøj. Men en Time senere var Vejen tør og det blev en typisk Foraarsdag med Sol og Blæst.

Vi naaede den gamle Herregaard, *Rosenholm*, ved Middagstid og fandt under Gennemgangen af den gamle Gaard mange gode Illustrationer til de Timer i »Hverdagskunst«, vi havde været igennem i Vinterens Løb. Vores medbragte Frokost spiste vi paa en solbeskinnet Brændestabel nede ved den gamle Staldbygning, og saa gik Turen videre til *Kalø* i den eneste Medvind, vi havde paa hele Turen. Nationalmusæets Udgravninger er nu ved at trække Konturerne op for hele den gamle Middelalderborg, hvoraf ellers kun Resterne af et af de svære Taarne er synlig paa Afstand. Baade Borgens Beliggenhed ud til den lille Øs høje Skrænter mod Havet og dens Dimensioner var en levende Fortælling om Danmark i Middelalderen.

Som vi havde lovet, naaede vi tilbage til Egaa ved Aftensmadtid efter et kort

Hvil paa Rønde Kro. Den stride Modvind havde nær taget Pippet fra et Par Stykker af os, men det gik, og bagefter smagte Maden godt og Hvilen sødt. Senere paa Aftenen viste Forstander Dybkær Lysbilleder fra Egnen omkring Egaa, — fine Billeder taget af ham selv med en udpræget Sans for Motiv og Farver.

Tredie Dag kørte vi hjem over Aarhus og saa under et Ophold »Den gamle By« under Universitetslektor, dr. phil. *Troels Finlæs*s meget kyndige Ledelse. Igen Modvind, saa det var som at komme i den syvende Himmel at naa hjem til Kraglund til Mad og Hvile.

Vi har bestemt os til ikke at holde Sommerskole for unge Piger i Aar. Med de usædvanlige Beskæftigelsesforhold anser vi det for usandsynligt, at vi skulde blive i Stand til at samle et rimeligt Antal Elever, og da der til Gengæld er meget stærk Gang i AOF's Kursus, fandtes det bedre at bruge Skolen helt til dette Formaal. Foreløbig er det bestemt, at vi i Sommerens Løb skal have et Kursus for Sparekassefunktionærer (i Anledning af Oprettelsen af Spareklubber), et H. K.-Stævne, et Lærlingekursus, et Husmoderkursus, to Studielederkursus, et Fagforeningskursus og det sædvanlige kooperative Kursus paa to Uger. Og desuden kommer jo Elevmødet 29.—30. Juli.

Poul Hansen.

Ved Kalø Ruin.

Kraglund.

BØRGE CHRISTENSEN IN MEMORIAM

Med Sorg maa vi meddele, at vort mangeaarige Bestyrelsesmedlem og tidligere Formand, *Børge Christensen*, Natten til 1. Juni afgik ved Døden som Følge af en Blindtarmsoperation, hvortil der stødte Komplikationer. Ikke alene har Roskilde Højskoles Elevforening med ham mistet en ærlig og trofast Kammerat, men tillige har vi mistet en god og ærlig Ven. Han var en retlinet og helstøbt Personlighed, altid aaben og ligetil.

Efter at have været Elev paa Roskilde Højskole i Vinteren 1931—32 blev Børge valgt ind i Elevforeningens Ledelse og beklædte bl. a. Posten som Formand fra 1935—39. I 1943 blev han valgt til Fællessekretær for den nordiske Korrespondance, Esbjergs og Roskildes Elevforeninger havde oprettet.

Dette Arbejde optog ham stærkt, nordisk orienteret som han var, og inden han døde, havde han da ogsaa haft den Glæde at se Korrespondancevirksomheden mellem svenske og danske Kammerater blomstre op og tage Form.

Børge var et virksomt Medlem af »Arbejderhøjskolen«s Redaktion, og han skrev flere Artikler heri, der altid var præget af saglig Viden og grundig Indsigt i det behandlede Emne.

For os, der lærte Børge Christensen at kende, vil hans Død føles smertelig, og vi staar uforstaaende over for Dødens Vilkaarlighed. Det, at vi ikke mere har Børge imellem os, fatter vi næppe.

Vi kunde have ønsket ham endnu mange gode Arbejdsaar for den Sag, der stod hans Hjerte saa nær, men Skæbnen vilde det anderledes. Vi maa derfor i Dag erkende Tabet af en god Kammerat og en ærlig Ven.

Der er blevet en tom Plads blandt os, men alle de mange gode Minder, vi har om Børge, vil vi bevare rene og uplettede.

Æret være hans Minde!

ROSKILDE HØJSKOLES ELEVFORENING

SVEND ANKER LARSEN

ROSKILDE HØJSKOLES ELEVFORENING

Indbydelse til Elevmødet.

Lørdag-Søndag 5.-6. August afholder vi vort aarlige Elevmøde og Generalforsamling paa Højskolen. Programmet ser saadan ud:

Lørdag. Kl. 17,00: Indkvartering. Kl. 18,00: Aftensmad. Kl. 19,30: Generalforsamling. Kl. 21,00: Fælles Kaffeboard.

Søndag. Kl. 9,30: Foredrag af *Hartvig Frisch: De nordiske Landes Stilling under Krigen*. Kl. 15,00: Festlig Sammenkomst i Gymnastiksalen med kunstnerisk Medvirken af Skuespillere fra Det kgl. Teater. Kl. 18: Aftensmad og Afslutning.

Pris for Deltagelse Lørdag-Søndag er 5,50 Kr., for Søndag alene 3,50 Kr.

NB. Alle Deltagere skal medbringe Sove- eller Lagenpose, Haandklæde og Rationeringsmærker!

Anmeldelse sker forud til *Karen Gammelgaard, Roskilde Højskole, Roskilde, inden 30. Juli*. (Da de sidste Aars Elevmøder har haft en stadig stigende Tilslutning, anbefales det at sikre sig Sengeplads ved at tilmelde sig *saa tidlig som mulig*).

Reservér den 5. og 6. August til Elevmødet!

Bestyrelsen meddeler:

Elevholdet fra sidste Vinter indmeldtes i Elevforeningen alle som een. Et Resultat af vor Kasserer *Møller Nielsens* energiske Agitation.

*

Bestyrelsens Forsøg paa at etablere en Studiekreds i København mislykkedes i første Omgang, men til Efteraaret gaar vi paany i Gang med frisk Mod.

*

Ved Elevmødet i Aar er det *Aargangen 1933—44*, som har 10 Aars Jubilæum, — og Gammelgaard og Frue er for Tiden i fuldt Sving med Forberedelserne, Indsamling af Adresser m. m.

*

Otto Jensens Mindefond uddeltes i Vinter i 3 Portioner à 75,00 Kr. Flere Ansøgere var der ikke.

*

Forslag til Generalforsamlingen skal være Formanden i Hænde *senest den 15. Juli*.

*

Bestyrelsens Adresser:

Formand: *Erik Christensen*, C. T. Barfodsvej 11, St., København F.

Kasserer: *Møller Nielsen*, Højskolen, Roskilde.

Sekretær: *Svend Anker Larsen*, Bogholder Allé 77, København, Vanløse.

Repræsentant: *John Nielsen*, Ryparken 200, København Ø.

AARSREGNSKAB FOR ROSKILDE HØJSKOLES ELEVFORENING

INDTÆGTER

Kontingenter	1523,60
Emblemer	105,00
Indtægt ved Sommerfest	691,50
— - Vinterfest	62,00
Renter paa Giro	9,13
Overført fra forrige Aar	298,75
	2689,98

UDGIFTER

Porto, Tryksager etc.	423,64
Rejsegodtgørelser	133,75
Udgift ved Sommerfest	691,50
— - Vinterfest	46,50
Emblemer	163,60
Elevskrifter	1012,50
Diverse	23,33
	2494,82

At overføre til næste Aar Kr. 195,16

BYGGEFOND

Overført fra sidste Aar	3252,78
Renter	131,23
	3384,01

LEGATFOND

Kontingenter	675,00
Udbetalt 3 Legater	225,00
	450,00
Rest indsat paa Otto Jensens Mindefond	450,00
	450,00
Ialt indestaar paa Otto Jensens Mindefond	1138,23

Møller Nielsen,
Kasserer.

Regnskabet revideret og fundet rigtigt den 21. Maj 1944.

E. Boye Hansen, Kn. Kristensen,
Revisorer.

ROSKILDE HØJSKOLE

VINTEREN 1943-44

VED FORSTANDER HJALMAR GAMMELGAARD

Hvor mange har meldt sig? Hvor mange Elever kan vi vente? Hvordan mon vi klarer den i Vinter? Saadan lød Spørgsmaalene daglig i den sidste Tid før Vinterskolens Begyndelse. Til Tidens anden Usikkerhed kom ogsaa den, at den nye Højskolelovs Virkninger for vort Vedkommende var ganske uprøvede. Erfaringerne fra Kraglund den foregaaende Sommer var jo ikke opmuntrende.

Indtil henimod 1. Oktober saa det ikke særlig sort ud. Forespørgsler og Ansøgninger kom ind omtrent i samme Tal som sædvanligt — trods det spændte Arbejdsmarked — og vi kunde for saa vidt gøre os Haab om — ogsaa som vi plejer — at faa Skolen fyldt.

Men saa kom *den ny Understøttelsesordning* som en Kæp i Hjulet. Den forudsætter, at enhver, der søger Understøttelse af Arbejdsløshedsfonden, forinden skal have opnaaet Statsunderstøttelse (kaldet »Amtunderstøttelse«, da den søges gennem Amtsskoleraadene). Men Statsunderstøttelsen skal for at være bevilget i rette Tid, til at Arbejdsløshedsfonden ogsaa kan søges, helst være søgt inden 1. Juli. Vore Elever er ikke vant til at bestemme sig før i September—Oktober, naar de kan overskue Arbejdssituationen. Sæsonen har jo inden for Byfagene langt fra den samme konstante Karakter som i Landbruget. Følgen af, at Ansøgningen indgives senere, bliver den, at dens Gang gennem Amt og Ministerium først ender umiddelbart før Skolens Aabning eller efter denne, det vil sige, at Ansøgeren ikke tror det muligt at faa Tillægsbevillingen hos Fonden igennem og opgiver hele Forehavendet.

Det bliver nødvendigt, at vore Unge værner sig til at søge gennem Amtet inden 1. Juli, eller i hvert Fald inden 15. September (da en ny Afdeling Ansøgninger indsendes fra Amterne til Undervisningsministeriet). *Bliver man arbejdsløs, kan man ganske vist søge senere, men jo færre der bliver i den sidste Ende, des lettere bliver det naturligtvis ogsaa at faa dem expederet hurtigt.*

Hertil kom imidlertid en anden Ulempe: Ved *Udmaalingen af Statsunderstøttelsen* anvendtes som hidtil en Skala for Ansøgerens og hans Forældres Indtægt og Formue m. m., der var ens for Land, By og Hovedstad. Den regnede altsaa ikke med Pengenes forskellige Købeevne; men navnlig virkede den meningsløs derved, at hjemmeværende Børns og Tyendes Kost, Ophold m. m. næppe blev anslaaet til mere end en Tredjedel af, hvad det koster en ung Mand at skaffe sig disse Ting i Byen. Resultatet blev, at *det næsten var umuligt for nogen Byarbejder at faa Understøttelse,*

»Her mødes Muld og Hav i kærlig Favnen.«

Roskilde.

med mindre han havde været arbejdsløs Størstedelen af Aaret. Det, som skulde undgaas: at vore Skoler blev befolket med permanent arbejdsløse, truede altsaa med — som Nissen — at flytte med ind i det nye Hus!

Ved Forhandlinger med Undervisnings- og Arbejdsministeriet lykkedes det imidlertid i de allersidste Dage før Skolens Begyndelse at faa indført en ny Skala for Ansøgere fra Byerne, svarende til Levevilkaarene dér. Samtidig blev der fra Ministeriets Side sat et mægtigt Arbejde ind paa omgaaende at føre de nye Satser ud i Livet. Og dermed lysnede det. Men endnu den 3. November, da vi aabnede Skolen, var ikke en eneste Bevilling fra Arbejdsdirektoratet kommen igennem.

Om Morgen den 3. ventede jeg derfor kun de 20 à 30 Elever, som syntes at kunne gennemføre Vinteren hovedsagelig ved egen Hjælp. Det var derfor en glædelig Overraskelse, da der inden Aften var kommen 42, et Tal, der yderligere voksede stærkt i Maanedens Løb, saa at vi naaede op paa et Maksimum af omtrent 70.

Vi haaber nu at være kommet over Begyndervanskelighederne, der knytter sig til den nye Højskolelov. I Aar kan vi give Besked om, hvorledes Fremgangsmaaden er, og hvad man omtrent kan vente at faa i Understøttelse under de og de Forhold.

Salen var ikke fuld i Aar.

Roskilde.

De Krav om eget Bidrag (Opsparing), der stilles, er for de daarligst stillede saa beskedne, at ingen vil finde dem urimelige eller uoverkommelige.

Men en *lille* Skole blev det jo. Vi kunde nøjes med en Lærer mindre, end vi plejer, Holdene og Studiekredsene blev mindre end ellers, hvad der naturligvis gav bedre Arbejdsmuligheder. For os Lærere er det en Lettelse, at der er færre Opgaver og Stile at rette. Til Gengæld blev mine Medarbejdere udsat for en særlig Belastning paa Grund af min Sygdom. Den 12. November faldt jeg ned af Talerpodiet og brækkede 3 Ribben. Jeg maatte paa Hospitalet i 3 Uger og var næppe helt frisk igen, da jeg ved Nytaarstid fik Lungebetændelse. Det ringe Elevtal var under disse Omstændigheder nærmest et Gode for Arbejdets Gang.

Men naturligvis betyder Elevantallet meget for *Økonomien*. Jeg plejer at regne med, at de første 60—70 Elever kan dække Skolens Generalomkostninger (Lønninger, Varme, Elektricitet, nødvendig Vedligeholdelse af Bygninger, Jord og Have, Assurance m. m.). Først derefter bliver der noget til de variable Udgifter: Mad, nye Bøger, og hvad der ellers forskønner Tilværelsen. Da Mad nu engang ikke

Aaget og Vinteren er brudt.

Roskilde.

kan undværes, maatte Vinterskolen nødvendigvis give Underskud. Heldigvis havde vi haft en usædvanlig godt udnyttet Sommer i Forvejen, saa at Regnskabet, naar det er afsluttet, formentlig vil vise omtrentlig Balance.

Og nu *Elevernes Kvalitet*? Meningen med den nye Lov var jo netop den, at hvis Ungdommen selv maatte yde et Offer (om end ofte et beskedent) for at komme paa Højskolen, saa maatte det virke højnende paa Standarden. Det var da ogsaa let at mærke, at Virkningerne ikke var udeblevet (skønt Begrebet »Varmestue-Elever« allerede var skrumpet stærkt ind Aarene forinden). Der var Folk imellem denne Vinters Elever, der trods store Fortjenester og Udsigt til endnu mere, alligevel havde brudt af for at tage paa Skole; der var endog en enkelt, der gjorde det Kunststykke, trods det at han havde Kone og Børn, alligevel at skaffe Udveje for et Højskoleophold. Endvidere Folk saa fattige som Kirkerotter, der havde sat Himmel og Jord i Bevægelse for at kunne opfylde Betingelsen for Optagelse. Der var selvfølgelig ogsaa Elever, der, som det vil fremgaa af det foregaaende, var sluppet lettere fra det. Hovedsagen er jo imidlertid, at der er en *Elite*, som er stærk nok til at præge Flokken og dens Arbejdsmaade, tage Føringen i det kammeratlige Samvær og angive Tonen.

Ravnene hilser det graa Foraar.

Roskilde.

Elitens Væremaade bliver gerne Sæd og Skik i hele Samværet. Vi mærkede det paa mange Maader, ogsaa derved, at de fleste af de Formaninger, det ellers kan være nødvendigt for Lærerne at komme med, blev holdt levende blandt Eleverne selv — som oftest udenfor Lærernes Hørevidde.

Dernæst mærkede vi det ogsaa i, at Arbejdet blev lettere, undertiden næsten for let, syntes vi. Mærkelig nok føles det i første Omgang som et vist Ubehag, at man ikke skal lægge nær saa megen Taalmodighed, Gentagelse og Omstændelighed i for at »faa Forsamlingen med«. Derimod er det direkte behageligt, at der kommer mange Afbrydelser i Timerne: Forespørgsler, Modsigelser, Argumenter og Protester. Det skete med dette Hold. Det giver Interesse og Intimitet, Lærer og ELEV glemmer, at der er Tale om Undervisning, Skole og Pædagogik. Timen er fløjet, før nogen tænker over det — gaaet i Samtale, Samtænken og Samleven i Problemet.

Maaske ender det da med, at Læreren siger: »Ja, men saa kunde du, eller I to eller tre jo forsøge at lave et Foredrag om det, vi her strides om, saa vi faar det at se i en anden Sammenhæng end den, jeg har kunnet give det«. Næsten altid bliver Resultatet heraf da virkelig beundringsværdigt. Interessen hos Kammeraterne voxer,

Skolen hviler tom efter Vinteren.

Roskilde.

jo mere de bliver klar over, at de ikke staar over for en Flok autoriserede Profeter, der har Patent paa Sandheden. Og de voxer derigennem.

»Det levende Ord«, der har været et af Højskolens store Slagord fra Grundtvigs Dage, er i ligesaa høj Grad Elevens Opgave og Privilegium, som det er Lærerens. Heldigvis — for naar Ordet bliver »levende« i Elevens Mund, er man da sikker paa, at der er sket noget med ham. En Lærer kan nemlig godt komme til at bedrage sig selv, hvad »det levende Ord« angaar. Det kan godt hænde, at en Foredragsholder lidt bittert overraskes ved at opdage, at det Foredrag, han selv syntes var saa berusende godt, og som han selv levede saa stærkt med i, har ladet Forsamlingen uberørt, eller blot har efterladt en Fornemmelse af Forundring, maaske ogsaa Imponerthed (hvis Manden i Forvejen er omgivet af den uforklarlige Atmosfære, der hedder Prestige). At tale føles — naar det skrider let — vistnok altid som en behagelig indre Varme — som en *Oplivelse*, for at bruge et Kold'sk Udtryk. Men det er ikke sikkert, at denne Oplivelse forplanter sig til Tilhørerne. Der er ingen Tvivl om, at Grundtvig har forstaaet »det levende Ords« Virkning som noget *gensidigt*, derom vidner Udtalelser i alle hans Skoleskrifter. Blandt hans Efterfølgere turde det der-

En Hyggetime.

Roskilde.

imod neppe altid være Tilfældet. Ofte er det vel gaaet paa Skolen som ved Foredragsmøder, at »det levende Ord« er blevet »det uimodsigelige Ord«, der virker mere dræbende end livgivende!

Ellers har Undervisningen formet sig omtrent efter det sædvanlige Mønster. Efter den første Uges Prøvetimer med afsluttende Gruppedeling afholdt vi første Gang *Gruppeøvelser* for at varme Eleverne op til Selvarbejde og for at sætte dem i Gang med at drøfte andre Ting end dem, de under Samtaler paa Arbejdspladser og Kaffebarer plejer at beskæftige sig med. At Gruppeøvelserne har haft Sukces og virker efter deres Hensigt, viser sig maaske bedst derved, at Eleverne flere Gange i Vinterens Løb krævede at faa dem gentaget. Blandt de Problemer, de i Aar har beskæftiget sig med under denne Form, nævner jeg: Hvor paa beror den arbejdende Klasses stærkt voxende Indflydelse i den sidste Menneskealder? — Med hvilken Ret hævder moderne Kunstnere, at et Kunstværk ikke skal tilstræbe fotografisk Lighed? — Hvilken Sandhed indeholder Ordsproget: Det er bedre at stille Bækken end Aaen (belyst ved Exempler)? — En svensk Arbejderrepræsentant har for nylig hævdet, at det er

»en nyttig Samfundsretfærdighed«, at de brede Befolkningslag (Arbejdere og Bønder) har svært ved at skaffe deres Ungdom en højere Skoleuddannelse. Prøv at belyse dette Problem, dels fra de nævnte Befolkningsgruppers Side og dels fra Samfundets. — Hvorfor ønsker Folk almindeligvis en »happy end« paa de Bøger, de læser? — Nævn nogle af de almindeligste Opfattelser af, hvad Socialisme er, og hvordan den tænkes virkeliggjort.

Interessen ved disse Øvelser ligger for os Lærere ikke saa meget i den Formulering, man giver Svaret — der jo nødvendigvis maa faa Kompromisets Karakter — som i *Referatet af Mødets Forløb*. Her overværer vi nemlig Resultatets Tilblivelse, lærer de enkeltes Synsmaader og Indfald at kende og ser, hvorledes de paavirker og befrugter hinanden. I Mødeprotokollen er det altsaa Referatet, Hovedvægten maa lægges paa.

Emnerne for *Foredrag og Studiekredse* har ikke været væsentlig forskellig fra tidligere Vintres: Biologi, Psykologi, nordiske Problemer, Mellemkrigstidens Historie, Fagforenings- og Samfundskundskab, Litteratur, Kunst, Raastofproblemer, Erhvervs- og Pengevæsen, Statistik, Organisationskundskab. Alt dette ud over den obligate Undervisning i Regning, Dansk, Bøgers Brug og Gymnastik. Efter Elevernes Ønske er der i Aftentimer dannet særlige Studiekredse i Bogholderi og Regnskabslære samt Oplæsningsøvelser. Vi har i Vinter desværre kun kunnet disponere over Musiklærer C. M. Savery nogle enkelte Formiddage, da hans Tid har været optaget. Hans unge Datter, *Ruth Savery*, har med Frejdighed og Energi været hans Stedfortræder. Under min Sygdom har vor gamle Lærer, nu Programsekretær ved Statsradiofonien *Ib Koch-Olsen* flere Gange bistaet os med Foredrag, Festarrangementer og Øvelser. Kaptajnøjntant *Claes Hastrup*, der i Aar repræsenterede »Folk og Værn«, har undervist i Engelsk og desuden holdt forskellige af Aftenernes Diskussionsindledninger (om Værenenes Opgave, om Borgerskabets Syn paa Arbejderklassen m. m.). Han viste udmærkede pædagogiske Evner, ikke mindst til at løse Elevernes Tungebaand.

Desuden har vi haft en Række *fremmede Foredragsholdere*. Skoledirektør *Sofus Franck* holdt tre Foredrag, en Serie der med Rette vakte Elevernes største Interesse. De ledsagedes af Francks egne pragtfulde Farveoptagelser i Lysbilleder og formede sig som Vandringer i Naturen paa forskellige Aarstider og i forskellige Plantesamfund; og al den Visdom og Skønhed, Franck selv har fundet i Naturen, og som bevæger ham saa dybt, forstod han levende at meddele sine Tilhørere. Senere indledede Domprovst *Einar Ege* om Emnet: »Forstaar vi Kirkens Sprog?« en Debat, der fængede i lige saa høj Grad som Afdelingslæge *Sigurd Hansens* Indledning om Ungdommens seksuelle Problemer. Ogsaa vore gamle Kendinge, *Hagmund Hansen* og *Harald Engberg* glædede os med Foredrag. Den første om Litteratur og Litteraturkritik, et

stort anlagt og aktuelt Foredrag, og Engberg satte Punktum paa Foredragsrækken med et Causeri over Emnet »Hvorfor gaar vi i Biografen?« — mere spændende og levende end de fleste Films.

Et andet Supplement til Undervisningen er *Skolens Udflugter* til Hovedstaden. Af dem gennemførte vi i Aar 3. I Hold, hver ført af en Lærer, blev der aflagt Besøg i Nationalmuseets forskellige Afdelinger, i Glyptotekets ægyptologiske Samling, i Zoologisk Museum og i Statens Museum for Kunst samt paa Teknologisk Instituts Værksteder og Laboratorier. I Folketeatret og Det kgl. Teater var vi Gæster til nogle af Sæsonens bedste Forestillinger, bl. a. Soyas: »30 Aars Henstand« og Bizets »Carmen«. Udbyttet af disse Udflugter beror i nogen Grad paa den Forberedelse, der sker i Forvejen i Skolens Timer (Musik, Litteratur) eller i særlige Foredrag.

Vore egne, »selvlavede« Fester! Ved Solhvervsfesten holdt Næstformand i D. s. F. *Einar Nielsen* en indtrængende, af Tidens Alvor præget Tale; Operasanger *Frans Andersson* fejrede Ovationer paa Drikkevisen fra »De lystige Koner«, Bagtaleleserien fra »Barberer i Sevilla« og »Old man river«. Og Savery gav endnu en Gang sin virtuose og stærkt personlige Fortolkning af Værker af Chopin og Beethoven.

Fastelavnsfesten formede sig som en Aften i »Cirkus Gammelgaard«, som Eleverne med elskelig Ironi havde kaldt det. Ekvilibrist-, Trylle-, Klown-, Bugtaler- og Musiknumre, ja endog Danseshow og Hestedressur vistes under stormende Bifald, og Dansen (den eneste i Skoleperioden) gik til den lyse Morgen, d. v. s. til Morgentogene kunde føre de kvindelige Gæster bort. Paa min Fødselsdag indtog Kannibalerne (»Sønner af de Sorte«) Skolen og beredte Lærerne en sort Dag, idet de suspenderedes og spændtes paa Marterpælen. I sidste Øjeblik lykkedes det dog at kultivere de Vilde og skabe »a happy end«.

Ved Afslutningsfesten spillede Fru *Lis Brücker* let og elegant et Repertoire med Chopin, Schubert, Mendelsohn, Sibelius og Liszt, og *Ruth Savery* dirigerede sit Kor af Elever. Ved Kaffebordet tolkede flere Elever deres Følelser ved Afskeden, og Skolens Formand, *Chr. Christiansen*, sagde nogle manende Ord til Farvel. Ulrik Plesners Flidspræmie blev under Kammeraternes Bifald tildelt *Willy Samson* fra Bornholm.

Afslutning — ja hen paa Foraaret kommer Minde- og »Poesi«-Bøger frem, punktlig som den gule Eranthis. Lærerne ser det med en vis Gru. For det første fordi det fortæller, at der snart skal siges Farvel, for det andet fordi der helst skal skrives noget helt extra personligt til hver enkelt — og det kan være svært nok. Dels venter Eleverne det af én, dels betragter de ofte disse Mindeord noget nær som et Orakel, et Lykkeord. De ønsker en Livsvisdom koncentreret i et Par Linier — og vi, der har brugt en hel Vinter til for blot at give et Glimt af en Sammenhæng, vi ofte knap

Nicolai, Skolens mest uopdragne Bums.
Roskilde.

Søren med en »Pyramide«.

Roskilde.

mener at kunne ane! Dog, vi skriver ogsaa vort lille Visdomsord med Glæde, selv om vi indser Umuligheden af at kunne være Orakel for et halvt Hundrede Mennesker. Det er jo dog under Klokkeringningen det sidste Slag, der høres længst.

Vinteren gik og gik godt. Alle de bange Anelser, der midt under en Verdenskrigs Omskiftelser kunde befrygtes, viste sig ikke at gaa i Opfyldelse. Men hvordan med Fremtiden, foreløbig nu med næste Skolevinter? Har Forholdene afklaret sig? Vil der blive Fred?

Vi kan trøste os med, at i den Verden, der skal genopbygges, vil der blive Brug for Højskoler som aldrig før, og saa finder Ungdommen ogsaa nok derhen.

Hj. Gammelgaard.

*

Af de 69 Elever (incl. Kaptajnløjtnant Hastrup), der i Vinter deltog i Undervisningen for hele eller en større Del af de 6 Maaneder, var 15 over 25 Aar gamle (deraf 2 over 30), Resten mellem 18 og 25 Aar. Gennemsnitsalderen var noget højere end de foregaaende Aar, vel sagtens en Virkning af Lovens økonomiske Krav. 16 af Eleverne var Københavnerne, 31 Jyder og 5 Bornholmere. En Tredjedel af samtlige Elever kom fra Landet. 53 fik Amtsunderstøttelse og heraf atter 39 Understøttelse af Arbejdsløshedsfonden. De Legatmidler, der er stillet til Raadighed dels af Fagforeninger, dels af Arbejdernes Oplysningsforbund og Roskilde Højskoles Elevforening blev

der kun i mindre Grad gjort Brug af, hvorfor der til næste Aar sandsynligvis vil være flere Penge til Raadighed.

Det er formentlig karakteristisk for Arbejdssituationen, at en større Brøkdel af Eleverne end nogensinde før var ufaglærte: ca. 70 pCt. — Af de faglærte var omtrent Halvdele Malere.

Ligesom de to forrige Aar har Skolen haft en Ophængning af *Roskilde Kunstforenings Efteraarsudstilling*, og Malerne maatte personlig tage deres Tørn med Eleverne i en Diskussion om deres egne Værker. Men Udstillingen var sikkert medvirkende til, at der med Møller Nielsen som Leder dannedes en Arbejdskreds i praktisk Maling og Modellering, der inden Skolens Slutning selv kunde afholde sin Udstilling.

Skolen har i Aarets Løb modtaget talrige *Bøggaver*, bl. a. fra Foreningen »*Norden*«, Arbejdernes Oplysningsforbund, Nationalbankdirektør *Bramsnæs*, Direktør *Houmøller* (B. & W.), fhv. Finansminister *H. P. Hansen* samt Gartner *Harry Enghave*, *Helge Knudsen* og andre gamle Elever.

Samtlige Elever blev ligesom i Fjor tuberkulinprøvet af Læger fra Roskilde Amtssygehus.

ELEVFORTEGNELSE FOR ROSKILDE HØJSKOLE

VINTEREN 1943—44

- *Andersen, Kjeld, Malersvend, Papirfabriken, Silkeborg.
- *Andersen, Henning, Arbejdsmand, Korsgade 4, Rønne.
- *Andreasen, Henning, Math-Elev, Egilsgade 29 A, 4., København S.
- *Ballegaard, Sigurd, Arbejdsmand, Visten pr. Spentrup, Randers.
- *Bendtsen, Arne, Træindustriarbejder, Vestergade 43 B, Nørre Sundby.
- *Blichfeldt, Tage, Bud, Viktoriagade 8, København V.
- *Bülow, Eli, Møbelarbejder, Vestergade 22, Slagelse.
- *Christensen, Ejvind, Malersvend, Nymøllevej 17, Herning.
- *Christensen, Henry, Arbejdsmand, Sjællandsgade 120, 2., Aarhus.
- *Christensen, Sv. Aage, Havnearbejder, Garvergade 16, Nørre Sundby.
- *Christensen, Victor, Arbejdsmand, Søndergade 91, Horsens.
- *Christiansen, Asbjørn, Lagerarbejder, Nicolajgade 19, 3., København K.
- *Hansen, Erik, Malersvend, H. C. Andersensgade 94, Odense.
- *Hansen, Svend Stenstrup, Malersvend, Jernbanegade 13, Næstved.
- *Hansen, Tom, Arbejdsmand, Codanvej 23, Køge.
- *Henriksen, Henning Noer, Landbrugsmedhjælper, Ejby, Kirke-Hyllinge.
- *Hylander, Carl Emil, Journalist, Jernbanegade 13, Næstved.
- *Jakobsen, Niels, Arbejdsmand, Toft pr. Tønder.
- *Jensen, Arne, Jord- og Betonarbejder, Kongevejen 110, Lyngby.
- *Jensen, Bernhard, Arbejdsmand, Kærvej 2, Usserød, Kokkedal.
- *Jensen, Børge, Arbejdsmand, Femkløvervej 4, St. tv., København S.
- *Jensen, Gunnar W., Gartner, Blegdamsvej 58, 5., København Ø.
- *Jensen, Holger, Arbejdsmand, Dampmøllen, Køge.
- *Jensen, Martin, Arbejdsmand, Blaagaardsstræde 11, Roskilde.
- *Jensen, Mathias, Arbejdsmand, Altona, Tønder.
- *Jensen, Poul, Arbejdsmand, Kayerødsgade 28, 1., Aalborg.

*) Medlem af Elevforeningen.

- *Jensen, Poul, Arbejdsmand, Minorcagade 22, 1., København S.
- *Jensen, Villy, Arbejdsmand, Minorcagade 22, 1., København S.
- *Johansen, Elmer, Arbejdsmand, Halmstræde 7, Rønne.
- *Johansen, Gunnar, Arbejdsmand, Knudsker, Bornholm.
- *Johansen, Sigfred, Bud, Sleipnersgade 8, 5., København V.
- *Jørgensen, Bendt, Trælstarbejder, Englystvej, Oppe Sundby.
- *Jørgensen, Bent, Arbejdsmand, Norgesgade 13, 5., København S.
- *Jørgensen, Erik, Træarbejder, Ølsemagle pr. Lille Skensved.
- *Kristjansen, Børge, Former, Tranevej 1, 4., København.
- *Krüger, Rudi, Bud, Aunstrup pr. Roskilde.
- *Kubert, Einer, Landarbejder, Fensmark, Holme-Ølstrup.
- *Larsen, Børge, Maler, Dronningensgade 88, Fredericia.
- *Larsen, Erik Wedell, Arbejdsmand, Kirkevej 11, Nærum.
- *Larsen, Søren, Bryggeriarbejder, Buddingevej 221, Søborg.
- *Laursen, Carl, Maler, Thunøgade 26, 1., Aarhus.
- *Mølbæk, Holger, Landarbejder, Enghave pr. Tejn, Bornholm.
- *Nielsen, Holger G., Arbejdsmand, Aunstrup pr. Roskilde.
- *Nielsen, Jens Anker, Arbejdsmand, Nordre Skansevej 24, Nr. Sundby.
- *Nielsen, Kai, Arbejdsmand, »Græsmarkshuset«, Køge.
- *Nielsen, Niels, Tjener, »Harmonien«, Birkerød.
- *Nielsen, Orla, Arbejdsmand, Aunstrup Sanatorium pr. Roskilde.
- *Nielsen, Poul, Arbejdsmand, Jægervangen 27, Gentofte.
- *Nielsen, Poul, Arbejdsmand, Gudmundrup, Højby St.
- *Nielsen, Poul, Portør, Dybkærvej 5, Aarhus.
- *Nielsen, Robert, Arbejdsmand, Kværnløse, Tølløse.
- *Olsen, Lars Kyvsgaard, Arbejdsmand, Rolighedsvej 2, St., Nr. Sundby.
- *Olsen, Thorvald, Arbejdsmand, Kaastrup, Kalundborg.
- *Pape, Sv. Aage, Medhjælper, Adler Lundsgade 11, Silkeborg.
- *Pedersen, Aage, Arbejdsmand, Slappegade, 2, Rønne.
- *Pedersen, Folmer, Bud, Egilsgade 68, 5., København S.
- *Pedersen, Verner, Blikkenslager, Hesseløgade 30, 1., København Ø.
- *Petersen, Erik, Arbejdsmand, Lille Madsesgade 9, Rønne.
- *Petersen, Erik, Fabrikarbejder, Frederiksgade 6, Middelfart.
- *Rasmussen, Kaj Borre, Arbejdsmand, Onsevig, Lolland.
- *Samson, Willy, Arbejdsmand, Lille Madsesgang 17, Rønne.
- *Seidel, Lorentz, Former, St. Graabrødrestræde 10, Roskilde.
- *Skov, Ove, Bryggeriarbejder, Frendevej 30, Søborg.
- *Stistrup, Holger, Malersvend, Blaagaardsstræde 11, Roskilde.
- *Sørensen, Hans, Malersvend, Nordby, Fanø.
- *Sørensen, John, Arbejdsmand, Peder Huittfeldtsstræde 13 A, 4., København K.
- *Thyregod, Eli, Math-Elev, Lindeallé 2, Vridsløse, Taastrup.
- *Willumsen, Preben, Arbejdsmand, Stefansgade 51, B, 5., København N.

ELEVFORTEGNELSE FOR ESBJERG ARBEJDERHØJSKOLE

Sommerskolen 1943

- *Nete Arnberg, Nedergade 37, Odense.
- *Grethe I. E. Jensen, Himmerlandsvej 27, St. tv., København F.
- *Judith Jørgensen, Enghavevej 5, Vejle.
- *Lilian Lissie Nielsen, Søllerødgade 21, 4., tv., København N.
- *Lizzy Pedersen, Tøndergade 24, Mezz., København V.

*) Medlem af Elevforeningen.

Vinterskolen 1943-44

- *Ernst Peter Andersen, Rebild Hedehus pr. Skjørping.
- *Henry Aksel Balle, Grejsdal pr. Grejsdal St.
- *Juhl Børge Christensen, Vestergade 33, Holstebro.
- *Poul Gerhardt Christensen, Strandbygade 92, Esbjerg.
- *Svend Aage Christensen, Cementvej 7, Nørresundby.
- *Verner Christensen, Mariagervej 66, Randers.
- *Axel Larsen Eliason, Kongsvang 29, Brønshøj.
- *Karl Winther Hansen, Trige pr. Aarhus.
- *Jørgen Ove Jacobsen, Falstergade 46, 1., Aarhus.
- *Erik Jensen, Falstergade 51, 1., Aarhus.
- *Johannes Eberling Jensen, Søndergade 22, Horsens.
- *Holger Madsen, Søgade 28, Silkeborg.
- *Fin Rasmussen, Vester Hougvej 7, Middelfart.

Tegning af Ebbe Sadolin.

*) Medlem af Elevforeningen.

